

**Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta**

Diplomová práce

ŽIVOTNÍ BILANCOVÁNÍ V MLADÉ DOSPĚLOSTI

THE LIFE BALANCE OF YOUNG ADULTHOOD

Katedra: Učitelství

**Studijní obor:
Učitelství náboženství, etiky a filozofie**

Forma studia: prezenční

**Vedoucí práce:
Mgr. Pavlína Janošová, Ph.D.**

**Autor:
Veronika Jedličková**

Praha, 2007

Jména a příjmení autora: Veronika Jedličková

Studium: Prezenční

Ročník: 5.

Akademický rok: 2006/2007

Studijní obor: Učitelství náboženství, etiky a filozofie

Název magisterské práce: Životní bilancování v mladém dospělosti

Na katedře: Učitelství

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Janošová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci vypracovala samostatně pod vedením
Mgr. Pavlíny Janošové, Ph.D. a uvedla všechny použité literární a odborné zdroje.

V Praze dne 26. července 2007

.....

Děkuji Mgr. Pavlíně Janošové, Ph.D. za odborné vedení práce. Dále děkuji všem respondentům, kteří byli ochotni zúčastnit se mého výzkumu, Gisele Wohllgemuttové za korekci textu, Jakubu Nevrklovi za pomoc úpravy textu v počítači a v neposlední řadě paní Dagmar Sejkorové, ředitelce základní školy na Uhelném trhu, kde pracuji, která byla ke mně v období psaní mé diplomové práce velmi shovívavá.

Zvláštní dík patří mé rodině a mému příteli za podporu kterou mi poskytovali.

V Praze dne 26. července 2007

.....

OBSAH:

Úvod	7
Teoretická část	
I. Vymezení rané dospělosti z hlediska vývojové psychologie	9
I.1 Úkoly rané dospělosti kladené na jedince společnosti	10
II. Rodičovství	12
II.1 Charakteristika západoevropského a východoevropského typu rodiny	13
II.2 Ekonomické překážky mladých rodin a životní prostředí	14
III. Sňatečnost v České republice a jiné formy soužití	15
III.1 Fenomén zvaný „Singles“	16
III.2 Typologie „Singles“ podle Steina	16
III.3 Vývoj vymezení a typologie „Singles“ od počátku padesátých let ve Spojených státech	17
IV. Fenomén bezdětnosti	19
IV.1 Faktory ovlivňující míru porodnosti u nás	19
IV.2 Exkurz do minulosti	21
IV.3 Postoj české veřejnosti k bezdětnosti a výhled do budoucna	24
IV.4 Možné důvody budoucího růstu bezdětnosti v ČR	25
IV.5 Muži jako živitelé rodiny	31
IV.6 Bytová situace	32
IV.7 Shrnutí	33
V. Volba partnera a partnerství	35
V.1 Fenomén lásky	35
V.2 Sexualita a erotika jako základ vztahu	37
V.3 Promiskuita a nevěra	38
V.4 Flirtování	40
V.5 Intimita	40
V.6 Mluvíme jinými jazyky? Muž versus žena	43
V.7 Shrnutí	43
VI. Vzdělávání	44
VI.1 Zaměstnání	45

VII. Shrnutí mezigeneračních změn po roce 1989	48
Praktická část	
I. Cíl výzkumu	50
II. Metoda výzkumu	50
III. Charakteristika zkoumaného vzorku a průběh výzkumu	51
IV. Způsob provedení výzkumu a metoda vyhodnocení, seznam položených otázek	53
V. Hypotézy	56
VI. Výsledky výzkumu a jejich interpretace	58
VII. Názory respondentů starších padesáti let na mladou generaci jejich dětí	72
VIII. Diskuse a shrnutí výsledků	74
IX. Závěr	78
X. Summary	80
Seznam použité literatury	
Seznam příloh	

ÚVOD

Obsahem mé práce byl pokus o zmapování názorů, postojů a hodnot dnešní mladé generace. Nemyslím tím však teenagery ani adolescenty. Míním tím generaci jedinců, jejichž věk se pohybuje v blízkosti „tak obávané“ třicítky. Řečeno slovy odborníků, zabývajících se vývojovou psychologií, jedná se o období takzvané rané dospělosti.

Věkové vymezení lidí spadajících do této kategorie je obtížné. Odborné publikace nejsou v tomto ohledu jednotné a jejich názor na to jak „dělit“ lidský život se do značné míry liší. Nicméně osobně se přikláním k názoru, že toto věkové rozpětí rané dospělosti čítá zhruba dvacet let. To znamená, že se do ní řadí všichni jedinci mezi dvacátým až čtyřicátým rokem života.

Důvodů, proč jsem si zvolila toto téma pro svou diplomovou práci, bylo několik. Ten první a nejzásadnější spočívá v tom, že já sama patřím do části této populace. Zajímalo mě, do jaké míry je moje generace odlišná od generace svých rodičů, zda skutečně dochází u jedinců spadajících do kategorie rané dospělosti ke změně životního stylu, cílů, postojů a priorit.

Generace mladých lidí (v produktivním věku) bývá často veřejností obviňována z jakéhosi odklonu od tradičních životních hodnot. Z toho, že žije sobecky a příliš často staví individuální životní potřeby a cíle jedince, nad potřeby společenské. Dále pak, že nezakládá rodiny a nechce na sebe brát odpovědnost rodičovské role. Kritiky přicházejí jak ze stran rodičů a blízkého okolí, tak ze stran širší společnosti, která se nechává slyšet skrze veřejná média.

Je dobré si ale uvědomit, že se s takovými jevy jako je negativní přijímání prioritování individua mladou generací a změna žebříčku životních hodnot, potýkají i v ostatních státech Evropy, a nejenom tam. Jako příklad, uvádím úryvek článku z loňského roku 2006, který vyšel pod názvem „GENERACE X“.

„Pak přišla svobodná devadesátá léta a po nich stejně svobodná současnost s dnešními mladými. Jsou to lidé, před nimiž nikdy nestála žádná skutečná hrozba a kteří nemuseli přinášet oběti. Nikdo z nich moc nedělá, ale všichni chtějí všechno: peníze, slávu, volný čas, cestování, technologie, žít přesně tak, jak chtějí.“ Takto se vyjádřila reportérka *The Sunday Times* o současných mladých Britech, kterým se deník věnoval ve speciální příloze.¹

---

¹ Šafaříková K., Šupová T., 30. 9. 2006 „Generace X“, Lidové Noviny, s. 5.

Chtěla jsem zjistit, do jaké míry koresponduje tato zahraniční kritika s naší generací a nakolik jsou její výčitky oprávněné.

Druhým důvodem mého výběru bylo to, že velká část mého okolí (přátelé, známí, kolegové a část příbuzenstva) jsou také zástupci populace, spadající do období rané dospělosti. Skoro denně přicházím do styku s realitou jejich všedních problémů. S tím, co je tíží a co jim naopak dělá radost. Zním jejich krize a „deprese“, ale na druhou stranu i jejich pocity štěstí, tužby a přání. Někteří z nich nemají ještě jasno v tom, kam budou dál směřovat. Nevědí, co vlastně mají od života očekávat. Chtěla jsem, prostřednictvím své práce, alespoň trochu poodhalit důvod, proč tomu tak je. Poznat, v čem vidí, z jejich subjektivního pohledu, rizika a nevýhody rodičovství. Čeho se bojí, a jaký je jejich individuální pohled na svět.

Dalším důvodem, v řadě třetím, byla skutečnost, že je tomuto tématu ze strany odborné veřejnosti věnována poměrně malá pozornost. Je pravdou, že se poslední dobou začínají ozývat hlasy sociologů, které poukazují na změnu struktury naší společnosti. Informují nás o klesající míře sňatečnosti a porodnosti v naší zemi. Nebo o tom, jak naše česká společnost stárne a k jakým demografickým a rodinným změnám za posledních dvacet let došlo. Dá se předpokládat, že pokud se situace nezlepší, budou mít tyto změny negativní a hluboký dopad na stabilitu sociální ochrany v našem státě.

Nicméně takových publikací, které by se věnovaly této tématice, není mnoho. Při psaní práce, jsem musela často čerpat z cizojazyčné literatury. Ta však ne vždy odpovídala situaci a poměrům naší země.

Posledním důvodem byla snaha zjistit, do jaké míry nás a naše rodiče ovlivnilo údobí před rokem 1989. To jestli nenesou určitý podíl na tom, že si starší generace, o té naší myslí, že jsme populací individualistů, kteří baží pouze po seberealizaci, úspěchu a pohodlí.

Dále pak to, jak obě skupiny vnímají změnu politického systému v naší zemi a jaká vidí pozitiva či negativa na této změně.

Co se týká zvolené formy mého výzkumu, dala jsem přednost kvalitativní metodě prostřednictvím rozhovorů. Je to způsob, který lépe odráží to, co si respondent skutečně myslí a jakého kontextu se jeho názory týkají. Zajímaly mě hodnoty mladých lidí, jejich spokojenost se vzděláním a zaměstnáním. Jaké mají problémy a radosti. Co pro ně znamená rodina a jak vidí svou budoucnost. Jestli skutečně pociťují rozdíl mezi nimi a generací jejich rodičů, a pokud ano, tak jaký. Zda se cítí být dospělými. Zkrátka, chtěla jsem porozumět tomu, jací jsme.

TEORETICKÁ ČÁST

I. VYMEZENÍ RANÉ DOSPĚLOSTI Z HLEDISKÁ VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE

Již v úvodu bylo řečeno, že vymezení věkové hranice, spadající do období rané dospělosti, je nejednoznačné a obtížné. Většina starších publikací končí tuto vývojovou etapu věkem třiceti let. Autoři mladší generace tuto hranici často posouvají o deset až patnáct let. Znamená to, že z pohledu klasického dělení, spojují ranou a střední etapu životního cyklu dospělého člověka. Důvodem tohoto posunu může být faktická změna životního stylu dnešní mladé generace, která posouvá důležitá rozhodnutí, jako je například rodičovství či sňatek, do vyššího věku, nebo je odmítá úplně. To vše se pak může odrážet ve způsobu jejich života, který se dá často přirovnat spíše k životnímu stylu adolescenta nebo jedince na prahu rané dospělosti. Vypadá to, jako by v některých případech, mentální věk dospělých jedinců stagnoval na určité úrovni.

Období rané dospělosti bývá z hlediska vývojové psychologie do značné míry opomíjeno. Většina literatury tohoto směru končí adolescenti, obdobím vzdoru a hledání sama sebe, a jen krátce se zmíní o rané a střední dospělosti. Vývojové hledisko se znovu objevuje až v gerontologii, která se zabývá známkami stárnutí a poklesem psychických funkcí. Nejpodrobněji bývá popsána etapa dětství, která je podložena dostatečným množstvím empirických výzkumů. To se o dospělosti bohužel tvrdit nedá. Ba naopak, můžeme konstatovat, že počet studií zabývajících se etapou dospělosti, které obsahují bezpečné závěry a mají skutečnou výpovědní hodnotu, je poměrně omezený.

Vzhledem k tomu, že člověku trvá asi $\frac{1}{4}$ života, než dosáhne vrcholu své zralosti, a další $\frac{3}{4}$ probíhá stárnutí, je přinejmenším zvláštní, že oproti ostatním etapám životního cyklu existuje o dospělosti jen malý počet studií a výzkumů.

Jeden z hlavních důvodů opomíjení dospělosti vývojovou psychologií může být její rozmanitost, jak uvádí Říčan(1989): „Vynechávání rané a střední dospělosti z vývojové psychologie mělo své dobré důvody. Srovnáme-li totiž cesty různých lidí po dvacátém roce života (případně životní cesty různých skupin lidí, lékařů, horníků , učitelé aj.) je nám hned

zřejmá velká rozmanitost. Tato rozmanitost se nezmenšuje ani v dalších desetiletích života, spíše se ještě zvětšuje.²

Psychologií dospělého jedince se tedy zabývají spíše publikace, které se věnují již konkrétním tématům jako je výchova dětí, rodičovství, asertivita, přátelství, deprese atd.

I.1 ÚKOLY RANÉ DOSPĚLOSTI KLADENÉ NA JEDINCE SPOLEČNOSTÍ

V rané dospělosti by se člověk měl vyrovnat se čtyřmi komplexními vývojovými úkoly, které na něj společnost klade. Je to **povolání** (příprava na budoucí povolání studiem, volba povolání, budování profesní kariéry, rekvalifikace, další vzdělávání, **výběr partnera**, **partnerství** (budování vztahu) a **rodičovství** (založení rodiny a výchova dětí).

Ještě před pár desítkami let poskytovala naše společnost pro zvládnutí těchto úkolů striktně oddělené strategie na jedné straně pro muže, a na straně druhé pro ženy. Dnes, skoro dvacet let po převratu, se poměry v naší zemi zdatně změnilly. Rozdíly v oblasti kompetencí mužů a žen nejsou již tak jasně odděleny a postupně se smazávají.

Došlo také ke změně životního stylu, což u některých jedinců vedlo k přehodnocení jejich priorit. Část mladé populace se začala „programově“ vyhýbat posledním dvěma výše zmíněným „úkolům“ (partnerství, rodičovství).

Tento jev vedl v naší zemi k nepřehlédnutelným demografickým změnám. Věková hranice pro vstup do manželství se výrazně posunula do vyššího věku. Stejně je tomu i u rodičovství. Změnilo se partnerské chování a řada mladých lidí uvažuje o tom, že zůstane bezdětná. Někteří z nich dokonce ani nechtějí stálý a trvalý partnerský vztah. Cílem jejich života se stala seberealizace, a to především v zaměstnání. Obyvatelstvo rychle stárne.

Vypadá to, že jedinci dnešní generace raně dospělých nejlépe plní „úkol“ první. Tím je příprava na budoucí povolání a jeho samotné vykonávání.

To bychom se ale na tuto problematiku dívaly pouze jednostranně. Tento jev se převážně vyskytuje u vysokoškolsky a středoškolsky vzdělané populace. Je dobré si uvědomit, že je naše společnost rozmanitá, a že stále ještě existuje nezanedbatelné procento jedinců, kteří přijímají rodičovskou roli jako neoddelitelnou součást svého osobního života a neuvažují o

---

² Řičan P., 1989 „Cesta Životem“, Praha, Panorama, s. 247.

tom, že by tomu mohlo být jinak. Často pak uzavírají sňatky a zakládají rodiny záhy po dokončení studia.

II. RODIČOVSTVÍ

V poslední době se velice často diskutuje o problému, který u nás nastal v průběhu devadesátých let (minulého století). Jedná se o rapidní snížení počtu rodičích se dětmi. Řečeno slovy odborníka, míra fertility³ se v České republice dostala pod úroveň průměru zemí Evropské Unie (Sirovátka 2003).⁴ To s sebou přináší řadu negativních jevů. Dochází ke změně v demografickém a rodinném chování. Obyvatelstvo stárne a hrozí riziko narušení stability sociálního systému. Nízký počet rodičích se dětmi je totiž často označován za jednu z hlavních příčin rostoucích výdajů státu na zdravotní péči, důchody, pečovatelské služby atd.

“ Ani jedna z mých dcer zatím nemá děti, a to je jim oběma málo přes třicet. Je to divná doba. Kdo jim vydělá na důchody?“(Jana, 65 let)

Pokud se situace nezlepší (s čímž příliš nepočítá odborná ani laická veřejnost), bude muset velmi rychle dojít ke kompletní změně financování důchodových dávek a k modernizaci systému sociálního zabezpečení naší země. Je nutné podotknout, že se stejným problémem se potýkají i v řadě dalších postkomunistických zemích.

Nad otázkou, jak velkou roli hrála ve snížení porodnosti v České republice změna politického systému, se vedou bouřlivě diskuse. Ty zatím nevyústily ke zcela jasnému a jednoznačnému závěru. Někteří autoři tvrdí, že ke změně rodinného chování došlo pod vlivem změny „kulturních faktorů“ a pronikáním „západních životních stylů“ , jiní zase zdůrazňují „faktory strukturální“ nebo „ekonomické“.

Je pravdou, že se po roce 1989 náhle otevřelo velké množství nových životních možností (lépe dostupné studium na vysokých školách, studium v zahraničí, rekvalifikační kurzy, budování kariéry, seberealizace v rámci volnočasových aktivit atd.) zejména pro mladou generaci. Ale na druhé straně se zároveň začala zvyšovat sociální rizika (nezaměstnanost, nárůst výše cen bydlení, chudoba, riziko sociálního vyloučení některých sociálních skupin apod.), na která nebyla naše společnost doposud zvyklá.

“ Najednou stojí mladá generace před tíhou svobodných volby. Ono je vždycky jednodušší, když za vás rozhoduje někdo jiný. Zvláště, když máte tolik možností, že se vám z toho točí hlava. No ale každý svobodný rozhodnutí je už samo o sobě výhrou, i když v sobě nese určitá rizika a nejistoty, že se spálíte. Vždycky je to buď a nebo. Jenom to, že jste se mohl sám

---

³ (fertilita=plodnost, demografie počet narozených dětí v populaci za 1 rok na 1000 žen ve věku 15-49 let Všeobecná encyklopedie-Diderot 1999,s. 441.

⁴ Tomáš Sirovátka „ Rodinné chování a rodinná politika v České republice“ – Fakulta sociálních studií Masarykovy Univerzity, Brno 2003.

rozhodnout, co chcete dělat, kam chcete jít, je cenný. My tohle zažíváme bohužel až teď, na starý kolena a nějak nám to nejde. No jak se říká "starého psa..." (Radek 61, let).

Možný a Rabušic z fakulty sociálních studií uvádějí, že se v České republice a některých dalších postkomunistických zemích, jedná o „návrat rodin do Evropy“ respektive jde o návrat k rodině „západoevropského typu“.⁵ Odpověď na otázku, proč zde autoři použili slova *návrat*, není těžká. Nesmíme totiž zapomínat na to, že totalitní režim, který zde byl nastolen po druhé světové válce, předcházela systém demokratický. V období první republiky byla česká rodina v podstatě „západoevropskou“ se všemi jejími pozitivními i negativními znaky.

II. 1 CHARAKTERISTIKA ZÁPADOEVROPSKÉHO A VÝCHODOEVROPSKÉHO TYPU RODINY

Sňatky se v „západoevropském typu rodiny“ uzavírají později, typicky po 26. roku věku, manželé bydlí odděleně jako nukleární rodina a jsou ekonomicky nezávislí na rodičích. Pro první dítě se rozhodují později a v populaci je relativně vyšší počet svobodných mladých jedinců (Možný, Rabušic, 1999).

Naproti tomu rodina „východoevropského typu“, se vyznačuje nízkým věkem manželů při uzavírání sňatku, především nízkým věkem nevěsty. Rodina bývá ekonomicky nesoběstačná s větším počtem potomků. Ti se rodí často záhy po svatbě. Častěji je preferován způsob vícegeneračního soužití, který není tak ekonomicky náročný.

Troufám si tvrdit, že u nás stále existují (ale i v ostatních státech EU) oba výše zmíněné typy rodinného chování. Při různorodosti a rozvrstvení společnosti není totiž možné, aby se na území jednoho státu vyskytoval jenom jeden z nich. Je také nutné podotknout, že oba výše zmíněné typy mají svoje klady a zápory, které ovlivňují jak samotné jedince, tak celou společnost.

---

⁵ Možný I., Rabušic L. 1999. „The Czech Family, the Marriage Market and Reproductive Climate“, Večerník J., Matějů, P. (eds.) „Ten Years of Rebuilding Capitalism: Czech Society after 1989“ Praha, Academia s. 94-112.

II. 2 EKONOMICKÉ PŘEKÁŽKY MLADÝCH RODIN A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Nesmíme také zapomínat na další důležitý faktor, který hraje velkou roli při rozhodování, zda se stát rodičem nebo ne. Jedná se o ekonomické překážky, které jsou stavěny do cesty mladým rodinám či partnerům, žijícím ve „volném svazku“. V naší společnosti došlo díky důsledkům transformační ekonomiky státu k rapidnímu zvýšení přímých nákladů na výchovu dětí a zároveň ke snížení životního standardu rodin s dětmi. To sice platilo vždy, ale ne v takové míře. Dá se říct, že státní politika před rokem 1989 byla více nakloněná mladým rodinám s dětmi. Socializovala náklady na bydlení, péči o děti a řadu dalších služeb a neexistovalo zde riziko nezaměstnanosti. Na druhé straně služby, které zde byly poskytovány státem, byly většinou nedostačující a nízké kvality.

Dnes jsou matky malých dětí často nezaměstnané a je pro ně obtížné získat práci na poloviční či zkrácený úvazek. K tomu zde není příliš dobře vyřešena bytová politika. Mladí lidé s dětmi mají jen velmi malou šanci získat vhodné a finančně ne příliš náročné bydlení.

“Pokud bych se rozhodla mít děti, musela bych být finančně zajištěná. Nezáleží na tom, jestli s tebou partner zůstane, ale musíš mít hotovej byt se vším všudy. A musíš být schopná zajistit rodinu. Naši rodiče měli byty zajištěný. Dneska ale nedostaneš nic zadarmo, dokud si na to nevyděláš.“ (Markéta, 32 let)

Zajímavý poznatek uvádí ve svém práci z roku 2002 Esping-Andersen: “existuje silný důkaz o tom, že přání mít děti lidi neopustilo. Evropští muži a ženy (ve skupině 25-34) vykazují překvapující konsenzus, pokud jde o optimální počet dětí, které by chtěli mít. Průměr v zemích EU je 2,4 dětí s téměř žádnou variací...” „...Proto se musíme zabývat překážkami, se kterými se občané setkávají, když utvářejí rodiny v souladu se svými preferencemi.“⁶

V neposlední řadě je nutné také zmínit zhoršující se životní prostředí, které působí na fyziologickou stránku člověka a do určité míry může ohrožovat fertilitu lidstva. Výsledky některých výzkumů skutečně poukazují na to, že u řady žen a mužů dochází k nechtěné bezdětnosti, z důvodu poškození jejich zdraví, vlivem zhoršujících se životních podmínek. Tento jev byl zaznamenán zejména ve městech.“⁷

⁶ Esping –Andersen, G. 2002 “Why We need a new Welfare state?”, Oxford, Oxford University Press.

⁷ Hašková H. 2006 „Fenomén bezdětnosti v sociologické a demografické perspektivě“, Praha, SOÚ AV ČR, s.122.

III. SŇATEČNOST V ČESKÉ REPUBLICE A JINÉ FORMY SOUŽITÍ

Dalším jevem, který je částečně spojen se sníženou mírou porodnosti u nás, je hluboký pokles počtu uzavíraných sňatků. Tak kupříkladu dle zprávy „ČSU“⁸ bylo v roce 1990 uzavřeno 90 953 sňatků, kdežto v roce 2006 bylo oddáno pouze 52 900 párů. Lidé dávají stále větší přednost alternativním způsobům soužití, které jim možná poskytují větší míru pocitu svobody. Vypadá to, jako by se za posledních 15 let, zcela změnila hodnota manželství a potažmo i rodičovství. Osobně bych v tomto případě nebyla tak skeptická. V průběhu mého výzkumu, který trval takřka půl roku a bude popsán v praktické části mé práce, se totiž ukázalo, že si rodina a rodičovství udržují v žebříčku hodnot stále jedno z výsadních postavení. Nicméně je pravdou, že mladá generace více rozlišuje mezi hodnotou „mít spolehlivého životního partnera, který je chápající“ a hodnotou „žít ve spokojeném manželství“.

“Svatba pro mne není důležitá, ale samozřejmě záleží na situaci. To teprve uvidím. Děti bych měla klidně teď. Cítím, že jsem na mateřství už dost zralá, ale potřebovala bych k tomu mít partnera, se kterým bych měla ten pocit, že to má cenu. Někoho, komu bych důvěřovala.“ (Tereza, 23 let)

„Život s partnerem bez sňatku se stává, zejména pro mladé lidi, obvyklou formou soužití, alespoň v určité fázi života. Nejčastěji před prvním sňatkem, či do narození prvního dítěte.“⁹ Ale je tu také zjevně rostoucí část mladé generace, která připisuje srovnatelný význam alternativním formám partnerského soužití a manželství. Přesněji řečeno, „životní partner je pro ně důležitý, ale už ne tolik soužití s ním v „legálním“ svazku.“¹⁰

Ráda bych dodala, že dalším důvodem možného snížení sňatečnosti u nás mohou být do jisté míry velké finanční náklady související se svatebním obřadem. Podle posledního průzkumu „ČTK stojí průměrná svatba v Česku kolem 100 000-200 000 korun.“¹¹ Tato zpráva však vychází z toho, že počet hostů značně převyšuje číslo padesát. Osobně si myslím, že náklady na průměrnou malou svatbu dnes nemusí přesáhnou částku 50 000 tisíc korun. I přesto může tato investice významně zasáhnout rozpočet mladého páru. Ten pak jednoduše může vidět sňatek, a vše s ním spojené jako zbytečné vyhazování peněz a odmítá ho.

⁸ Zpráva Českého Statistického Úřadu z roku 2006, internetový zdroj.

⁹ Rabušic L. 2001 „Kde ty všechny děti jsou?“ Praha-SLON, s.193.

¹⁰ Kuchařová V. 2003 „Některé obsahové změny postojů k manželství a rodičovství“ - Modernizace a Česká rodina-Brno, Barrister and Prinicpal, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity.

¹¹ Česká Tisková Kancelář,2006 „Kolik stojí svatba v Česku?“ internetový zdroj.

III. 1 FENOMÉN ZVANÝ SINGLES

Dalším výrazným trendem se v České republice stal fenomén „*singles*“, který je pravděpodobně nejzřetelnějším projevem individualizace ve sféře rodinného a partnerského života. Jedná se o část populace, která se rozhodla žít sama, bez partnera (ať už to byla jejich osobní volba nebo k tomu byli donuceni nějakými dalšími okolnostmi, jako je například úmrtí partnera či nemoc). Nejedná se však pouze o jedince, kteří skutečně žijí sami, ale také o ty, kteří udržují nějakou formu pravidelného a dlouhodobějšího vztahu, ale necítí se jím být svazováni. Mívají svůj vlastní byt a s partnerem se vídají několikrát do týdne. Například sčítání lidu v roce 2001 ukázalo, že „15,7% osob ve věku do 29 let žije samostatně.“¹²

Vymezení toho, kdo spadá do skupiny“ *singles*“, je tedy složitější. Dnes se nejčastěji používá typologie vytvořená“ Steinem“¹³ na počátku devadesátých let v Americe. Jde v ní především o rozlišení toho, zda je situace singles dobrovolná či nedobrovolná, stabilní nebo dočasná.

III.2 TYPOLOGIE SINGLES PODLE STEINA

- 1) **dobrovolní dočasní-** Řadí se sem mladí, doposud nesezdaní a rozvedení jedinci, kteří odkládají uzavření nebo znovuuzavření sňatku na pozdější dobu.
- 2) **dobrovolní stabilní-** Jedná se o jedince, kteří jsou spokojeni se svým nesezdaným stavem. Žijí buď úplně sami nebo kohabitují bez záměru budoucího manželského sňatku. Někteří z nich dávají přednost náhodným a krátkodobým sexuálním známostem, což může být do jisté míry považováno za rizikové chování. Nesmíme zapomenout také na skupiny, jejichž životní styl manželství naprosto vylučuje (kněží, členové a členky náboženských řádů).
- 3) **nedobrovolní dočasní-** mladí jedinci, kteří jsou doposud svobodní a aktivně hledají partnera. Může se také jednat o starší občany, kteří nikdy nebyli sezdáni a náhle změnili názor.

---

¹² Radimská,R., Tomášek,M. 2003 „Singles –nový životní styl a jeho generová specifika v České republice“ *gender, rovné příležitosti a výzkum 1-2*.

¹³ Stein, J.P 1981, „ Single Life: Unmarried Adults in Social context“, New York-St. Martin's Press.

- 4) **nedobrovolní stabilní-** Do této skupiny se řadí starší rozvedení, ovdovělí a doposud nesezdaní, kteří toužili po manželském svazku, ale nenašli partnera. Tito jedinci určitým způsobem rezignovali a akceptovali tento stav.

Chtěla bych podotknout, že tato typologie má své nedostatky. Tak kupříkladu vůbec nezmiňuje populaci postižených a nemocných. Ti, bohužel poměrně často, zůstávají sami a nikdy se neožení/ nevdají. To ovšem neplatí pro všechny jedince žijící s handicapem. Co se týče zařazení do Steinovy tabulky, mohli by se objevit vlastně ve všech výše zmíněných kategoriích.

Druhou nejasností, která není v této typologii tak úplně přesně definována je to, že je zde kohabítace (nesezdané soužití) brána jako stabilní forma „*singlovského*“ životního stylu. Podle mě se v dnešní společnosti spíše jedná o alternativní formu soužití, která nahrazuje, nebo pouze předchází, manželství. Na druhou stranu je dobré si uvědomit, že toto rozdělení osob žijících samostatně vzniklo na přelomu osmdesátých a devadesátých let, kdy byl sňatek stále ještě brán jako hlavní indikátor skutečného vztahu. Kohabítace začala být obecně brána jako pozitivní zkušenost až o něco později.

III.3 VÝVOJ VYMEZENÍ A TYPOLOGIE SINGLES OD POČÁTKU PADESÁTÝCH LET VE SPOJENÝCH STÁTECH

Od počátku padesátých let se posuzování a chápání fenoménu „*singles*“ zdatelně měnilo a ani dnes tato kategorie není jednoznačně vymezena.

Tak kupříkladu Tomášek uvádí, že ve Spojených státech byli tehdy takzvaní „*solitéři*“ zprvu považováni za osoby „*neurotické, amorální a neatraktivní*.“¹⁴ Ovšem na konci let sedmdesátých došlo ze stran vědecké ale i laické veřejnosti k určité změně. Ta byla nepochybně zapříčiněna závažnými kulturními změnami šedesátých let. Dalším důvodem mohly být i změny na trhu práce, kde se ženy staly více emancipované a „relativní výdělečný potenciál mužů klesl.“¹⁵ Tato situace vedla k tomu, že se manželský sňatek stal pro muže a ženy méně atraktivní a někteří z nich začali dávat přednost nesezdanému soužití. Náhle byl fenomén „*singles*“ považován takřka většinou americké populace za normální. Tento trend se

---

¹⁴ Tomášek M., 2003 „Singles ve světle měnících se typologií a definic“-Brno, Barrister and Principál, s.226.

¹⁵ Tamtéž – Tomášek M., 2003.

velice rychle šířil do ostatních zemí, zejména však do západní Evropy. Do zemí bývalého východního bloku se postupně dostával až po transformaci jejich politického systému na přelomu osmdesátých a devadesátých let.

Jak jsem již výše zmínila, dnes je „*singlovství*“ obecně považováno za kladnou životní zkušenost a to platí i pro naši zemi. Dá se tedy předpokládat, že tento pozitivní postoj k „*solitérství*“ s sebou do budoucna přinese nárůst alternativních způsobů soužití a zvyšující se počet jedinců žijících samostatně, bez stálého partnera.

IV. FENOMÉN BEZDĚTNOSTI

Jak již bylo výše zmíněno, pokles porodnosti v druhé polovině 90. let dvacátého století vyvolal živou diskusi o jeho příčinách, hodnotě manželství a rodičovství a v neposlední řadě o podmínkách pro zakládání rodiny. V této části mé práce se jednotlivými jevy budu zabývat podrobněji.

IV.1 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ MÍRU PORODNOSTI U NÁS

Jako nejčastější důvod snížení porodnosti u nás bývá zmiňována změna politického systému, která s sebou přinesla řadu nových jevů. Do Česka pronikla dosud nepoznaná existenční nejistota a společnost se postupně začala rozvrstvovat do různých sociálních skupin, které nebyly do té doby (v původně „extrémně“ rovnostářské společnosti) tak markantní. Na druhé straně se nebývale zvýšily možnosti seberealizace mimo rodinu, a to zejména pro mladou generaci. Například výrazně stoupl zájem mladých lidí (ale i starších generací) o studium na vysokých školách. „Životní dráhy mladší populace se začaly rozrůžňovat“.¹⁶ Došlo ke změně v partnerském chování. Rapidně se snížil počet sňatků uzavíraných před dvacátým rokem života. Rozšířilo se nesezdané soužití a těhotenství přestalo být důvodem ke sňatku. Na svobodné matky se přestalo pohlížet s despektem. Sňatky a rodičovství začalo být posouváno do vyššího věku a role mateřství přestala být pro mnohé lidi hlavním měřítkem v posuzování úspěšnosti a naplnění ženského života. K posunu došlo i v hodnotové orientaci části populace. Tento posun však nebyl a není příliš znepokojující, protože lidé do svého hodnotového žebříčku stále na první místa uvádějí rodinu, děti, partnera, zdraví nebo lásku. Je ale pravdou, že se rodina častěji objevuje až na 2. nebo 3. místě, a do základních hodnot bývá zařazována práce, kariéra, vzdělání nebo svoboda.

Naskýtá se otázka, jak významnou roli hrála změna po roce 1989 ve snižování fertility české populace. Došlo by k tak rapidnímu snížení porodnosti nebýt změny politického

---

¹⁶ Sobotka T., 2006-, „Bezdětnost v České republice“, „Životní cyklus“, Hamplová D., Šalamounová P., Šamanová G. (eds.), Praha, Sociologický ústav AV ČR.

systemu? Nebo se jednalo, jak uvádí Sobotka¹⁷, o přirozený vývoj, který by nás neminul stejně jako západní a severní Evropu koncem 60. let 20. století?“

Odborná sociologická veřejnost se shoduje na tom, že snížení fertility skutečně zapříčinila změna politického systému, která s sebou přinesla transformaci rodinného chování a hodnotového žebříčku. K otázce, co vlastně vedlo k těmto změnám po roce 1989, se už ale staví rozporuplně. Například Rychtaříková¹⁸, ve svém článku z roku 1997, zdůrazňuje vliv zhoršených ekonomických podmínek a nezaměstnanost, jako důvod nejistoty mladé populace pro vstup do manželství a rodičovství. Fialová a Kučera¹⁹ naopak vidí problém v příliš rychlé adaptaci mladé generace na životní styl, který je typický pro západní Evropu a také zmiňují tlak nových sociálních a ekonomických podmínek. Rabušic²⁰ dále hovoří o vlivu hodnotových a kulturních změn, které zasáhly nejsilněji generace narozené na počátku 70. let. Všichni se však shodují v tom, že tyto změny mají dlouhodobý charakter a zasáhly naší celou společnost. Podle mého názoru, platí všechna tato tvrzení. Sníženou míru porodnosti v České republice ovlivnilo jak zhoršení ekonomických podmínek a zvyšující se sociální rizika, která do té doby nebyla natolik aktuální, tak vliv kulturních a hodnotových změn, které přišly ruku v ruce s rychlou adaptací naší populace na typický západní styl života.

Na druhé straně nesmíme opomíjet osobní důvody, které vedou některé jedince k volbě života (nebo alespoň k oddálení tohoto rozhodnutí) bez dětí. Důvodů může být mnoho. Například pocit nedozrálosti pro tak vážné rozhodnutí, touha po svobodě, homosexualita (nemusí být vždy důvodem bezdětnosti), špatné zkušenosti z dětství s vlastní rodinou, zneužívání v dětství, malé sebevědomí, které klade do cesty hledání partnera velké překážky, zklamání z předešlých vztahů, nemoc atd.

V pohledu na homosexualitu došlo za posledních dvacet let k výrazné změně. Jedná se o to, že dříve gayové a lesbičky svou orientaci skrývali. Poměrně často se stávalo, že vstupovali do manželství a zakládali rodiny. Důvodů, proč tomu tak bylo, mohlo být mnoho. Někteří z nich podlehli nátlaku společnosti a okolí nebo si svou odlišnou sexuální orientaci nechťeli připustit. Jiní zas zatoužili po zplození a výchově potomka. Je pravdou, že i dnes se najdou jedinci, kteří se nedokáží vyrovnat s tím, že jsou určitým způsobem odlišní od většinové populace a svou orientaci tají. Rozdíl je ale v tom, že dnešní většinová společnost gaye a lesbičky většinou přijímá bez předsudků.

Čím dál tím častěji tedy dochází ze strany těchto jedinců k takzvanému „coming out“, což znamená vyrovnání se se svou orientací a veřejné přihlášení se k ní.

V průběhu celého života na jedince působí jeho okolí (rodina, přátelé, kolegové, známí atd.), které do jisté míry, a zvláště v některých „kritických a bouřlivých“ etapách lidského

---

¹⁷Tamtéž- Sobotka T., 2006- „Bezdětnost v České republice“.

¹⁸ Rychtaříková, J. 1997 „Nechci této společnosti namlouvat, že se nic neděje“, Demografie 39(4):77-90.

¹⁹ Fialová, L., Kučera, M., 1997. „The main features of population development in the Czech Republic during the transformation of society“, Czech Sociological Review 5 (1): 93-111.

²⁰ Rabušic, L., 2001b. „Value change and demographic behaviour in the Czech Republic“, Czech Sociological Review 9(1): 99-122.

života, pomáhá utvářet jeho osobnost. Už od první chvíle, kdy malý člověk začne vnímat, je ovlivňován svými rodiči. Později jsou to modely a vzory, kterým by se chtěl alespoň vzdáleně podobat. Je zřejmé, že vzájemné působení lidí hraje přinejmenším stejně tak velkou roli ve změnách hodnot, demografie a rodinného chování, jako výše zmíněná stanoviska odborníků. Tedy ne vždy, musí být důvodem strachu ze založení rodiny, materiální a ekonomické překážky.

“Založení rodiny záleží na pocitech, ne na materiálním zabezpečení. Ve dvou se to dá zvládnout. Lidi, kteří uvažují opačně, podle mě ztrácejí čas na úplně neplodných věcech. No možná někteří muži chtějí ukázat, že oni jsou ti dobří kohouti, kteří dokážou zabezpečit kurník, ale to už dneska není potřeba. Ženy jsou už emancipovány. „(Marek, 33 let)

IV.2 EXKURZ DO MINULOSTI

Je těžké odpovědět na otázku, kterou jsem položila v předchozí části textu. A to zda by u nás došlo k výše zmíněným demografickým rozdílům, bez změny politického systému, po roce 1989. Většina sociologů se ale shoduje na tom, že by k žádným zásadním změnám nejspíš nedošlo. Snad pouze v případě důsledné transformace socialistického systému. Ten totiž paradoxně (a nejenom u nás) zakonzervoval roli tradiční rodiny, která mohla odolávat rozmanitým tlakům a erozím mnohem lépe, než rodiny v severní a západní Evropě, kam začala pronikat individualizace. Možný (1999) píše: „socialismus přinesl všude nikoliv život ve velké kolektivitě, nýbrž návrat ke stavu blízkému společnosti opevněných domácností.“²¹ Založení rodiny bylo navíc podporováno systémem novomanželských půjček a centralizovanou distribucí bytů. Velká část populace spatřovala ve šťastném rodinném životě a rodičovství ty nejdůležitější předpoklady k naplnění osobního života a k celkové spokojenosti. Bylo to jediné místo, kde se člověk mohl chovat svobodně. V té době se bezdětnost snížila na rekordní úroveň (asi 6 %).²² Dobrovolná bezdětnost se stala téměř neznámým jevem. Průměrný věk matek při narození prvního dítěte se dlouhodobě pohyboval mezi 22-23 lety. Příslušníci dnešní starší generace, kteří svou ranou dospělost prožili v období reálného socialismu, svůj pohled na rodinu a rodičovskou roli v průběhu posledních dvou desetiletí nijak zásadně nezměnili. Svědčí o tom níže uvedená výpověď 68 leté ženy, která je jejich zástupcem.

---

²¹ Možný I. 1999. „Sociologie rodiny“, Praha, SLON.

²² Dle studie OECD 2004.

„Nechápu, proč dnešní mladá generace odmítá mít děti, vždyť je ta nejkrásnější úloha na světě, kterou člověk může zastávat stát se rodičem. Přivést na svět nový život je zážrak, který se nedá nahradit ani kariérou ani penězi. Má rada pro mladou generaci zní: „Mějte děti, a snažte se z nich vychovat takovou generaci, která zlepší dnešní svět k lepšímu“. „(Olga, 68 let)

Založení rodiny na druhé straně také představovalo jednu z mála cest k osamostatnění se od rodičů a k získání pocitu relativní nezávislosti. Byl to protipól ke každodenní pracovní rutině.

Nicméně to nic neubírá na faktu, že v době socialistického Československa byla rodina nejvyšší hodnotou, která naplňovala životy lidí. Rodinní příslušníci se častěji scházeli a jejich vztahy byly pevnější než dnes. Také prarodiče hráli podstatně větší roli ve výchově dětí, což už dnes příliš neplatí.

„Svoje děti a vnoučata moc často nevidím, ale to nemění nic na tom, že je mám ráda a jsou pro mě tím nejcennějším na světě. Někdy mi to je líto. Pamatuji si na ty krásné chvíle, když moje děti byly malé, trávily prázdniny u mojí maminky a tatínka. Myslela jsem si, že až zestárnu, moje děti budou stejně tak jezdit za mnou, a já budu svým vnoučatům vyprávět pohádky a vařit jim dobroty. Doba se změnila a mí synové musí hodně pracovat. K tomu bydlím na druhém konci Prahy a chápu, že je obtížné se sem dopravit. Tak si alespoň hodně telefonujeme“. (Olga, 68 let)

Ale abychom v historii „bezdětnosti“ nezůstali jenom u porovnávání dnešní situace s tou předlistopadovou, vrátíme se o trochu dál, na konec devatenáctého a počátek dvacátého století. Tenkrát totiž byla míra fertility „překvapivě“ daleko nižší než dnes. „S výjimkou východní a jihovýchodní Evropy měla většina evropských regionů poměrně vysokou hladinu bezdětnosti již v druhé polovině devatenáctého století. Tehdy byla bezdětnost silně spjata s vysokým podílem celoživotně svobodných žen a mužů“. ²³ K tomuto faktu významně přispěla postupně se šířící znalost metod zabraňujících početí. A do jisté míry i zvyšující se věk partnerů vstupujících do manželství. Nejpádnějším důvodem při rapidním snížení rodících se dětí, u generací žen narozených na přelomu devatenáctého a dvacátého století, byla nepopíratelně první světová válka a po ní následující hospodářská krize třicátých let.

„Podle sčítání z roku 1961 zůstala celoživotně bezdětná více než pětina žen, narozených v letech 1888-1904, mezi vdanými ženami se jednalo o 12-15%. Nejvyšší hladina bezdětnosti, 23% byla zaznamenána u žen narozených v roce 1894. Podobná situace byla zaznamenána v sousedních zemích“. ²⁴

Situace se obrátila po druhé světové válce, kdy byly zjištěny nejnižší hodnoty počtu bezdětnosti, a to zejména ve východní Evropě. „V České republice se jednalo o 6-7% žen.“ ²⁵

²³ Sobotka, T., 2006 „Bezdětnost v České republice“, „Životní Cyklus“-Praha-Sociologický ústav AV ČR, s.62.

²⁴ Tamtéž-Sobotka, T. 2006-s.62.

²⁵ Hana Hašková, 2006 „Fenomén bezdětnosti v sociologické a demografické perspektivě“, Praha, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, s.14.

K tomuto stavu výrazně přispěla plná zaměstnanost, a snížení existenčních nejistot, se kterými se lidé museli dlouhá léta potýkat.

Situace se změnila až po roce 1989, kdy se nízká bezdětnost pomalu stávala minulostí. „Bylo zjištěno, že zejména u žen ve věku 20-26 výrazně klesl počet rodičích se dětmi, přičemž k nejsilnějším změnám došlo u generací narozených mezi lety 1970-78.“²⁶ S trochou nadsázky se dá říct, že pro ženy narozené do konce 60. let bylo jakousi „normou“ mít první dítě nejpozději do 25 let, zatímco u jejich mladších vrstevnic narozených ke konci 70. let se naopak stalo „normou“, nemít dítě před 25. rokem života. Pro srovnání: „Například u žen narozených v roce 1965 zůstalo bez dítěte 12% z nich. Odhady ukazují, že u ročníku žen narozených o deset let později, tedy v roce 1975, přesáhne tento podíl 30%“.²⁷

Kolik žen narozených v 70. letech zůstane celoživotně bezdětných a kam se celá situace bude dále ubírat, zůstává přes všechny odhady velkou neznámou. Je možné, že docílíme stavu, který tu byl na počátku 20. století, kdy míra bezdětnosti dosáhla 20%. Nebo je naopak možné, že dojde k velké změně a míra bezdětnosti se překvapivě sníží. Ať už bude situace jakákoli, je dobré si uvědomit, že dnešní situace není ničím neobvyklá a výjimečná. Míra fertility se po celé Evropě zvyšovala anebo snižovala v důsledku různých faktorů působících na její regiony po celá staletí. Takovými faktory mohly být například války, nemoci, hospodářské krize, nebo naopak období míru, prosperity, relativní svobody, jistoty a spokojenosti.

“Já bych se nebál toho, že bychom jako národ vymřeli“ (Marek, 55 let)

Jedno je ale jisté, pokud nedojde ke změně, bude muset dojít k naprosté transformaci sociálního a důchodového systému zabezpečení naší země. Tyto sektory bývají do velké míry ovlivňovány počtem produktivních obyvatel státu, který se vzniklou situací rapidně snížil.

“Mladá generace by měla myslet na zadní vrátka a platit si důchodové připojištění, protože pro vás už peníze ze státní pokladny na důchody nebudou a jestli ano, tak vám to nebude stačit ani na pokrytí nákladů běžné domácnosti.“ (Jana, 65 let)

„Nedovedu si představit, jak bude v budoucnu řešena důchodová politika v našem státě. Obávám se, že pro moje děti nastane velký problém, pokud se s tím nezačne dělat něco už teď“ (Petr, 50 let)

---

²⁶ Výpočty z dat Eurostatu -(New Cronos database 2005).

²⁷ ČSU-pohyb obyvatelstva 2004.

IV.3 POSTOJ ČESKÉ VEŘEJNOSTI K BEZDĚTNOSTI A VÝHLED DO BUDOUCNA

Přes celkový posun v pohledu na bezdětnost lze říci, že česká společnost zůstává v postojích k rodičovství a hodnotě dítěte poměrně konzervativní. Dokonce i přesto, že od poloviny minulého století došlo v naší společnosti k silné sekularizaci a k všeobecné akceptaci jevů, jako je například předmanželský sex, antikoncepční prostředky nebo rozvod. Stále poměrně velký počet našich obyvatel vidí v plození dětí a péči o ně určitý druh poslání a narození dítěte spojuje se sňatkem.

I když díky transformaci rodinného chování v 90. letech se procento lidí s tímto názorem, nebo těch, kteří si myslí, že „žena musí mít děti, aby se naplnilo její poslání“, poměrně snížilo. K tomuto posunu došlo zejména u jedinců spadajících do kategorie rané dospělosti.

Nicméně dobrovolná bezdětnost bývá zejména starší generací doposud konfrontována s častým nepochopením či nesouhlasem. S tím je také spojen názor, že „bezdětní lidé nemohou být skutečně šťastní.“²⁸ Pro značnou část české populace stále představují domov a děti podmínku úplného štěstí a spokojenosti, přičemž u mladší generace bývá tento pocit silnější u žen, než u mužů. „Silná hodnotová vazba na rodičovství a rodinný život se potvrdila i ve výzkumech provedených v *Evropské studii Hodnot (European Value Study, EVS)* z roku 1994.“²⁹

Rozdíl mezi generacemi mladých lidí a jejich rodičů je ale v tom, že v dnešní době není nutnou podmínkou pro rodičovství vstup do manželství a toto rozhodnutí bývá posouváno do značně vyššího věku.

---

²⁸ To se nedá zobecnit, ale já bych chtěla mít děti až po třicítce. Podle mě to je ideální načasování pro tak závažný rozhodnutí. Člověk už má po studiích, něco zažil a procestoval. A díky tomu už pak třeba nebude mít nutkání utíkat od svojí rodiny a hledat něco, co propásl.“(Barbora, 22 let)

A jak se na demografické změny dívají naši politici? Dovolím si uvést jeden názor, který zazněl na konferenci Evropské unie v lednu 2007. Cituji:“ *Stárnutí obyvatelstva by mohlo mít pro naše systémy sociální ochrany závažné důsledky, avšak já v něm vidím především příležitost pro vytvoření spravedlivější a otevřenější společnosti, v níž by každý mohl hrát*

---

²⁸ Sobotka T. 2003,“Změny v časování mateřství a pokles plodnosti v České republice v 90. letech“, *Demografie* 45 (2):77-78.

²⁹ Rabuší L., 2001,“Value change and demographic behaviour in the Czech Republic“, -*Czech sociological Review* 9 (1):99-122.

aktivnější roli bez ohledu na své pohlaví, věk, etnický původ nebo fyzické schopnosti. V tomto smyslu je demografické stárnutí dle mého názoru příležitostí pro celou Evropskou unii.“³⁰

Co z tohoto názoru vyplývá? Vypadá to, že v budoucnu bude pracovní trh stále více nakloněn generaci dříve narozených, cizím státním příslušníkům a doufejme, že i našim handicapovaným spoluobčanům a matkám s dětmi. K této změně bude muset nutně dojít protože již dnes můžeme zaznamenat, že v některých oborech má naše země nedostatek pracovních sil z řad mladé a střední generace občanů České republiky. To přinese určitá pozitiva pro výše zmíněné kategorie lidí a otevře hranice cizincům, kteří mají zájem u nás pracovat.

IV.4 MOŽNÉ DŮVODY BUDOUCÍHO RŮSTU BEZDĚTNOSTI V ČR

Jak uvádějí odborné statistiky a průzkumy, celoživotní bezdětnost v České republice nedosáhne v blízké budoucnosti tak vysokého měřítka, jako například na počátku 20. století po první světové válce. Dokonce se předpokládá, že bezdětnost zůstane v Česku nižší než v sousedních zemích. Na druhou stranu se ukazuje, že se zvyšuje tolerance a akceptace bezdětnosti jako životní volby. Svědčí o tom výsledky výzkumu, provedené Fakultou sociálních studií v Brně, které poukazují na to, že přes „30% bezdětných mužů a žen do věku 39 let nezamýšlí mít v budoucnu dítě, případně vyjádřili nejistotu, ohledně budoucího rodičovství.“³¹ Není však jisté, do jaké míry se jedná o dobrovolnou volbu, a nakolik jde o nechtěnou bezdětnost v důsledku špatné životní situace. Nejspíš se jedná o kombinaci různých faktorů vedoucích k tomuto rozhodnutí, které nemusí být konečné.“ Výzkum bezdětnosti v mnoha vyspělých státech ukázal, že přesné rozlišení mezi záměrnou a nechtěnou bezdětností je téměř nemožné.“³²

---

³⁰ Vladimír Špidla, 2007- „konference Evropské unii.-odpovědi na výzvy demografického vývoje“ (dne 26.1.2007) publikováno 17.2.2007-internetové stránky Evropské unie.

³¹ Sirovátka T. 2003-„, Rodinné chování a rodinná politika v ČR“, Brno, FSS MU.

³² McAllister, F., Clarke, L. 2000-„, Voluntary childlessness“-Cambridge, Cambridge University Press.

Jaké tedy mohou být důvody pro volbu života bez dětí, či posouvání rodičovství do vyššího věku?

Ve snižující se fertilitě českých žen a mužů hraje určitou roli posun v časování vstupu do rodičovství. To má za následek zvýšení vlivu fyziologické neplodnosti na bezdětnost. Pro porovnání můžeme užít příkladu z nedávné minulosti, kdy byla v naší zemi velice nízká hladina bezdětnosti. Jedná se o období před rokem 1989. Tehdy se přes „95% prvorozených dětí narodilo matkám ve věku do 30 let“³³, tedy ve věku, kdy fyziologická neplodnost dosahuje minima, kolem 2-3%. Dnes je tomu takřka naopak. Začíná narůstat počet žen, které mají své první dítě až po 30. roce života. „Přestože zakládání rodiny ve věku nad 35 let, kdy dochází k významnému růstu neplodnosti, je zatím poměrně neobvyklé, dlouhodobější trendy naznačují, že právě v této věkové skupině lze očekávat relativně nejrychlejší nárůst míry plodnosti.“³⁴

Odkládání rodičovství či dokonce volba pro celoživotní bezdětnost může souviset s větší mírou nejistoty a nerozhodnosti, kterou dnešní mladá generace pocítuje. Je tu tedy velká pravděpodobnost, že si díky dlouhému váhání řada žen a mužů natolik zvykne na svůj bezdětný status, že se k založení rodiny nakonec nikdy neodhodlá.

“Je otázka, jestli si po delší době samoty člověk nezačne vytvářet nějaký druh obrnění vůči druhému pohlaví a nezačne přesvědčovat sám sebe, že být sám je ta nejlepší varianta. Já si myslím, že mně se to zatím neděje, ale mám kamarádku, která je toho zářným příkladem.“(Pavel, 34 let)

Určitý vliv může mít i již zmíněná částečná akceptace dobrovolné volby bezdětnosti, která jde ruku v ruce s rostoucím procentem bezdětných jedinců v mladších věkových skupinách. Lze předpokládat, že se počet svobodných bezdětných lidí bude díky pozitivnějšímu přijímání tohoto názoru zvyšovat.

Změna rodinného chování souvisí i s transformací partnerského soužití. Tyto změny se projevují rozrůzněním rodinných forem a životních stylů. Za posledních 15 let se prudce zvýšil počet soužití bez sňatku, samostatných bydlení a dalších méně tradičních, a často nestabilních forem soužití, které do značné míry podporují bezdětný životní styl. Mimo to došlo ke zvýšené nestabilitě manželství, které už nebývá jednomyslně spojováno s rodičovstvím.

---

³³ Kuchařová V., 2003-., Obsahové změny postojů k manželství a rodičovství“, Barrister and Principál, s.189.

³⁴ Menken, J. 1985- „Age and fertility. How late can you wait?“-Demography 22(4) 469-483.

Čím dál tím víc párů preferuje rodičovství bez sňatku, nebo založení rodiny až několik let po sňatku. Dřívější trend (myslím tím období, ve kterém vyrůstala dnešní starší generace) byl zcela jiný. Děti se rodily velmi brzy po svatbě, a často se stávalo, že nevěsty vstupující do manželství již svého potomka očekávali. Ne že by se něco takového v dnešní době nedělo, ale není to rozhodně tak častý jev jako v období před rokem 1989.

Dnes už není tak samozřejmé, že k partnerskému vztahu patří za každou cenu potomek. Založení rodiny je z velké části záležitostí shody obou partnerů. Muži však mívají větší tendenci rodičovství oddalovat nebo dokonce odmítat. To znamená, že svými postoji ovlivňují míru bezdětnosti u nás. Tato tendence však postupně proniká i do „ženského“ světa. Oddalování či odmítání rodičovské role je do jisté míry důsledkem tlaku postmoderní společnosti, která přisuzuje větší důležitost osobní autonomii než rození dětí.

Dalším významným faktorem může být zvyšující se podíl mladé vysokoškolské populace. Zvláště u žen je vysokoškolské vzdělání spojeno s vyšší mírou bezdětnosti. Jde o to, že pro tyto ženy je velice složité skloubit kariéru s rodičovstvím a péčí o rodinu. Pokud se pro rodinu rozhodnou, většinou to znamená úplné, nebo alespoň částečné přerušení pracovní činnosti. To jim znemožňuje další posun v jejich pracovním postupu. Určitá část z nich se tedy raději rozhodne pro odklad mateřství či pro celoživotní bezdětnost. Pokud by tak neučinily, vystavily by se riziku, že přijdou o zajímavou profesi kterou vykonávají a nebo k ní směřují. Práce často bývá pro populaci těchto žen jejich osobním zájmem a koníčkem. Totéž se už většinou nedá tvrdit o dělnických profesích. Pro ženy se základním vzděláním a vyučením bývá odchod na mateřskou dovolenou bezesporu snadnější, protože v časovém horizontu, z hlediska kariérního postupu, nemají zpravidla co ztratit. Jejich zaměstnání pro ně často znamená jen způsob jak dosáhnout příjmů do domácího rozpočtu a svou seberealizaci vidí právě v mateřství a rodině.

„Zatímco v období „reálného socialismu“ nepředstavovalo zaměstnání výraznou překážku založení rodiny, v současnosti znamená založení rodiny pro mnoho žen nejenom výrazné snížení příjmu, ale i nejistotu ohledně budoucí kariéry a snížené šance na nalezení zaměstnání odpovídajícího jejich vzdělání. Není proto velkým překvapením, že po roce 1990 došlo k nejrychlejšímu posunu v časování zakládání rodiny u vysokoškolsky vzdělaných žen.“³⁵

Zvyšující se procento vysokoškolsky vzdělaných žen narozených po roce 1970 tedy může významně přispět ke snížení porodnosti v České republice.

Co se týká vysokoškolsky vzdělaných mužů, tam dle mého názoru nedojde k tak významnému nárůstu počtu celoživotně bezdětných, oproti dřívějšímu stavu. Muži totiž, ve většině případů, nejsou nuceni v případě narození potomka opouštět svou práci a pozastavit či úplně přerušit budování své kariéry.

---

³⁵ Kantorová, V. 2004, „Education and entry into motherhood: The Czech Republic during the state socialism and transition period (1970-1997),-Demographic Research –Special Collection 3 Article 10:245-274.

Oddalování rodičovství, či jeho odmítání, se však netýká pouze vysokoškolsky vzdělané populace. Přerušování kariéry, nižší příjmy a snížení životního standardu partnerů jsou faktory, které „negativně“ ovlivňují mladou populaci bez ohledu na jejich vzdělání a pohlaví. Svůj podíl na snížené porodnosti u nás také nese zhoršená bytová politika, strach z nezaměstnanosti, zvýšené výdaje mladé rodiny a již výše zmíněný strach ze ztráty perspektivního místa.

Je pravdou, že v období před rokem 1989 byly podstatně blokovány možnosti pracovního uplatnění a seberealizace, nicméně stát kompenzoval tuto situaci řadou hmotných výhod zejména pro rodiny s dětmi (byly to například výhodné půjčky, vyšší dávky na děti, snížení cen dětského oblečení, přednostně přidělované byty rodinám s dětmi). Každý měl zajištěnou práci, takže strach z nezaměstnanosti byl takřka neznámým jevem. Na druhé straně nespokojenost tkvěla v nesvobodě, která omezovala výběr povolání a s ním spojené budování kariéry a nemožnost splnění individuálních přání. Rodinný život byl často vnímán jako jediná enkláva bezpečí.

Dalším důvodem trendu klesající porodnosti u nás může být nebývalé zvýšení možností seberealizace. Tato seberealizace mimo rodinu, je lákavá především pro mladé vzdělané lidi na počátku kariéry. Jak již bylo výše zmíněno „po roce 1989 výrazně vzrostla hodnota vzdělání“³⁶ a stále větší procento jedinců má zájem o studium.“ Dle zprávy OECD z roku 2004 se procento lidí studujících na vysokých školách, ve věku od 20 do 24 let v České republice zdvojnásobilo a podíl studentů ve věku od 25 do 29 se téměř ztrojnásobil.“³⁷ Výhledově se dá předpokládat, že se počet zájemců o vysokoškolské studium bude ještě zvyšovat. To s sebou přinese u řady studentů posun rodičovství do pozdějšího věku nebo jeho úplně odmítnutí.

Jinou atraktivní možností pro dnešní mladou generaci (a nejenom pro ni) je cestování. Řada lidí dává přednost studiu či práci v zahraničí. Tato zkušenost jim otevírá nové možnosti toho, kam dál směřovat své životní dráhy. Získané zkušenosti mohou totiž velmi dobře zúročit na pracovním trhu, nebo je využít při dalším studiu. Někteří z nich volí takovou variantu, která s návratem do naší země již nepočítá. Zůstávají v zemi, kde získali potřebné zkušenosti pro svůj rozvoj a pracují na budování své kariéry, nebo zkoušejí štěstí v některé z dalších zemí světa. Je pravděpodobné, že tito jedinci své rodiny založí mimo Českou republiku a jejich děti budou mít možná jinou, než českou státní příslušnost. Tento faktor opět o něco sníží počet rodičů se dětmi v naší zemi.

Vzhledem k tomu, že se hranice Evropské unie postupně začínají otevírat dá se předpokládat, že v budoucnu bude docházet k častějšímu „odlivu“ české populace do zahraničí, a to zejména z řad mladé generace, a naopak k „přlivu“ cizinců k nám. Tento proces byl již v podstatě odstartován. Řada přistěhovalců zůstává v naší zemi a některé

³⁶ Večerník, J. 1998, „Nerovnosti ve výdělcích, v příjmech a majetku domácností“, Praha, Academia s.113.

³⁷ Education at glance.OECD-2004,Paris-(www.oecd.org/edu/eag2004).

z jejich dětí již mají státní příslušnost České republiky. Tím by se mohla postupně zvyšovat míra fertility České republiky.

„Svou budoucnost neplánuji tady v České republice, po škole bych chtěl odjet do Ameriky. Dovedu si představit, že bych tam zůstal. Část mojí rodiny tam už žije a mají se o hodně líp než já a moje matka. No ale kdo ví. Rozhodně vím, že tady zůstat nechci.“(Jan, 22 let)

Nicméně ještě stále velké procento naší populace spojuje svou budoucnost s touto zemí. Možností, jak se realizovat a prosadit se, je v České republice, stejně tak jako v ostatních zemích, mnoho. Někteří lidé volí akademickou dráhu, jiní budují svou kariéru v rámci různých druhů zaměstnání, podnikají, nebo se realizují ve svých volnočasových aktivitách a koníčcích (mezi které může kupříkladu patřit sport, hudba, práce s počítači, sběratelství, studium cizích jazyků, samovzdělávání, sociální a občanské aktivity, komunální politika, členství v náboženských společenstvích atd.).

Dnešní postmoderní člověk touží mít více času sám pro sebe a chce si postupně plnit své životní sny a cíle, které si nastavil. Vypadá to, že se svoboda individua stala hodnotou převyšující všechny ostatní. Lidé sice touží po pevných vazbách, nejsou však ochotni za to zaplatit cenu, spočívající v omezení jejich vlastní „svobody“. Rodičovství je zejména mladou generací chápáno jako určitý druh takového omezení. A proto se stává, že jej někteří lidé odsouvají do vyššího věku. Do doby, kdy budou mít pocit, že si alespoň část svých přání splnili. Určitý podíl z těchto jedinců, však nakonec zůstane bezdětných, protože „propásnou ten správný okamžik.“ A nebo budou mít pocit, že „správný okamžik“ vůbec nikdy nenastal.

Pokud bychom se na problematiku snižování porodnosti v České republice pokusili podívat ženskýma očima, viděli bychom další negativní faktory, ovlivňující tento jev. Jedná se o to, že se dítě, pro“ něžné pohlaví“, stává v pracovním konkurenčním boji významnou překážkou. A nejenom to: Ono se stává překážkou v možnosti výdělků a zaměstnání vůbec. Pokud se žena rozhodne pro mateřství, musí zpravidla přerušit svou pracovní činnost. Říká se tomu „model přerušované kariéry“³⁸, který je v našich poměrech praktikován zatím nejčastěji. Tento model s sebou přináší nemalé překážky na trhu práce. Ženy vracející se do zaměstnání po mateřské dovolené, většinou mívají v porovnání se svými mužskými spolupracovníky výrazně hroší pozici. Dá se říct, že se jedná o určitý druh diskriminace ze stran zaměstnavatelů.

“Diskriminace žen, to je zajímavá otázka. Tuto problematiku znám jenom z vyprávění od mých kamarádek a známých a nemám důvod jim nevěřit. Jedná se zejména o platovou diskriminaci. Myslím si ale, že se nejedná o úplně extrémně vážnou situaci. Jsou země, kde jejich kultura prosazuje a vyžaduje například ženskou obřizku a to je diskriminace, která by se měla

---

³⁸ Šalamounová, P. 2002, “Změny v plodnosti v České republice v 90. letech“ Praha, SDA Info: IV(1-2):1.

řešit v první řadě. Naše ženy jsou už docela emancipovány a dokážou si často poradit samy. Tím nechci celou situaci u nás zlehčovat, ale měli bychom se někdy zamyslet nad tím, co se stále ještě děje za hranicemi naší země.“(Marek, 33 let)

Model částečného pracovního úvazku, který by přinášel vhodnější podmínky pro realizaci kontinuální kariéry, je u nás využíván velmi málo. Chyba bývá povětšinou opět na straně zaměstnavatelů, kteří nejsou příliš nakloněni zaměstnávat ženy s malými dětmi, jež jsou často nemocné a vyžadují intenzivní péči.

“Potom, co se mi narodil druhý syn, jsem byla 4 roky na mateřské dovolené. Když jsem se chtěla vrátit do práce, nastal problém. Jsem vyučená prodavačka textilu. Před narozením syna jsem byla zaměstnána v Domě Módy na Václaváku, ten byl ale zrušen. Takže jsem se neměla kam vrátit. Hledala jsem tedy místo v různých prodejnách, ale všude byl problém s tím, že jsem potřebovala kvůli synům pracovat pouze na ranních směnách. Takže mě nikam nepřijali a já strávila 2 roky na pracovním úřadě. Teď pracuju jako pomocná kuchařka ve škole svého syna. Ze začátku to byla taková z nouze ctnost. Teď mě ta práce ale celkem baví. Stejně bych se ale jednou chtěla vrátit k prodeji. Musím ale počkat až mi kluci trochu odrostou. Co se týká finančních příjmů, jsem celkem spokojená beru, Kč 8 000,-- což je o hodně víc než když jsem byla na mateřský nebo úřadu práce. Samozřejmě, že bych byla radši, kdybych brala alespoň Kč 12 000,--.“ (Lída, 35 let)

Využívání částečných pracovních úvazků u nás také není příliš rozšířeno. Důvod je jasný. Příjmy z těchto prací jsou obecně velmi nízké a ženám se nevyplatí takovou pracovní činnost provozovat. Je pro ně zkrátka výhodnější zůstat doma a pobírat „mateřské dávky“.

Nesmíme také zapomínat na to, že v některých lokalitách našeho území je omezený počet předškolních zařízení, jako jsou jesle a školky, které by ulehčovaly ženám skloubit jejich zaměstnání s péčí o rodinu. A o tom, že by si mladá rodina mohla dovolit chůvu, jak tomu bývá v některých zemích Evropské Unie, si s výjimkou několika jedinců „můžeme nechat prozatím zdát.“

Dnes bývá, zejména na sídlišťích nebo v menších městech a vesničkách, paradoxně nedostačující počet míst v předškolních zařízeních. Tato zařízení byla těsně po roce 1989 veřejností často kritizována pro svůj negativní vliv na děti, které byly příliš brzy odtrženy od rodiny. Nesmíme ale zapomínat na pozitiva, která tato zařízení přinášejí. Nejedná se pouze o „výhody“ pro matku, která díky jeslím nebo školce lépe zvládá svůj návrat do zaměstnání, jedná se i o to, že v takovém prostředí dochází ke vzájemnému působení dětí, což napomáhá formovat jejich osobnost a zbavovat je strachu z budoucí školní docházky. Bylo by tedy dobré, kdyby se počet předškolních zařízení v budoucnu zvýšil.

Dnes totiž chybí ve výchově dětí jeden prvek, který by do jisté míry mohl jesle a školky nahradit. Jedná se o prarodiče, jejichž role už není ve výchově dětí tak významná. Řada z nich z ekonomických důvodů pracuje do vyššího věku a nemá na svá vnoučata čas. Mnozí bydlí příliš daleko a návštěva mladé rodiny je pro ně příliš namáhavá nebo nákladná. To sice neplatí u všech dědečků a babiček, nicméně k těmto modelům dochází čím dál tím častěji. Je dobré si uvědomit, že se stále větším odkladem mateřství na pozdější dobu se nezvyšuje pouze

průměrný věk matek, ale také prarodičů. Někteří pak pod vlivem stáří a civilizačních chorob nejsou schopni o svá vnoučata pečovat. Existuje tu také určitá skupina žen a mužů zralého věku, kteří se cítí být na převzetí role babičky či dědečka ještě příliš mladí, a doslova ji odmítají. Dá se tedy předpokládat, že se v budoucnu role prarodičů ve výchově dětí bude snižovat.

Všechny výše zmíněné faktory vedou k tomu, že se stále více žen v „reprodukčním věku“, snaží co nejdéle věnovat studiu nebo uplatnění na trhu práce. To s sebou přináší „minimálně“ dočasnou rezignaci na rodičovskou roli.

„V zásadě se těším na to, až založím rodinu. Pokud bych měla vlastní byt a jistotu, že po mateřské seženu stejně kvalitní a dobře placené místo, asi bych se vůbec nerozmýšlela. Nic z toho, ale nemám a je pravda, že si teď vlastně nemohu dovolit opustit své zaměstnání protože platíme celkem drahý byt a přítel vydělává méně než já. Myslím si, že mateřství je pro mě reálné tak za pět let, až něco našetřeme.“(Karolína, 29 let)

IV.5 MUŽI JAKO ŽIVITELÉ RODINY

Samozřejmě, že ani muži nemají v tomto směru lehkou volbu. I jim rodičovská role přináší řadu nevýhod a rizik. Povětšinou se nejedná o problémy na pracovním poli, nicméně zodpovědnost, která je na ně kladena, může být do jisté míry tíživá a frustrující. V naší společnosti je totiž stále nejčastěji, v případě rodičovství, volen následující model rozdělení „povinností“ partnerů:

- a) žena zůstává po narození dítěte doma, stará se o výchovu potomka a chod domácnosti
- b) muž zabezpečuje rodinu převážně materiálně, částečně vypomáhá ženě s chodem domácnosti a s výchovou dětí.

A právě výše zmíněné materiální zabezpečení je pro muže velkým závazkem. Pokud žena zůstává po narození potomka doma, příjmy z její strany v podobě mateřských dávek jsou minimální. S každým narozeným dítětem se rozpočet rodiny zvyšuje nejméně o 2000-3000 korun. Pro muže je tu tedy několik možností jak dostatečně zaopatřit svou rodinu:

- a) buď má to „štěstí“ a má dobře placenou práci
- b) nebo musí provozovat několik pracovních činností najednou
- c) tráví volný čas přesčasovými hodinami
- d) má bohatou rodinu, která ho podporuje
- e) je určitým způsobem závislý na rodičích
- f) rodina využívá sociálních dávek a určitým způsobem se spokojí se životem na pokraji životního minima

- g) žije alternativním způsobem života, který je většinou populací považován za nevhodný a vytlačuje takové rodiny na okraj společnosti, (například život ve squatech, nebo v romských ghettech) nebo je považuje za pošetilce a blázny (jako například ekology žijící v polorozpadlých staveních či členy různých náboženských skupin, kteří vyznávají střídmý život a jejich náklady na život nejsou tak vysoké). Poměrně často se však tito jedinci vytlačují na okraj společnosti sami.
- h) Existují další alternativy jako je intenzivní sezónní práce, noční brigády, práce v zahraničí atd.

Každá z výše uvedených možností „obstarávání“ rodiny v sobě nese určitý druh tlaku, který může negativně ovlivnit mužské prožívání a změnu představ o rodinném životě. Tito muži, kteří si na svou roli „živitele rodiny“ čas od času postěžují, se pak pro své doposud bezdětně přátelé mohou stávat určitým druhem odstrašujícího příkladu.

„ Je mi skoro čtyřicet a nepředpokládám, že bych v budoucnu zakládal rodinu. Mám dobrou práci kde bydlet a tolerantní přítelkyni. Vidám se s ní tak třikrát do týdne. Jsem spolu už několik let a jí, stejně jako mě, takový styl života vyhovuje. Nelituji toho, že jsem se rozhodl pro takový život. Někdy, když slyším ty historky z rodinného života mých kamarádů, jsem šťastnej , že jsem se toho vyvaroval.“ (Josef, 36 let)

IV. 6 BYTOVÁ SITUACE

Jednou z hlavních podmínek založení vlastní rodiny je podle současného veřejného mínění dostatečný finanční příjem a možnost samostatného bydlení. Většina mladých lidí dnes žije v podnájmu, na který jde značná část jejich příjmů. Určité procento z nich by si do budoucna chtělo pořídit takzvaně „něco vlastního“ (koupě bytu či domku do osobního vlastnictví, výstavba rodinného domku, přístavba či přestavba v domě rodičů atd.). Na to je ale většinou zapotřebí půjčky či hypotéky, která je pro oba partnery dlouhodobou finanční zátěží. Tento závazek, v podobě splátek jimi zvolené bankovní instituci, je opět může ovlivňovat v posunu rodičovství do pozdějšího věku.

Další možností jak získat byt je podání žádosti na konkrétní obecní úřad podle místa bydliště. Čekací lhůty jsou však dlouhé a pravděpodobnost, že mladý pár byt získá, je velice malá. Zejména ve velkých městech je tato možnost takřka mizivá.

V minulých letech byla častá, a v některých případech doslova nevyhnutelná, varianta vícegeneračního soužití s rodiči. Je ale potvrzeno, že „páry žijící tímto způsobem bývají spokojeni nejméně a raději se této možnosti vyhýbají.“³⁹

Nejvíce preferovaným způsobem je tedy samostatné bydlení, které je ovšem finančně náročnější a může být důvodem snižující se fertility u nás.

„Bydlíme s přítelkyní v garsonce a na to abychom si platili něco dražšího, zatím nemáme. Naše příjmy nejsou dostačující na to, aby nám dali hypotéku. Jedinou možností by bylo přestěhovat se k mým rodičům na venkov, kde mají baráček. Je to ale daleko od Prahy takže by byl problém s dojížděním kvůli práci. Sice nevím jak, ale doufám, že se situace postupem času změní. Takle situace nás vede k tomu, že zatím nemáme děti.“(Mírek,31 let)

IV. 7 SHRNU TÍ

Toto byl pouze hrubý nástin možných budoucích důvodů klesajícího počtu rodičích se dětí v České republice. Faktorů působících na tento jev je velké množství a často souvisí jeden s druhým a nedají se od sebe oddělovat.

Předpokládaný pokles může být ale pozvolna vyrovnáván fertilitou přistěhovaleckých rodin, které postupem času získají českou státní příslušnost. Někdo by mohl namítnout, že se již nebude jednat o „skutečnou českou populaci“, ale na druhé straně, kdo z nás nemá alespoň jednoho předka z jiné země, než je ta česká.

Podle správy Českého statistického úřadu bylo “k 31. 5. 2007 Ředitelstvím služby cizinecké a pohraniční policie MV ČR evidováno na našem území 351 203 cizinců, z toho 147 554 cizinců s trvalým pobytem, 203 849 s některým z typů dlouhodobých pobytů nad 90 dnů.“⁴⁰ (tj. přechodné pobyty občanů EU a jejich rodinných příslušníků, dále víza nad 90 dnů a povolení k dlouhodobému pobytu občanů zemí mimo EU). Dále bylo v ČR Odborem azylové a migrační politiky Ministerstvo vnitra“ ke stejnému datu zjištěno 1 963 cizinců s platným azylem.“⁴¹ Celkový počet cizinců, včetně jedinců s aktuálně platným azylem, tedy činil 363 166 osob. Nejčastěji k nám přijíždějí a žádají o českou státní příslušnost či dlouhodobý pobyt Ukrajinci, Slováci, Vietnamci, Poláci a Rusové. Celkem získalo v roce

³⁹ Paloncyová J. 2002. „Rodinné chování mladé generace, závěrečná zpráva z, Biografického výzkumu mladé generace 2002.“ Praha, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, s. 9.

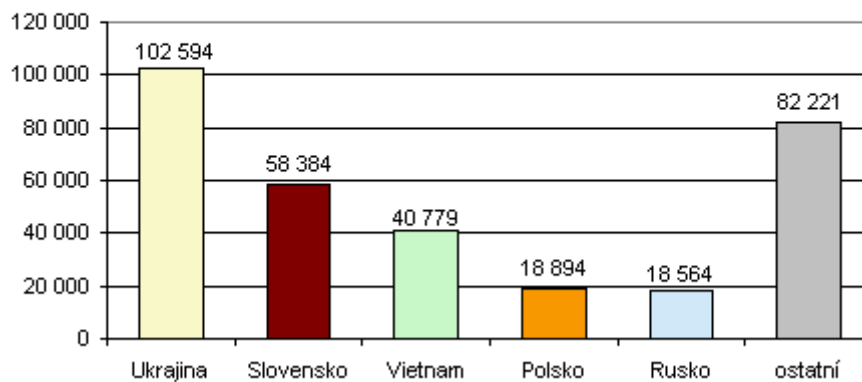
⁴⁰ Český statistický úřad, 2007 – internetový zdroj, http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu.

⁴¹ Tamtéž – Český statistický úřad, 2007.

2006 státní občanství České republiky „2 346 osob z toho nejčastěji Slováci (37%) a Ukrajinci (20%).“⁴²

Podle zahraniční migrace loňského roku 2006 se z ČR do zahraničí „vystěhovalo 31 388 Čechů. Počet cizinců, kteří se sem naopak přistěhovali činí 66 125 osob.“⁴³

5 nejčetnějších státních občanství cizinců v ČR - k 31. 12. 2006
(Pramen: ŘS CPP MV ČR)

⁴² Tamtéž – Český statistický úřad, 2007.

⁴³ Tamtéž – Český statistický úřad, 2007.

V. VOLBA PARTNERA A PARTNERSTVÍ

Pro poslední generace bývá láska tou nejdůležitější podmínkou vzniku partnerství, jeho udržení, pozdějšího sňatku i založení rodiny. Někteří jedinci k tomu dodávají, že krom lásky je ve vztahu zapotřebí ještě velké dávky tolerance a umění kompromisu. Dokonce tu existuje názor, že vztah má v podstatě dvě fáze zamilování se a pak následný zvyk. Tato varianta zní poněkud chladně a pesimisticky, a přestože na ní může být i trochu pravdy, osobně se domnívám, že lidé, kteří se s tímto pojetím partnerství příliš ztotožňují, bývají se svými protějšky nespokojeni nebo procházejí obdobím krize.

„Myslím si, že láska je něco jako opium na začátku vztahu. Pozdějc, když člověk vidí, že jeho partner není úplně takovj jakého si představoval, musí se s tím smířit, a zvyknout si na něj i s jeho chybama. A o tom je celý partnerství, láska smíchaná se zvykem.“ (Běta, 31 let)

V.1 FENOMÉN LÁSKY

Záhadným fenoménem lásky jako „interpersonální události“⁴⁴ se sociální psychologové zabývají poměrně krátce, zhruba tak v průběhu posledních dvou dekad. Lásku popisují buď jako „jednotný konstrukt“⁴⁵ (hluboký všezahrnující pocit náklonnosti k druhé osobě, kterou jsme přitahováni), nebo jako „fenomén, který v sobě obsahuje mnoho vrstev a dimenzí.“⁴⁶ Jako příklad uvádím dělení lásky od“ Searse“⁴⁷ z roku 1988.

DĚLENÍ LÁSKY PODLE SEARSE

- a) *erós* - jedná se o romantickou lásku, která se vyznačuje tělesnou přitažlivostí, sexuálním vzrušením, vášnivostí, a přáním splynout s milovanou osobou
- b) *pragma* - pragmatická láska, připoutání se k partnerovi a závazek z toho plynoucí
- c) *mania* - majetnická, kořistnická láska charakteristická žárlivostí, výlučností, fascinací a idealizací
- d) *agapé* - obětavá altruistická láska, ve které jde v první řadě o partnerovo štěstí a spokojenost

⁴⁴ Karsten H.,2006, „Muži – Ženy“,Praha, Portál, s.r.o.,s.118.

⁴⁵ Tamtéž-Karsten H.,2006.

⁴⁶ Goody J.,2000, „ The European family“,USA,Blackwell,s.72.

⁴⁷ Sears D.O.,1988,“Social Psychology“, Englewood Cliffs.

- e) *storgé* - přátelská láska založená na toleranci a důvěře
- f) *ludus* - hravá láska, v níž nejde o závaznost, ale o sexuální dobrodružství

Karsten (2006) uvádí, že muži dosahují dle nejrůznějších průzkumů vyšších hodnot na stupnicích erós, agapé a ludus, kdežto ženy na stupnicích mania a pragma. Dodává však, že těmto „výsledkům musíme rozumět v souvislosti s částečně doposud působícími klišé pohlavních rolí.“⁴⁸ Souhlasím s tím, že toto zjištění se nedá zobecnit a je neobjektivní. Proměna pohlavních rolí, ke které došlo za pár posledních desítek let způsobuje, že stále větší množství žen vykazuje, z pohledu tohoto dělení lásky, vyšší míru maskulinity a naopak muži dosahují vyšší míry feminity. Můj výzkum například ukázal, že majetnické sklony v lásce mají obě dvě pohlaví nezávisle na věku. Dále jsem zjistila, že některé ženy, stejně jako muži oceňují takzvanou „hravou lásku“ (*ludus*), která je nezávazná a svobodná. Je ale pravdou, že u žen byl tento druh vztahu preferován zejména v mladším věku dospělém (na přelomu adolescence a rané dospělosti), kdežto u mužů i později po třicítce.

„Mám teď víc nezávazných vztahů najednou, myslím si, že jsem ještě moc mladá na to, abych se usadila. Sekat latinu budu už potom do konce života, myslím, až budu mít děti, teda doufám. Tak si teď snažím užít života.“ (Kateřina, 22 let)

„Rozhodl jsem se, že zůstanu sám. Mám ale několik přítelkyň se kterými se čas od času scházím. Jsou to spíš kamarádky než přítelkyně. No vlastně ani nevím co jsou. Pověštinou se jedná o děvčata mladší než já. To mi vlastně vyhovuje. Nechci závazky a ony taky ne. Hledají zkušenost.“ (Josef, 36 let)

Ponecháme-li stranou odborná stanoviska k fenoménu lásky, můžeme říci, že i přes to, že je tento cit pro většinu z nás těžko definovatelný a abstraktní, stále zůstává základním kamenem vztahů a šťastného partnerství.

„Ti, kdo nikdy neprožili hlubokou důvěrnou a vřelou družnou plynoucí ze šťastné lásky, přišli o to nejlepší, co lidský život může poskytnout.“ (Bertrand Russell)⁴⁹

---

⁴⁸Temtéz- Karsten H., 2006.

⁴⁹ Řičan P., 1989 „Cesta životem“, Praha, Panorama, s. 260.

V.2 SEXUALITA A EROTIKA JAKO ZÁKLAD VZTAHU

Hledání partnera není závislé pouze na romantické lásce. Svou podstatnou roli zde také hrají mechanismy, které byly v člověku ustanoveny v průběhu evoluce, a jsou v lidstvu hluboce zakořeněny. Jedním z nich je sexuální pud. I když si tuto skutečnost řada lidí nerada připouští, nebo lépe řečeno ostýchá se o ní mluvit nahlas, sex a erotika jsou důležitou a neoddělitelnou součástí takřka každého vztahu. Část mých respondentů dokonce tvrdila, že tvoří více než polovinu šťastného partnerského soužití.

„Měla jsem v životě dva vážný vztahy. Dnes jsem přesvědčená, že ten první ztroskotal na tom, že jsem byla moc mladá a do velké míry sexuálně nespokojená. Podle mě hraje sex ve vztahu velkou a důležitou roli. Před deseti lety bych možná tvrdila něco úplně jiného. Tenkrát byla pro mě hlavním měřítkem láska. Teď ale vím, že k tomu, aby byl vztah funkční, je potřeba obojího, tak půl napůl.“ (Markéta, 32 let)

V literatuře, která se věnuje tomuto tématu podrobněji (evoluční psychologie), se dozvídáme, že muže zajímá při výběru partnerky především její fyzická přitažlivost, což by mohlo být přisuzováno sexuálnímu chtíči. Svou podstatnou roli, zde ale hraje ještě další mechanismus, který si dovoluji nazvat „bojem o zachování rodu“. Muž si totiž podle této teorie podvědomě hledá takovou partnerku, o které si může být jist, že je „zdravá a schopná rozmnožování.“⁵⁰ Žena zase dává přednost spíše partnerovi „fyzicky silnému (ekonomicky zajištěnému)“⁵¹, který je zárukou toho, že se dostatečně postará o ni i o budoucí potomstvo. Fyzická krása a síla jsou totiž od pradávna považovány za stěžejní ukazatele zdraví, které dává dobrý genetický potenciál celému rodu a velkou šanci na přežití.

Dodávám, že stejně důležitou roli hrají při výběru budoucího partnera také další faktory, jako například socioekonomický status, osobnost partnera, charisma, výkonnost a inteligence. Je ale pravdou, že zejména na počátku vztahu, je sex jednou z hlavních hybných sil celého partnerského soužití. Postupem času může tato aktivita začít ztrácet na intenzitě a to zejména v případě, že dojde k uzavření sňatku a založení rodiny. Říčan uvádí, že zejména „pro mnoho mužů žijících v plně nebo relativně monogamním manželském vztahu, sexualita poněkud ztrácí na důležitosti i půvabu. Rodičovské starosti a radosti totiž mohou odčerpávat jejich zájem jiným směrem.“⁵² Toto se samozřejmě může týkat i žen.

Nicméně si trůfám tvrdit, že sexualita vždycky je a bude podstatnou součástí vztahu. Často se totiž stává, že pokud si partneři v tomto ohledu nerozumí, nebo takzvaně příliš rychle ochladnou, bývá to jistý začátek konce.

⁵⁰ Tapperman L., Dajo, A. 1986 „Choices and changes“, New York-Harcourt Brace Jovanovich.

⁵¹ Tamtéž – Tapperman L., Dajo, A. 1986.

⁵² Říčan P., 1989 „Cesta životem“ Praha, Panorama, s.258.

„Po roce jsem se vzali a narodila se nám dcera. Všechno se najednou změnilo. Manželka přestala mít zájem o intimnosti a pořád se točila kolem dcerky. Nejdřív jsem to chápal, ale když to už trvalo rok, dospěl jsem k názoru, že je něco špatně. Skončili jsem v manželské poradně. Bohužel ani to nebylo moc platné a nakonec jsme se rozvedli. Teď máme oba jiné partnery a já musím říct, že jsem ve všech ohledech spokojenější. Moje nová žena je dokonce starší než ta předešlá a má už dvě děti. Nikdy se mi s ní nestalo, že by dávala přednost jim přede mnou a že by byla sexuálně chladná. Na otázku, jestli jsou pro mě sex a erotika důležitou součástí vztahu odpovídám tedy jasně ano. Patří k životu jako to, že dýcháme vzduch. Ten, kdo se zbytečně stydí, je hlupák a neví o co se připravuje“(Josef, 39 let)

V. 3 PROMISKUITA A NEVĚRA

Je těžké stanovit přesnou hranici toho, co je považováno za promiskuitní jednání. Toto posouzení se totiž odvíjí od společnosti, v níž se takto označený jedinec nachází. Některé kultury za promiskuitu považují bez výjimky jakýkoli mimomanželský styk. Tento postoj je rozšířený převážně v islámských zemích, kde v oblastech uplatňujících zvykové právo „šari‘a“ mohou být provinilci dokonce odsouzeni k trestu smrti ukamenováním. To se ale netýká našich evropských poměrů. U nás je za promiskuitu považováno takové chování, kdy má jedince více sexuálních partnerů zároveň nebo je často střídá.

Názory na tento jev se tedy různí, nicméně vždy jsou dány společností a jejími tabu, která nejčastěji vycházejí z náboženských představ. Například v Evropě lze s oslabením křesťanského dogmatismu sledovat posun k liberálnějšímu výkladu tohoto pojmu. Zatímco v zemích, kde je náboženství stále dominantní, je vnímání tohoto jevu výrazně přísnější. Na druhou stranu stále ještě existují národy, jež takové chování považují za normální a dokonce žádoucí.

Definici, kterou lze tedy ke slovu promiskuita nalézt v odborném slovníku, zní takto: „Uskutečňování nahodilých pohlavních styků bez trvalejšího citového vztahu k sexuálnímu partnerovi.“⁵³ Dodávám, že se dá dále dělit na promiskuitu náhodnou, záměrnou, krátkodobou, dlouhodobou, skrývanou a naopak nezastíranou. K tomuto závěru jsem dospěla v průběhu mého výzkumu. Pro příklad uvádím názory čtyř mladých lidí, kteří přijímají tento životní styl veskrze kladně. Každý z nich zastupuje jednu nebo dvě z výše uvedených kategorií.

„Nevěru, myslím tím tu sexuální, nepovažuji za špatnou věc. Mám stálou přítelkyni, ale občas se stane, že nejsem jenom s ní. Většinou to bývá náhodný setkání někde na koncertě nebo tak. Nemyslím si, že je to podvod, protože sex nerovná

⁵³ Všeobecná Encyklopedie, 1999, Diderot ,s. 263.

se láska. Pro mě jsou to dvě odlišné věci, k sexu nepotřebuje citovej vztah, je to jenom taková příjemná aktivita. Moje partnerka o tom ví.“(Petr, 29 let)

„Občas se stane, že svého partnera podvedu. Nijak to ale cíleně nevyhledávám. Mám prostě ráda sex a čas od času se naskytne příležitost. Můj přítel o tom neví. Možná, že teď vypadám jako potvora, ale já na svět prostě koukám trochu jinak. Asi bych mu těžko vysvětlovala, že v těch mých pletkách nejde o žádnou cit, ale opravdu jenom o sex.“(Alžběta, 22 let)

„Mám už asi půl roku dva kluky, a musím říct, že mi to docela vyhovuje. Jeden o druhým nevědí a někdy je to hodně adrenalinová záležitost. Co bude dál, se uvidí, radši nad tím nepřemýšlím“(Jitka, 21 let)

„Shodli jsem se se ženou na tom, že se občas může nějaká ta nevěra přihodit. Je ale zbytečný o ní mluvit nahlas a přiznávat jí. Člověk je bohužel nastavený tak, že mu jeho nevěra přijde normální, ale pak to těžce přijímá u svého protějšku. Takže, když se mi něco takového stane, nemluví o tom, protože by to mojí manželku zbytečně zraňovalo. A naopak ona zase mlčí o svých záletech. (Martin, 34 let)

Většinový názor na nevěru a promiskuitu je ale veskrze negativní. To se také ukázalo na vzorku populace, kterou jsem zkoumala. Až na pár jedinců všichni shodně tvrdili, že nevěra je špatná a nemorální. Bylo překvapivé, že se k tomuto stanovisku dokonce z části hlásili i ti, kteří už někdy své protějšky podvedli nebo je dokonce podvádějí.

Zajímavé je, že myšlenky stojící na takzvaném „volném sexu“ můžeme nalézt napříč celou historií. Odkazy na ně nacházíme prakticky všude, od starověké Indie až po novodobá společenství, jako byli například hippies. Vždy však bylo toto chování většinovou populací nebo okolními národy opovrhováno a považováno do jisté míry za amorální. Obecné argumenty proti častému střídání partnerů se v průběhu času stejně tak jako definice promiskuity a nevěry, dost měnily. Dlouhou dobu to byly převážně důvody náboženské a morální. Jak uvádí Říčan (1989): „Podle naší mravní tradice se má oduševnělá erotika zrale spojit se sexualitou v monogamní manželské nebo k manželství směřující lásce.“⁵⁴ Později se k těmto argumentům přidal ještě strach z šíření závažných pohlavních chorob, které se přenášejí zejména náhodným a nechráněným pohlavním stykem. Největší obava plyne ze syndromu selhání imunity. „V dnešní době je virem HIV infikováno 40 000 000 lidí a jen v letošním roce se nakazily 4 000 000 osob.“⁵⁵ Procento nakažených se zvyšuje každým rokem. Nevěra a promiskuita jsou právě jedním z důvodů rychle se šířící nákazy.

Závěrem se dá říct, že i přesto, že jsou oba tyto jevy ve většině vyspělých zemí kritizovány a morálně odsuzovány, výzkumy ukazují, že nevěra a mimomanželský sex jsou mnohem více rozšířené, než obecné povědomí připouští. Jako příklad uvádím výsledky bádání, které provedl na počátku padesátých let minulého století profesor Kinsey. Na vzorku 10 000 lidí dokázal, že“ 86% tehdejších Američanů žilo v rozporu se zvykovým kodexem věrnosti.“⁵⁶ Přestože byl Kinsey často kritizován za své názory a za to, že z tak malého vzorku populace namůže dělat obecné závěry vypadá to, že jeho výzkumy mohly do

⁵⁴ Říčan P.,1989 „Cesta životem“ Praha, Panorama,s.258.

⁵⁵ Brůčková M.,2006, „Zpráva státního zdravotního ústavu v ČR“-internetový zdroj.

⁵⁶ Kinsey A.C, 1948-53,“Sexuální chování muže a ženy“-internetový zdroj.

určité míry zobrazovat realitu tehdejší doby. Usuzuji podle toho, že v České republice proběhl nedávno podobný experiment u generace dnešních prarodičů. Respondenti museli pravdivě odpovídat na otázku zda byli svému partnerovi (manžel/manželka) po celý život věrni. Výsledek ukázal, že ze “sta dotazovaných párů si skutečně byli věrni pouze dva.”⁵⁷ Zdá se tedy, že nevěra a promiskuitní způsob života není záležitostí pouze dnešní mladé generace.

V.4 FLIRTOVÁNÍ

„Flirtování označuje nezávaznou konverzaci, nebo vzájemnou komunikaci s milostným nebo erotickým podtextem.“⁵⁸ Projevuje se stylizovanými gesty, jazykem, řečí těla, pózami a fyziologickými znaky, které obvykle bývají součástí milostné předehry (např: mrkání, rozšíření zorniček, lehké důvěrné dotyky, úsměv atd.). Hraje velkou roli při seznamování a hledání nového partnera. Často ale bývá praktikováno i zadanými jedinci. Tato aktivita však není na rozdíl od nevěry veřejností odsuzována a dá se konstatovat, že bývá nedílnou součástí společenské komunikace. Lidé při flirtování mohou mluvit, nebo jednat způsobem, který může vyvolávat dojem důvěrnějšího vztahu, nebo delší známosti, než odpovídá skutečnosti. Přitom, ale současně neříkají ani nedělají nic, co by v dané situaci bylo nepřijatelné nebo nevhodné jak uvádí dvacetičtyřletá Jana.

„Flirtování je zábavný, plný napětí a přitom nevinný. Člověk si prostě někdy potřebuje dokázat, že se líbí. Když tak nad tím přemýšlím myslím, že flirtuju docela často, ale nikdy to nedošlo až k nevěře. Flirtování má prostě určitá pravidla a hranice. Když je dodržíš, nikomu tím neublížíš.“ (Jana, 24 let)

V5. INTIMITA

„Erikson prosadil pro hodnotný milostný vztah mezi mužem a ženou pojem “*intimity*“ (z latinského *intimus* = nejvnitřnější, nejhlubší, nejtajnější, nejdůvěrnější). Intimita je podle něj jedním ze základních životních témat, které se realizuje především – ale nikoli výlučně –

---

⁵⁷ Psychologie č. 6, 2006, Praha, Portál-s.r.o., s. 6.

⁵⁸ Všeobecná Encyklopedie, 1999, Diderot, s. 257.

právě v milostném vztahu.⁵⁹ Říčan dále nabízí jakési „desatero intimity“ vyjadřující určitý ideál, ke kterému se skutečný vztah více či méně blíží.

INTIMITA A JEJÍ PSYCHOLOGICKÝ SMYSL PODLE ŘÍČANA

1. Tělesná a duševní něha, která není brzděna ani ostychem, ani opatrností a strachem ze závislosti nebo ze zesměšnění, ani rozumovými důvody nebo společenskými konvencemi. Možnost osobní regrese na úroveň vzájemné dětinské závislosti a někdy i infantilního chování v erotické hře.
2. Sebeotevření, přání dát se poznat ve svých silných i slabých stránkách, nemít tajemství.
3. Důvěra bez výhrad.
4. Vzájemná úcta, respekt. Je třeba respektovat i partnerovu svobodu, to, že má svou vlastní životní cestu, o které nelze nikdy s naprostou jistotou říci, že se nerozejde s tou naší.
5. Pravdivé poznání partnera. Intimita znamená schopnost milovat ho i s jeho chybami (což neznamená milovat jeho chyby). Má-li partnerka, abychom uvedli banální příklad, tlusté nohy, nenamlouváme si, že je má štíhlé, ale také se za její tlusté nohy nestydíme, prostě nám nevadí. Milujeme její ústa, hlas, vůni, úsměv, plachost nebo drzost, společné mlčení, které není prázdné – a nejvíce ten celek, který to všechno tvoří.
6. Pravdivé poznání vlastních citů k partnerovi. Ve skutečné intimitě jsme otevřeni k tomu, co právě v daném okamžiku cítíme, přiznáme si i to, že se právě nudíme nebo zlobíme. Víme, že láska není něco, co v sobě můžeme v každém okamžiku bezpečně „nahmatat“.
7. Společné dílo, záměry a plány, sdílená budoucnost. Radost ze závazku věrnosti, který není vnější, nýbrž vyplývá z povahy žitého vztahu.
8. Hravost a tvořivost, smysl pro humor.
9. Objevování , úžas a obdiv druhého partnera. Důvodem k úžasu není jen něco výjimečného, vynikajícího – každý člověk je něčím úžasný, a to se právě ve vztahu intimity ukazuje.

---

⁵⁹ Říčan P., 1989 „Cesta Životem“, Praha, Panorama, s. 259.

10. Výlučnost: Intimita mezi mužem a ženou je možná jen ve dvou

Myslím si, že toto vymezení intimity v bodech je velmi pravdivé a vystihuje podstatu daného jevu.

Je ale důležité podotknout, že výše zmíněná přílišná blízkost a nadměrná intimita v partnerství, může některým jedincům působit docela velké potíže. To se týká zejména mužů, kteří se nesnadno otevírají a mají strach z toho, že by se mohli propadnout na vývojový stupeň raného dětství, kdy byli závislí na matce. Někde hluboko v podvědomí mají pak uloženo, jak se z tohoto stavu museli s velkou námahou vymanit a odepřít si mnoho citových projevů. Pravidly společnosti je na ně činěn podvědomý nátlak, aby se odpoutali od své původní rodiny a stali se emocionálně a finančně nezávislí. Je ale pravdou, že tyto faktory začínají pomalu ovlivňovat i generaci mladších žen, které se snaží být více nezávislé a emancipované.

Stále však přetrvává fakt, že ženy mívají silnější potřebu blízkosti partnera, něhy a intenzivního citového života ve dvou, která někdy naráží na odmítavost mužů. Psychologové tento fakt vysvětlují tím, že „muži mohou mít strach z toho, že projevem přílišné intimity“ zpochybní svou těžce získanou „maskulinní“ identitu a zmařili by tím všechno, co během adolescence dokázali.“⁶⁰

„Jsem s partnerem už skoro 13 let a pořád se mi nepodařilo dosáhnout toho, aby dával najevo svoje emoce. Když jsem spolu začali být tak jsem si dokonce z tohohle důvodu myslela, že to se mnou nemyslí vážně. Je to věc, která mi vadí, ale asi se s ní už musím smířit. Je mi jasný, že v tomhle směru už ho nezměním.“(Markéta, 32 let)

„Neumím dávat moc najevo svoje city, ale to neznamená že je neprožívám. Mám v sobě prostě nějaký blok, který nedokážu překonat. Je fakt, že mi to vždycky všechny moje holky vyčítaly, ale já s tím fakt nic nenadělám. Není mi příjemný pořád se někoho dotýkat a říkat jak moc ho mám rád. To je hrozně infantilní. Je přece jasný že, když jsem se rozhodl s někým být, tak ho mám rád.“ (Martin, 27 let)

Je možné, že právě neschopnost intimity může v řadě manželství a vztahů vézt k nespokojenému soužití, které končí rozchodem. Možná by se naše společnost měla částečně oprostít od zažitých a strnulých stereotypů pohlavních rolí, které některým mužům znemožňují dávat najevo své city a náklonnost. U nás je emocionalita mužů stále brána jako slabost a zženštilost, a naopak drsnost, neoblomnost, síla a samostatnost jako projev pravého mužství. Je ale nutné dodat, že ke změně pohledu na klíšé pohlavních rolí mužů a žen už postupně dochází.

---

⁶⁰ Karsten H., 2006, „Ženy-Muži“, Praha, Portál, s.121.

V.6 MLUVÍME JINÝMI JAZYKY? MUŽ VERZUS ŽENA

Mnozí odborníci uvádějí, že ženy a muži mluví takzvaně „jinými jazyky“. To se dá uvést do souvislosti s problémy a nedorozuměními, které ve vztahu čas od času nastanou. „Jazyk ženy bývá totiž emocionálnější a zrcadlí její touhu po blízkosti a přijetí. Muži naopak raději zacházejí s jasnými a zřetelnými fakty (informacemi), které se dají rychle zpracovat.“⁶¹ Vyhovuje jim věcná rovina komunikace. Ženská populace je zase vnímavější k nuancím v řeči jako je intonace nebo hlasitost, jimiž se projevují nálady a pocity mluvčího. Do jaké míry je to dáno socializací člověka a přebíráním jeho pohlavní role a jakou úlohu zde hraje dědičnost a biologický faktor, je otázkou.

V.7 SHRNUTÍ

Partnerství a potažmo manželství je velice křehkou záležitostí. Je ovlivňováno nesčetskou řadou faktorů a změn prakticky po celou dobu jeho trvání. Osobně si myslím, že k tomu, aby soužití dvou jedinců bylo šťastné a pevné, je zapotřebí kombinace skoro všech výše zmíněných faktorů (lásky, sexuální spokojenosti, erotiky, tolerance, oddanosti, důvěry a do jisté míry i kompromisu). Pokud jeden z těchto aspektů nefunguje, může dojít mezi mužem a ženou k závažným neshodám a rozepřím, které většinou končí buď rozchodem, nebo v některých případech, přijetím takzvané „trpitelské role“.

Neznamená to ale, že partneři musí nacházet ve všech ohledech jejich života naprosté shody. Naopak, některým lidem imponuje člověk, který v určitých směrech doplňuje jejich osobnost opačnými osobnostními rysy. V zásadě si ale lidé vybírají za své životní partnery nejčastěji ty jedince, s nimiž sdílejí podobné životní cíle a hodnoty.

---

⁶¹ Potůček M., 1999, „Česká společnost na konci tisíciletí, Praha-Karolinum.

VI. VZDĚLÁVÁNÍ

Jak již bylo v úvodu zmíněno, změna politického zřízení v České republice přinesla do života našich občanů mnoho pozitiv, ale samozřejmě i řadu negativ: Například zvýšenou nezaměstnanost, drahé bydlení, stoupající ceny některých produktů a potravin, takřka nefunkční důchodovou a sociální politiku, zdražování léků, rušení zdravotních zařízení, mizející předškolní zařízení atd. Všechny tyto jevy jsou často a oprávněně kritizovány, nejen ze stran naší společnosti.

Nesmíme ale zapomínat na nesčetné výhody a pozitivní změny, ke kterým za posledních osmnáct let od listopadu 1989 došlo. Jedná se zejména o to, že změna režimu poskytla rozšíření možností životní volby.

Například zájem o studium na středních a vysokých školách se několikanásobně zvýšil. Také se objevily nejrůznější druhy rekvalifikačních kurzů, kterými si jedinec své vzdělání může doplnit.

Výsledky výzkumu Českého statistického úřadu hlavního města Prahy z loňského roku 2005/2006 ukázaly, že zatímco základní školy stále bojují s nedostatkem žáků a tříd, střední školství naopak zaznamenává dlouhodobý nárůst počtu studentů. Zejména pak na středních odborných školách a gymnáziích. Tam došlo oproti školnímu roku 2000/2001 k 8,5 % a 3,9 % zvýšení. Mírný pokles studentů zaznamenaly vyšší odborné školy, pro které se stávají stále silnější konkurencí školy vysoké. V Praze přibylo navíc v průběhu posledních šesti let 41% vysokoškolských studentů.⁶² Zde se tedy počet studentů zvýšil nejdynamičtěji.

Lze tedy říci, že potřebného vzdělání může dnes, oproti dřívějším dobám, dosáhnout bez rozdílu každý. To se také ukázalo v mém výzkumu, kde poměrně velká část respondentů projevila spokojenost se školami které absolvovali nebo stále navštěvují. Jejich hodnocení a přístup k těmto vzdělávacím institucím, a to zejména k těm sekundárním a terciálním, byl převážně velmi pozitivní.

„Nemůžu říct, která škola pro mě byla víc přínosná. Všechny mi něco daly a něco naučily. Nejvíce v pohodě byla asi ale vejska. Tu jsem si vybral sám, a celkem mě to tam bavilo. Tam si člověk už nepřipadal jenom jako žáček, ale jako partner.“(Marek,33)

„Školu jsem měla ráda od malička. Kdybych měla popsat základku, tak tam to bylo hodně o učení, ale měli jsme fajn učitele. Střední byla o kamarádech, záškoláctví, prvních průšvících a chození do hospod. No a vejska to bylo učení hospody dohromady. Co mě tam hrozně bavilo, byl ten adrenalin, který člověk vždycky pocíťoval před každou zkouškou a taková ta zvláštní sdílená pospolitost s ostatními studentama. Tak bych ráda pozitivně zhodnotila život na koleji. Tam byla opravdová legrace.“(Anežka,28 let)

---

⁶² Údaje Českého Statistického Úřadu,2006-internetový zdroj.

Tento jev spokojenosti je příznačný právě pro dnešní mladou generaci, protože měla a má daleko větší možnosti svobodné volby v oblasti výběru škol než jejich rodiče.

„Původně jsem chtěla být zdravotní sestrou. Po roce studia mě ale ze školy vyloučili, protože můj tatínek byl označen za reakcionáře. Povolili mi pracovat v továrně, kde jsem získala výuční list soustružnice. Potom, co se mi narodily děti, začala jsem pracovat jako prodavačka. Musím říct, že mě ta práce postupem času začala bavit. Kdybych ale měla možnost ve svém životě něco změnit, bylo by to určitě vzdělání.“ (Jana, 65 let)

Vzdělání tedy hraje nemalou úlohu v našem životě a často určuje to, kam budeme směřovat dál. Ovlivňuje naše sebevědomí a náš společenský status. Zkráceně řečeno, formuje celou osobnost daného jedince a jeho postavení na společenském žebříčku. Někteří autoři dodávají, že se tu s pozitivním přístupem ke vzdělání objevuje i negativní stránka věci, a tou je ztráta zájmu o některé učební obory. Převážná část žáků dnešních základních škol totiž pokračuje dále ve studiu na středních školách nebo gymnáziích. Pokud se nedostanou na státní instituce, existuje nepřehledné množství soukromých škol, které je přijímají s otevřenou náručí. Vypadá to, že se tato situace do budoucna nebude zlepšovat a „naše české zedníky, elektrikáře, kováře, instalatéry, soustružníky a topenáře budou muset zastoupit pracovníci ze zahraničí.“⁶³ Osobně v tom nevidím nic negativního a považuji to za přirozený vývoj měnící se moderní společnosti.

VI.1 ZAMĚSTNÁNÍ

Ve výše uvedené kapitole jsem popsala změny které u nás nastaly, za poslední dvě dekády v oblasti vzdělanosti české populace. Fakt, že začal narůstat zájem o studium, a stejně tak i možnosti jeho výběru.

Je dobré si uvědomit, že s tímto jevem souvisí i změny na trhu práce, který začal být oproti minulým dobám o něco flexibilnější a pestřejší. Troufám si ale tvrdit, že tato flexibilita je do jisté míry zdánlivá a týká se pouze vybraných druhů zaměstnání, která se nacházejí zejména na vrcholu společenského žebříčku.

Pro jedince se základním vzděláním nebo absolventy středních odborných učilišť zůstávají možnosti volby poněkud omezené (toto se ovšem netýká všech jedinců z uvedené části populace). Dokonce se dá říci, že některé profese si „takzvaně“ pohoršily. Například dnešní zedníci, instalatéři, podlaháři, prodavačky a jim podobná zaměstnání mají velkou

---

⁶³ Potůček M., 1999, „Česká společnost na konci tisíciletí“, Praha-Karolinum.

konkurenci ze stran nově přichozích pracovních sil ze zahraničí (zejména bývalý východní blok), které často pracují za menší finanční odměnu. Zaměstnavatelé pak z těchto důvodů dávají přednost právě jim. A zde se otevírá bludný kruh. Pro české zaměstnance, kteří se ocitají v tomto konkurenčním boji, zbývá několik variant, jak tuto situaci řešit.

K té, která by byla ideální dochází jen velmi málo. Jedná se o rekvalifikační kurzy. Je pravdou, že možnosti studia se rok od roku zvyšují, avšak pro jedince, který absolvoval učební obor nebo má základní vzdělání je velice těžké a finančně i časové náročné vrátit se zpět do vzdělávacího procesu. Často mu také chybí motivace k tomuto činu. Dalším řešením je přijmout podmínky, které jsou nabízeny zahraničním pracovním silám, což bývá nejčastější variantou řešení. Poslední z nich je hledání nového místa, které nakonec bývá často podobně, ne-li hůře placené než to předchozí.

Na druhou stranu existuje celá řada jedinců, kteří jsou absolventy učilišť, nemají žádný rekvalifikační kurz, a přesto se rozhodnou pracovat nebo podnikat v jiném oboru než je jejich původní. Mnoho z nich, je pak v nové práci úspěšných a spokojených.

Podstatně hroší situace se týká generace jedinců středního věku, důchodců a invalidů. Ti také mívají omezené možnosti volby, co se týče výběru zaměstnání. Zvláště pak, pokud jsou absolventy učebních oborů. Zdá se však, že se snižující se natalitou v naší zemi bude narůstat ze stran zaměstnavatelů, zájem i o tuto kategorii lidí.

Co se týká postavení žen na našem pracovním trhu je pravdou, že i přes řadu pozitivních změn, ke kterým došlo od listopadu 1989, mívají v některých oborech znatelně zhoršenou situaci oproti mužům. Kupříkladu“ ačkoli mají učnice často lepší prospěch než jejich mužské protějšky, bývá pro ně těžší najít si v budoucnu odpovídající místo. Platí to především tehdy, když jsou vyučeny v oborech, které se považují za specificky mužské.“⁶⁴ Fakta hovoří o tom, že tyto “ženy jsou po absolvování školy postiženy nezaměstnaností čtyřikrát častěji než muži.“⁶⁵

Pokud jde o maturantky, ty jsou na tom s uplatněním o poznání lépe. Přesto ale „vykazují méně sebedůvěry a naděje v budoucnost než jejich mužští kolegové.“⁶⁶ Karsten v tomto ohledu dále uvádí, že se tyto ženy spíše spokojují s povoláním, pro které stačí absolvovat jednu školu, a nezajímají se o další kvalifikaci odborným studiem. To sice může být do jisté míry pravda, ale ráda bych dodala, že se u řady z nich nejedná o nezájem a pohodlnost ale o to, že založily rodinu a při výchově dětí jim na další vzdělávání nezbyvá čas.

---

⁶⁴ Hoppe.H. 1993 „Život ženy:všednost, rozkvět, nové nejistoty“Kleine,Bielefeld.

⁶⁵ Tamtéž: Hoppe H. 1993.

⁶⁶ Karsten H. 2006 „Ženy-Muži“,Praha, Portál.

Absolventky vysokých škol nemívají s uplatněním na trhu práce závažnější potíže. Řada z nich, a to se týká i mužů, ale nepracuje v oboru, který vystudovaly.

Obecně všem ženám komplikuje situaci na pracovním trhu mateřství. Stále existuje mnoho případů žen, které se setkaly s odmítnutím ze strany zaměstnavatele, právě z tohoto důvodu. Samozřejmě, že tento důvod nepřijetí nebývá vyslovován nahlas, a je nahrazen nějakou zástupnou komplikací, která neumožňuje danou ženu do zaměstnání přijmout (například velký počet uchazeček).

Dalším jevem, který se začal objevovat teprve v poslední letech, je migrace obyvatel za prací do zahraničí. Tato možnost je zatím využívána především jedinci mladší generace, kteří hledají novou zkušenost, a lidmi s vyšší úrovní vzdělanosti.

Závěrem lze říci, že náš pracovní trh je více nakloněn mladým, vzdělaným lidem, a to zejména mužům, kteří se ještě nerozhodli pro založení rodiny. Ti pracují na své kariéře a jsou ochotni se dále vzdělávat nebo rekvalifikovat. Troufám si tvrdit, že tato situace tu byla vždy. Její odůvodnění je jednoduché. Mladí lidé bez závazků, kteří jsou navíc cílevědomí, jsou nejvýhodnější pracovní silou, která je pružná a přináší do oboru nové pohledy a poznatky. Dodávám však, že tento druh diskriminace z důvodu věku, který se týká obou pohlaví, není správný. Starší, zkušenější jedinci, jsou pro pracovní trh stejně tak důležití jako jejich mladší kolegové.

VII. SHRNUÍ MEZIGENERAČNÍCH ZMĚN PO ROCE 1989

V poslední době se často diskutuje o tom, že generace dnešních mladých lidí je zjevně odlišná od svých rodičů. Rozdíly, které bývají uváděny, se týkají zejména hodnot, cílů a životního stylu.

Tato změna se dá nejlépe demonstrovat na instituci rodiny. „Ta je v české společnosti ovlivňována nejen samotnou povahou modernity, ale i polistopadovou transformací.“⁶⁷ V poměrně krátké době se začaly výrazně projevovat nové formy partnerského soužití a fenomény jako například „singles“, které byly dříve neznámé, okrajové anebo do značné míry stigmatizované. Dá se říct, že vlivem polistopadových změn dochází k určitému rozvolňování rodinných vazeb. Postupně se začíná vytrácet mezigenerační soužití, a mladé rodiny či partneři se čím dál tím častěji snaží získat vlastní útočiště, v podobě bytu či domku. Tím se chtějí od svých rodičů více osamostatnit.

Dále můžeme sledovat to, že role prarodičů se ve výchově dětí za posledních pár let znatelně snížila. Dá se tedy předpokládat, že zatímco dnešní generace raně dospělých ještě často vzpomíná na to, jak trávila čas s prarodiči, u té budoucí to už nebude tak častým jevem.

Další rozdíl, který je zřejmý, je již výše zmíněná změna porodnosti u nás a odkládání rodičovských povinností do pozdějšího věku. Tento posun je dán možnostmi, které se v dnešní době mladé generaci (a nejenom té mladé) otevírají, a to jak na poli volnočasových aktivit, tak v oblasti vzdělávání a profesního růstu. Není ale pravdou, že by se postavení rodiny v hodnotovém žebříčku společnosti nějak významně změnilo. Jak uvádí Kuchařová, „transformuje se pouze obsah této hodnoty, a to tak, že došlo ke změně představy o způsobech uzavírání manželství a zakládání rodiny a o časování těchto kroků v rámci individuálních životních drah. Obrazně řečeno, rodina s dětmi není tolik v centru životních aspirací, ale je stále v popředí životních plánů a předpokladů spokojeného a smysluplného života.“⁶⁸

Je dobré si uvědomit, že dnešní demokratická společnost vnesla do života lidí něco nového, co silně ovlivňuje naše rozhodování. Jedná se o prosazování individualismu a seberealizace. Mladá generace se zmítá v určitém paradoxu. Lidé touží po pevných vazbách, nicméně nejsou často ochotni za to zaplatit cenu, spočívající v omezení jejich vlastní svobody. Což může vést k určitým negativním jevům.

---

⁶⁷ Možný I., Rabušic L., 1999 „The Czech Family, the Marriage Market and Reproductive Climate“, Praha, Academia, s.93.

⁶⁸ Kuchařová V., 2003, „Některé obsahové změny postojů k manželství a rodičovství“, Brno, Barrister and Principál.

Určitá část populace má dnes také problém s hledáním vlastní identity. Jako by se problémy a krize adolescence přesouvaly do pozdějšího věku. Ne všichni jsou si jisti sami sebou a do velké míry se cítí ještě nezralí. Brání se převzetí odpovědnosti za své životy a řada z nich se chová patologicky (alkoholismus, drogy, promiskuita atd.) Nenacházejí smysl života. Nepatří vlastně ani mezi adolescenty, ani mezi dospělé. Nejsou spokojeni se svou prací, popřípadě studiem, které je na budoucnost připravuje. Někteří z nich ztroskotali v partnerských vztazích a ztratili důvěru v opačné pohlaví. Prožívají krizi rané dospělosti.

Jinou část generace rané dospělosti zase pohltila honba za kariéram postupem. Jedná se o jedince, kteří mají na rozdíl od výše zmíněných, pevně nastavené budoucí cíle. Často nejsou ochotni přistupovat ke kompromisům, dokud nedosáhnou zvolených met. Zdají se být sebejistí, zodpovědní a zásadoví. Ale i tato část populace prochází svými krizemi rané a to zejména tehdy, když si uvědomí, že na vytvoření pevného vztahu a založení rodiny jim takzvaně už „ujel vlak“.

Dalším novým jevem je stále vyšší počet studentů středních a vysokých škol, kterým je více než dvacet šest let. Tento jev považuji za pozitivní. Je ale pravdou, že poměrně velká část těchto jedinců, je stále, alespoň z části, ekonomicky závislá na rodičích. Řada z nich nemá pevně stanovené cíle do budoucna, a ani si je nechce určovat. Cítí se být příliš mladí, nepřipravení a nezralí na budování pevného vztahu, natož na rodičovství. Tím, že tito jedinci studují o mnoho let déle než „bývá zvykem“, oddalují svůj vstup do světa plně dospělých. Jedná se o fenomén takzvaných „věčných studentů“, kteří už nepatří ani mezi adolescenty, ale vlastně ani mezi dospělé.

Je tedy patrné, že určité rozdíly mezi generací dnešních třicátníků a jejich rodičů tu existují. Myslím si ale, že se nejedná o žádnou zásadní změnu charakteru lidí a jejich pohledu na svět, která by diametrálně odlišovala jednu generaci od druhé.

Troufám si tvrdit, že pokud by se jedincům, kteří prožili své mládí v socialistickém Československu, naskytly takové příležitosti jako dnešní generaci rané dospělosti, chovali by se velmi podobně.

PRAKTICKÁ ČÁST

I. CÍL VÝZKUMU

V praktické části své práce se zabývám konkrétními názory a postoji mladých lidí, které jsem v průběhu šesti měsíců oslovila. Snažila jsem se zjistit jejich hodnotový žebříček, jejich názory na svět, lásku, partnerství, rodičovství, práci a studium. Chtěla jsem zachytit rozdíly mezi mladou a starší generací. To, jak moc nás ovlivnila změna politického systému. Jaké kladné či záporné jevy s sebou přinesla.

Dalším mým cílem bylo objasnit důvod odkládání rodičovství nebo dokonce jeho úplně odmítání, a to proč stále více mladých jedinců trpí depresemi a pocity marnosti. V neposlední řadě jsem chtěla poukázat na to, že se problémy adolescence, čím dál tím víc, začínají přesouvat do pozdějšího věku.

II. METODA VÝZKUMU

Pro můj výzkum jsem si vybrala metodu polořízeného rozhovoru, který se mi zdál být pro dosažení cíle nejvhodnější. Umožnil mi získat podrobnější informace o životě dotazovaných jedinců, o jejich zázemí a rodinných poměrech. Pro zpřesnění bylo důležité, že respondenti mohli své odpovědi libovolně doplňovat a upřesňovat v průběhu celého rozhovoru.

Další důvod, proč jsem si zvolila formu kvalitativního výzkumu je, že řada otázek zasahovala hlouběji do soukromí a nitra respondentů. O takových tématech se lépe mluví, nežli píše. Myslím si totiž, že v písemném dotazníku by častěji docházelo ke zkreslení názorů a jeho výpovědní hodnota by v tomto případě nebyla příliš vysoká. Pokud je totiž člověk dotazován na intimní otázky týkající se jeho života a není přitom konfrontován s druhou osobou, má vždy tendenci určité skutečnosti zamlžovat, nebo na některé otázky vůbec neodpovídat. Je ale pravdou, že pro někoho může být písemné vyjádření snazší.

III. CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU A PRŮBĚH VÝZKUMU

Výzkum probíhal po dobu šesti měsíců od července do prosince roku 2006. Dotazováno bylo celkem 50 jedinců věkově spadajících do kategorie rané dospělosti, z nichž polovinu tvořili muži a druhou ženy. Jednalo se o mladé lidi s různým stupněm vzdělání a z odlišných sociálních poměrů. Převažují však vysokoškoláci (26 respondentů). Přibližně dvacet respondentů bylo z okruhu mých přátel a zbytek byl osloven náhodně.

Většina rozhovorů trvala podstatně déle, než jsem očekávala, dokonce i u náhodně vybraných, a pro mě neznámých jedinců. Původně byla délka rozhovoru stanovena na 30 – 40 minut. Většina z nich však přesáhla hodinu. Všechny rozhovory probíhaly v prostředí, které si dotazovaní sami zvolili. Podmínkou z mé strany bylo, aby se výzkumu neúčastnila už žádná další osoba. Tím byla zachována anonymita a diskretnost.

Na přelomu roku 2006-2007 jsem ještě požádala o rozhovor dalších 10 jedinců, tentokrát z generace dříve narozených (věková hranice 50 – 70 let). Úkolem těchto rozhovorů bylo zjistit, jaký názor mají na životní styl jejich dětí a vnoučat. Dotazováno bylo celkem šest žen a čtyři muži. Odpovídali na sedm základních otázek týkajících se daného tématu.

Pro mladou generaci bylo stanoveno dvacet otevřených otázek, které se vztahovaly k šesti tématickým okruhům (výběr partnera a partnerství, rodičovství, vzdělání, zaměstnání, životní pocit, rozdíly mezi jimi a jejich rodiči).

Samozřejmě, že během výpovědí „vyplouvaly“ na povrch další podotázky související s daným okruhem témat. Někteří jedinci se vraceli k již položeným otázkám, aby své odpovědi ještě doplnili či vysvětlili.

Všichni respondenti odpověděli na položené otázky i přesto, že některé z nich se příliš dotýkaly intimních oblastí lidského života.

Výzkum probíhal anonymně. Z tohoto důvodu byla pravá jména nahrazena náhodně vybranými, či těmi, které si dotazovaní sami zvolili.

VZDĚLÁNÍ RESPONDETŮ KATEGORIE RANÉ DOSPĚLOSTI

DRUH ŠKOLY	MUŽI	ŽENY
ZÁKLADNÍ VZDĚLÁNÍ	2	0
STŘEDNÍ ODBORNÉ UČILIŠTĚ	5	3
STŘEDNÍ ŠKOLA	7	7
VYSOKÁ ŠKOLA	11	15

VZDĚLÁNÍ RESPONDETŮ STARŠÍ GENERACE

DRUH ŠKOLY	MUŽI	ŽENY
ZÁKLADNÍ VZDĚLÁNÍ	0	0
STŘEDNÍ ODBORNÉ UČILIŠTĚ	2	2
STŘEDNÍ ŠKOLA	1	2
VYSOKÁ ŠKOLA	1	2

IV. ZPŮSOB PROVEDNÍ VÝZKUMU A METODA VYHODNOCENÍ

Všechny rozhovory byly nahrávány na diktafon a posléze přepsány do tištěné podoby. Jejich podrobné interpretace v této práci neuvádím. Důvodem je jejich velký rozsah. Nejzajímavější citace však užívám jak v praktické, tak teoretické části mé práce.

Rozhovory jsou vyhodnocovány v rámci daných tématických okruhů obsahovou analýzou. Posléze jsou jednotlivé výpovědi srovnávány s mou vlastní hypotézou, popřípadě s odbornými články a literaturou.

V příloze uvádím základní údaje o dotazovaných osobách (věk, vzdělání, rodinný stav, zaměstnání, popřípadě počet dětí) a ukázkou několika přepsaných rozhovorů.

IV. SEZNAM POLOŽENÝCH OTÁZEK A PODOTÁZEK GENERACI RANÉ DOSPĚLOSTI

1. Cítíte se být dospělým jedincem?
Podotázka:(jak byste definoval/definovala dospělost,jmenujte její atributy)
2. Pokud byste se mohl/mohla vrátit do minulosti, změnil/změnila byste něco ve svém životě?
3. Cítíte se být spíše optimistou nebo pesimistou?
4. Plánujete si svůj život nebo žijete ze dne na den?
5. Máte pocit, že jste sám/sama se sebou spokojen/spokojena? Jaký je váš životní pocit?
6. Trápíte se někdy pocitem prázdnoty nebo dokonce depresí? Máte se rád/ráda?
7. Jak jste volil/volila střední/vysokou školu? Co všechno ovlivnilo Váš výběr?
8. Jste spokojen/spokojena s Vaším výběrem školy? Byla pro Vás přínosem?
9. Pracujete ve Vámi vystudovaném/studovaném oboru?
10. Naplňuje vás vaše zaměstnání? Jste spokojen/spokojena s finančním ohodnocením?
Co pro Vás znamená vaše profesní kariéra? Jaká je Vaše představa ideálního příjmu?
11. Jak trávíte volný čas? Souvisí nějak Vaše práce s vašimi koníčky?
12. Co pro Vás znamená partnerství? Kolik jste měl/měla ve vašem životě partnerek/partnerů?
13. Kdy jste měl/měla Vaší první sexuální zkušenost?
14. Myslíte si, že víte, co to je láska?
15. Jaké partnerky/partnery si vybíráte?
16. Věříte v dlouhodobý a pevný vztah mezi mužem a ženou? Co si myslíte o nevěře?
Existují podle Vás ryze monogamní vztahy? Věříte na čistě přátelský vztah mezi mužem a ženou?
17. Plánujete založení rodiny? Je pro Vás instituce manželství důležitá?
18. Co pro Vás znamená vaše rodina?
19. Jaký je Váš žebříček hodnot? Jste věřící?
20. Cítíte zásadní rozdíl mezi Vámi a vašimi rodiči?

IV.1 SEZNAM OTÁZEK POLOŽENÝCH STARŠÍ GENERACI

1. Máte pocit, že dnešní generace mladých lidí žije hodně odlišně od té vaší?
2. Proč dnes mladí lidé odkládají vstup do manželství a zakládání rodiny?
3. Jste spokojen/spokojena s vaším vzděláním?
4. Baví/bavilo vás vaše povolání? (spokojenost s dosaženými příjmy)
5. Co pro Vás znamená rodina, potomci a partnerský vztah?
6. Jaký je Váš žebříček hodnot?
7. Jak by zněla Vaše životní rada pro mladou generaci?

V. HYPOTÉZY

1. Hypotéza

Předpokládala jsem, že jedinci spadající do kategorie rané dospělosti budou dávat přednost alternativním způsobům soužití před manželskými sňatky. To vyplývá z posledních výsledků statistického úřadu, které uvádějí, že počet manželství uzavřených po roce 1989 se rapidně snížil. Rozdíly jsem také očekávala v pohledu na partnerské soužití vůbec a v postojích k nevěře.

2. Hypotéza

Dále jsem předpokládala, že mladí lidé budou mít tendenci odkládat rodičovství do vyššího věku, nebo jej dokonce úplně odmítat. Což za posledních patnáct let potvrzuje výrazné snížení míry porodnosti u nás.

3. Hypotéza

Třetí má hypotéza se týkala vzdělání. Předpokládala jsem, že druh a zaměření školy do značné míry ovlivnilo sociální prostředí respondentů. Dále jsem očekávala, že mladí lidé jsou se svým vzděláním více spokojeni, než jejich rodiče. Tento můj předpoklad souvisel se situací před 1989, kdy nebylo studium přístupné pro každého jako dnes a jeho nabídka byla do jisté míry omezená.

4. Hypotéze

Mým čtvrtým očekáváním bylo to, že respondenti z řad generace rané dospělosti budou nespokojeni se svými příjmy a jejich představa dostačující mzdy/platu, pro pokrytí všech nákladů, potřeb a koníčků, bude vyšší než ta jejich současná. Tato předpokládaná nespokojenost byla odvozená od měnících se možností trávení volného času, které je často velice nákladné, a od stále zvyšujícího se životního standardu a potřeby mít co největší komfort. Dále jsem v této oblasti čekala, že mladá generace bude více spokojená se svým

zaměstnáním než generace jejich rodičů, v návaznosti na možnosti volby, které se jí po listopadu 1989 otevřeli.

5. Hypotéza

Pátá hypotéza se týkala pohledu mých respondentů na sebe samé. Předpokládala jsem, že dnešní mladí lidé, v souvislosti se změnou výchovy a společenských poměrů, budou více sebevědomí a spokojení sami se sebou a svým životem.

6. Hypotéza

Dalším předpokladem bylo, že mladá populace, bude pocítovat rozdíl mezi generací jejich rodičů a jimi samými. Změny jsem očekávala zejména v oblasti postojů, hodnotové orientace a v nastavení životních cílů. Zajímalo mě, do jaké míry ovlivnila politická situace před rokem 1989 generaci rané a střední dospělosti. To znamená, generaci dnešních třicátníků a jejich otců a matek.

VI. VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE

Při vyhodnocování mého výzkumu budu postupovat chorologický, podle výše uvedených hypotéz.

1. Jedinci, spadající do kategorie rané dospělosti, dávají přednost alternativním způsobům soužití před manželskými sňatky a mají jiný pohled na partnerství, než jejich rodiče. K nevěře se staví liberálněji.

Rozhovory ukázaly, že převážná většina mých respondentů žila v době výzkumu se svým partnerem mimo manželský svazek. Z padesáti respondentů bylo deset ženatých mužů, pět vdaných žen, deset jedinců žijících bez partnera a dvacet pět s partnerem.

Zadaní jedinci většinou uváděli, že se představě svatby v budoucnu nevyhýbají. Několik z nich ji dokonce v době výzkumu plánovalo (jednalo se o tři jedince). Sedm z dotazovaných považovalo svatbu za hloupost a přežitek. Jednalo se převážně o muže (pět ze sedmi respondentů). Zbytek dotazovaných uváděl, že svatba je hezká věc, která patří k životu, zvláště když se člověk rozhodne založit rodinu. Je zajímavé, že svatbu se založením rodiny více spojovali muži. Ženy v ní častěji viděly potvrzení lásky ze strany partnera a určitý druh jistoty.

JE PRO VÁS INSTITUCE MANŽELSTVÍ DŮLEŽITÁ?

„ Svatba má pro mě velikou duchovní hodnotu. Je to potvrzení toho, že jeden má druhého rád a chce se s ním o všechno dělit. Myslím si, že holky, které tvrdí, že po svatbě netouží, lžou, anebo jsou ještě moc mladé na to, aby si uvědomily, jakou má váhu. Nejde o papír, jde o potvrzení vztahu.“ (Libuše, 36 let)

„ Svatba, to je jenom cár papíru od úředníka. To, co si lidé slíbí, se dá dodržet i bez úředního razítka.“ (Marek, 33 let)

„ Svatba asi není nutná, ale až bych někdy plánoval založit rodinu, tak včetně manželství.“ (Luděk, 29 let)

„Svatba je důležitá. Je to zvláštní, že dneska se setkávám s lidma, který svatbu doslova nenáviděj. Když jsem se oženil, bylo mi 30 let. Byl bych se oženil dřív, ale douho mi trvalo než jsem k tomu svoji ženu přemluvil.“ (Tomáš, 34 let)

„Pamatuju si, že jsem se dlouho bránil tomu mít rodinu a oženit se. Prolomilo se to před půl rokem. Najednou jsem prožil přerod. Ted' jsem ženatý a čekám rodinu.“ (Marek, 33 let)

„Svatba je blbost, není potřeba. Možná jedině kvůli půjčce.“ (Pavel, 34 let)

Co se týká pohledu na partnerství, průzkum ukázal, že si stále udržuje jednou z prvních pozic na hodnotovém žebříčku společnosti. Třicet devět respondentů odpovědělo, že si život o samotě nedokáží představit a že je pro ně partnerství, láska a pevný vztah jednou z nejdůležitějších věcí v jejich životě. Tři respondenti (pouze muži) uvedli, že se rozhodli žít sami, a že žádné vztahy nevyhledávají. Zbylých osm dotazovaných uvedlo, že je pro ně partnerství důležité, ale že si nedovedou představit, že by zůstali s jediným partnerem po celý život.

CO PRO VÁS ZNAMENÁ PARTNERSTVÍ?

„Partnerství je hrozně důležitý. K životu potřebujete někoho, s kým sdílíte svoje pocity, můžete se na něj spolehnout a cítíte, že vás má rád a vy jeho.“ (Lenka 22, let)

„No, partnerství je fajn, ale každé den s jinou ženou. To byl samozřejmě vtip. Já už ale ve vztahy moc nevěřím. Vždycky mě nějak zklamaly. Myslím, že už zvládnu bejt sám.“ (René, 36 let)

„Ještě před asi tak 10 lety jsem si myslel, že láska a partnerství je to ono. Ale najednou jsem začal zjišťovat, že to není zas až tak stabilní. Je to momentální. Proto ted' o lásce mluvím jako o chemii. Dokáže tě to momentálně ovlivnit, ale ještě to není ono. Prostě láska, vztah a partnerství nejsou absolutní a neměnný veličiny.“ (Pavel, 34 let)

„Partnerství pro mě znamená lásku, zázemí, důvěru, štěstí, porozumění. No prostě všechno, co potřebuješ k životu.“ (Anežka, 28 let)

„Partnerství je pro mě důležitý a kdybych ho měl definovat, napadá mě jen jedno- moje krásná žena“ (Robert, 39 let)

Nevěra se v převážné většině odpovědí ukázala jako negativní jev. Čtyřicet pět jedinců, účastnících se mého výzkumu ji odsoudilo. Na druhou stranu, dvacet osm z nich (16 žen a 12 mužů) uvedlo, že byli nebo jsou ve svém životě nevěrní. Paradoxně právě těmto jedincům by nejvíce (20 z nich) vadilo, kdyby je jejich partner podvedl, a nevědí zda by jim to dokázali odpustit.

CO SI MYSLÍTE O NEVĚŘE?

„Já věrnost ve vztahu vyžaduju. Nikdy jsem sama nevěrná nebyla. A pokud, tak jenom líbáním nebo hříšnou myšlenkou. To se ale nerovná opravdové nevěře.“ (Jana, 24 let)

„Vadilo by mi , kdyby mě moje partnerka podváděla“ (Antonín ,39 let)

„Je to normální přirozená věc, která se může stát. To je taková ta fráze co se často používá. Asi se přes to dá jít , ale nikdy bych to nechtěla zažít. Pochybuju, že bych byla tak chápavá a tolerantí. Nevím jak bych se zachovala.“ (Lída, 35 let)

2. Mladí jedinci mají tendenci posouvat rodičovství do vyššího věku, nebo je úplně odmítají.

Sociologické a demografické výzkumy posledních patnácti let poukazují na to, že se „časování vstupu do rodičovství zdatně posunulo do vyššího věku, nebo je odmítáno úplně.“⁶⁹ Důvody těchto změn mohou být různé. Budování kariéry, obava ze ztráty místa, sociální a ekonomické překážky, neplodnost, špatné bytové podmínky, strach ze zodpovědnosti a ztráty svobody, špatná zkušenost z dětství , zklamání z partnerství atd.

Tento jev nebyl v období před listopadem 1989 příliš znám. Naopak podle Možného „socialismus, přinesl všude nikoliv život ve velké kolektivitě, nýbrž návrat ke stavu blízkému společnosti opevněných domácností“⁷⁰ Rodinný život představoval pro mnoho lidí jediný pozitivní protipól k pracovní „kariéře“ a okleštěnému veřejnému životu. Rodina s dětmi byla místem smysluplné seberealizace a svobody.

V protikladu k západoevropským zemím, kde stále více mladých lidí váhalo se vstupem do manželství a rodičovství, „v socialistickém Československu představovalo založení rodiny, pro mnoho sotva dospělých mužů a žen, jedinou cestu k osamostatnění se od rodičů a k získání pocitu relativní nezávislosti.“⁷¹

⁶⁹ Sobotka T., 2006 „Bezdětnost v České Republice“ Praha, Sociologický ústav AV ČR, s.73.

⁷⁰ Možný I. 1999, „Sociologie Rodiny“ Praha, SLON,s.200.

⁷¹ Sobotka T. 2006, „Bezdětnost v České Republice“ Praha, Sociologický ústav AV ČR, s. 60.

Závěrem lze tedy říci, že oproti dnešní době, velká většina populace spatřovala v rodičovství nejdůležitější předpoklady k naplnění života a celkové spokojenosti. Dobrovolná bezdětnost byl jev téměř neznámý. Je tedy zjevné, že změna přístupu k mateřství se radikálně změnila pod vlivem transformace společnosti po roce 1989, kdy se “nebývale zvýšily možnosti seberealizace mimo rodinu, především pro mladé a vzdělané lidi na počátku kariéry.”⁷²

Změna v pohledu na rodičovství se do jisté míry odrazila i ve výsledcích obsahové analýzy mých rozhovorů. V době výzkumu bylo čtyřicet pět respondentů z padesáti bezdětných, i přestože se jejich průměrný věk pohyboval kolem třiceti let. Pět dotazovaných tedy bylo rodiči, z toho tři ženy a dva muži.

Většina těch, kteří děti neměli, uváděla, že založení rodiny do budoucna plánuje (35 respondentů). Dále pak dva z dotazovaných rodinu v brzké době očekávali (1 muž a 1 žena). Zbytek bezdětných se rozdělil na dva tábory. Pět respondentů uvádělo, že si život s dětmi nedovedou představit a rodičovství naprosto odmítají. Důvody tohoto postoje byly různé (strach ze ztráty svobody a určitá míra omezení 2x, obava ze ztráty postavy 1x, strach z budoucího chodu světa 1x, budování kariéry 1x). Poslední tři tvrdili, že děti mít nejspíš nebudou, protože už propásli tu správnou chvíli, ale že se představě rodičovství nikdy nebránili.

PLÁTNUJETE ZALOŽENÍ RODINY?

„Děti plánuju, a můžu říct, že pokud bych teď měla pevný vztah, klidně do toho jdu.“ (Jana, 24 let)

„To se úplně aktuálně říct nedá. Možná jo, možná ne. Prostě nějak to dopadne. Nikdy jsem se ale myšlence toho mít dítě, nevyhejbal. Jenom mám teď pocit, že už jsem tu chvíli propásla. Už jsem si zvykla na to, být bez partnera a bez dětí. (Magdalena ,35 let)

„Plánuju založení rodiny. Nepřijde mi pozdě, že teprve teď ve svých třicetišesti chci mít první dítě. Jednak společnost to dneska celkově posouvá. A jednak v tomto směru jsem se vždy snažila být zodpovědná. Chtěla jsem, abych své první dítě měla s někým, s kým ho opravdu chci, a budu schopná se mu plně věnovat a mít za něj zodpovědnost.“ (Libuše 36)

„Mám děti rád. Chtěl bych mít vlastní děti. Nebráním se ale tomu, že by třeba byly nevlastní. Teď mě to totiž táhne k ženám, které už děti mají. Je docela příjemný vědět, že

---

⁷² Tamtéž Sobotka T. 2006, s. 60.

někdo za mě něco udělal, a ještě k tomu dobře. To byl samozřejmě vtip. Ale musím říct, že nemám problém s tím, že bych, kdyby to nešlo jinak, vychovával cizí děti.“ (Marek, 33 let)

„Děti rozhodně nechci. Za prvé je to na mě příliš velká zodpovědnost a omezení až do konce života. A za druhé si nedovedu představit, že bych skončila jako některý moje spolužačky. Takový ty maminy, který přibraly od porodu 20 kilo, mají z toho mindráky a pro svýho muže už nejsou atraktivní. Chci zůstat taková jaká jsem.“ (Markéta, 32 let)

„Děti rozhodně plánuju. Je pravda, že dřív mi lezly hrozně na nervy, hlavně takový ty dvouletý, který pořád křičí. Ale teď v létě mi nějak začaly tikt biologický hodiny. Takže teď kdybych čekala miminko, budu hrozně ráda. (Anežka, 28 let)

„Chci mít děti, je to pro smysluplný život přece to nejdůležitější. Jenom prostě nejsem ukvapený jako moje rodiče, který mě měli v osmnácti. Chci, aby moje rodina byla zajištěná a já se svým dítětem a manželce mohl věnovat. Proto teď pracuju na kariéře a snažím se finančně zajistit. Myslím, že tak do pěti let založím rodinu.“ (Karel, 30 let)

3. Druh a zaměření střední a vysoké školy do značné míry ovlivnilo sociální prostředí respondentů. Mladí lidé jsou se svým vzděláním více spokojeni než jejich rodiče, v souvislosti s rozšířením možností jeho volby.

Co se týká výběru střední školy a středních odborných učilišť, značná část jedinců odpověděla, že s volbou tohoto studia jim nejvíce pomáhali rodiče a příbuzní (35 respondentů), nebo byli ovlivněni svými vrstevníky (10 respondentů). Zbytek dotazovaných uvedl, že jejich výběr byl zcela náhodný (5 respondentů).

Dva účastníci mého výzkumu nakonec střední školu nedokončili a dosáhli pouze základního vzdělání. U obou dvou byly důvodem kázeňské přestupky v podobě záškoláctví. Velice rychle se však uplatnili na trhu práce a tvrdili, že je tento handicap v podstatě nijak neomezuje.

U výběru vysokých škol tomu už bylo jinak. Z dvaceti šesti vysokoškoláků jich dvacet uvedlo, že vysoká škola byla jejich osobní volbou, která byla ovlivněna zejména jejich zaměřením a koníčky. Zbýlých šest tvrdilo, že po střední škole si nebyli jisti tím, co dál studovat, a tak podali přihlášky na různé typy vysokých škol, a čekali, kam budou přijati. Dá se tedy říct, že druh svého studia zvolili náhodně.

JAK JSTE VOLIL/VOLILA STŘEDNÍ/VYSOKOU ŠKOLU?
CO VŠECHNO OVLIVNILO VÁŠ VÝBER?

„Nejdřív jsem byla na taneční konzervatoři. Potom jsem ale přešla na gymnázium. Mám pocit, že i když jsem si dřív myslela, že to bylo moje rozhodnutí, teď vidím, že se jednalo spíš o nátlak rodičů, kteří mi vsugerovali, že tahle cesta je pro mě výhodnější. Teď vlastně úplně nevím jak to bylo. Dneska studuju dvě vysoké školy, pedagogickou fakultu a filozofickou. Obě dvě jsem si vybrala sama, ale je pravdou, že hned po střední škole jsem chtěla vyzkoušet úplně všechno, takže jsem si podala přihlášky, kam to jen šlo. No a nakonec vyšly tyhle dvě. Musím dodat, že naštěstí, protože kdyby mě bývali přijali na medicínu nebo žurnalistiku, obávám se, že bych odtamtud odešla dříve, než bych se stačila rozkoukat.“ (Jana, 24 let)

„Byla jsem na učebním oboru pro prodavačky potravin. Vybrala mi ho rodina. Chtěla jsem být kadeřnice, ale kvůli zdravotnímu stavu jsem to nemohla dělat. Dneska se tomu musím smát, protože si vůbec nejsem jistá, jestli být prodavačkou potravin, je míň náročný na páteř, než být kadeřnicí.“ (Markéta, 32 let)

„Ve čtrnácti jsem opravdu nevěděl, co chci. Tak jsem nejdřív, stejně jako můj kámoš, chtěl jít na elektrikáře. Rodiče s tím ale nesouhlasili, a tak jsem začal studovat gympl. Dnes jsem za to rád. Gympl oddaluje to období, než si uvědomíš, co vlastně chceš, a dá ti všeobecný základ. Vejšku jsem si vybral sám.“ (Pavel, 34 let)

„Mám střední zemědělskou školu. Dá se říct, že to byla moje volba ovlivněná kamarády. Rodiče se mi moc v dětství nevěnovali. „ (Sylva, 30 let)

„V podstatě mi bylo jedno, co vystuduju. Hlavně jsem chtěla mít maturitu, aby na mě byla mamka pyšná. U nás v rodině jí do té doby někdo neměl, všichni jsou jen vyučený. Tak jsem nakonec podle mojí kámošky vybrala učební obor číšník/servírka s maturitou.“ (Kristýna, 25 let)

Čtyřicet jedinců mého výzkumu uvedlo, že jsou se vzděláním, kterého dosáhli v podstatě spokojení, a že by na svém výběru už nic neměnili. Zbylých deset mělo pocit, že jsou obětí

vlivů svých rodičů a že pokud by mohli ve svém životě něco změnit, byla by to právě škola, kterou absolvovali.

JSTE SPOKOJEN/SPOKOJENA S VAŠÍM VÝBĚREM ŠKOLY?
BYLA PRO VÁS PŘÍNOSEM?

*„Jsem nakonec celkem spokojená s tím, že jsem byla na učebním oboru prodavačka potravin, i když to nebyla moje volba, byla tam hrozná legrace. A musím říct, že pro mě učnák v podstatě přínosem byl, naučila jsem se tam jednat s lidma a věci, který jsem později využila při svém podnikání. Otevřela jsem si kantýnu a některý věci se mi moc hodily.“
(Markéta, 32 let)*

*„S výběrem školy jsem spokojenej. Mám strojní průmyslovku a musím říct, že léta na ní strávený pro mě byly snad ty nejlepší mýho života. Ted' pracuju v oboru, kterej jsem vystudoval, a to co jsem se tam naučil, mě živí.“
(Karel, 30 let)*

*„Jsem spokojená s volbou střední i vysoký školy. Jsem ted' na ped'áku a plánuju v tomhle oboru zůstat. Takže jo, je pro mě přínosem.“
(Lenka, 25 let)*

*„Mně se v podstatě splnil sen. Vystudoval jsem fotografii a to mě ted' živí. Takže škola pro mě měla velký přínos.“
(Jiří, 27let)*

*„Nejsem spokojená s tím, co jsem studovala, v podstatě mě do toho natlačili rodiče. Mám ekonomku a ted' pracuju v jedné firmě jako asistentka. Musím říct, že je to dost nudná práce. Zvažuju, jestli nepůjdu ještě studovat něco jiného, ale obávám se, že jsem na to už moc stará.“
(Monika, 28let)*

4. Respondenti z řad generace rané dospělosti budou nespokojeni se svými příjmy, vzhledem ke stále se zvyšujícímu životnímu standardu obyvatel. Na druhou stranu je jejich práce bude naplňovat víc než jejich rodiče, v návaznosti na možnosti volby, které se jim po listopadových změnách otevřely.

Životní úroveň představuje poměrně širokou souhrnnou sociálně ekonomickou kategorii, do níž lze zahrnout prakticky cokoli, co podstatným způsobem ovlivňuje kvalitu života, ať už po materiální či nemateriální stránce.“ Úroveň spotřeby a hmotné zázemí se odvíjejí od velikosti příjmů a majetku, popřípadě ještě i od toho, co si jedinec nebo domácnost dokáže sami vyrobit či vypěstovat ze zdrojů, které jsou jim k dispozici. „⁷³ Finanční zajištění hraje v některých případech poměrně velkou roli při rozhodování o založení rodiny. Červenka uvádí, že „česká společnost si je dobře vědoma toho, že navzdory sociální politice státu je domácnost s dětmi v citelně horším postavení než domácnosti bezdětné. V relativně nejhorší pozici jsou přitom neúplné rodiny a rodiny s více dětmi. Tato skutečnost tedy patrně stojí i za nepříznivými trendy demografického vývoje.“⁷⁴ Výše příjmů tedy ovlivňuje nejen kvalitu života obyvatelstva, ale i jejich spokojenost.

Třicet pět respondentů projevilo se svými příjmy spokojenost. Dodávali, že si sice dovedou představit vyšší platové ohodnocení, nicméně musí přiznat, že to dosavadní stačí na pokrytí jejich základních potřeb včetně koníčků a trávení volného času. Deset z dotazovaných bylo nespokojených a chtěli by dosáhnout vyšších příjmů. Zbylá část (5 respondentů, pouze muži) tvrdila, že se svými příjmy sice není úplně spokojená, ale že dává přednost volnému času před prací, takže si vlastně nemá na co stěžovat.

Představa ideálního platu se pohybovala jak u žen, tak u mužů mezi 20 000-30 000 korun. Dodávám, že ne všichni respondenti byli v době mého výzkumu v trvalém pracovním poměru. Jednalo se o studenty (8 jedinců), kteří pracovali brigádně nebo na částečný úvazek, a o ženy na mateřské dovolené (2 ženy).

---

⁷³ Červenka J. 2006, „Rodina a životní úroveň ČR“, Praha, Sociologický ústav AV ČR, s. 67.

⁷⁴ Tamtéž: Červenka J. 2006, s. 78.

JSTE SPOKOJEN/SPOKOJENA S VAŠÍM FINANČNÍM OHODNOCENÍM?
JAKÁ JE VAŠE PŘEDSTAVA IDEÁLNÍHO PŘÍJMU?

„Jsem celkem spokojený se svým příjmem. Sice by to mohlo být lepší, ale zatím mi to na moje potřeby stačí. Ideální příjem by pro mě byl asi kolem 20 000 korun měsíčně.“ (Jiří, 27 let)

„S finančním ohodnocením spokojená nejsem. Mám teď 8 000 čistého. Je to ale lepší, než když jsem byla na mateřský a potom na pracovním úřadě. To byla bída. Ráda bych brala alespoň 12 000 nebo 15 000 korun. To by bylo pro mě a moji rodinu asi ideální.“ (Lída, 35 let)

„V rámci možností jsem se svým platem spokojenej. Co mi zbejvá. Pro lepší život bych ale potřeboval alespoň 50 000 korun měsíčně.“ (Robert, 39 let)

„Na platové podmínky si nestěžuju, v podstatě jsem spokojená. Ideální plat je podle mě tak těch 20 000 korun.“ (Libuše, 36 let)

„S příjmy spokojenej nejsem. Peníze jsou pro mě problém. Chtěl bych vydělávat aspoň o 10 000 víc to znamená 30 000.“ (Luděk, 29 let)

„Spokojenej s příjmem prozatím jsem, protože jsem placenej evropskou unií. Uvidím, jaký to bude teď až mě začnou platit češi.“ (Tomáš, 34 let)

„Vzhledem k tomu kolik mám volného času, nemůžu si na svůj plat stěžovat. Sice by bylo lepší vydělávat víc, ale to by znamenalo, že bych trávil veškerý čas v práci, a to se mi nechce.“ (Roman, 33 let)

V otázce spokojenosti se zaměstnáním výsledky dopadly takto: dvacet osm dotazovaných uvedlo, že se jim jejich práce zdá být smysluplná a baví je. Dalších patnáct respondentů mělo ke své práci určité výhrady (příliš dlouhá pracovní doba, malý příjem, špatní nadřízení či kolegové atd.), přesto jim však přišla zábavná a smysluplná. Posledních sedm účastníků výzkumu bralo své zaměstnání pouze jako prostředek k dosažení finanční odměny. Tři z nich dokonce uvedli, že do práce chodí s velkou nechutí.

NAPLŇUJE VÁS VAŠE ZAMĚSTNÁNÍ, KTERÉ VYKONÁVÁTE?

„Pracuju už pět let na lince bezpečí. Je to práce, která je psychicky náročná, ale je smysluplná. Ano, myslím si, že mě naplňuje.“ (Jana, 24 let)

„Moje práce mě baví. Pracuju deset let jako učitelka, ale začínám pociťovat, že je čas na pauzu, abych nevyhořela.“ (Martina, 35let)

„Práce mě moc nebaví, ale peníze jsou potřeba. Co k tomu dodat“ (Martin, 28 let)

„Moje práce je hrozná, dlouhá pracovní doba a málo peněz. Ale co, se dá dělat. Lepší bych asi nesehnal“ (Josef, 39 let)

5. Mladí lidé jsou více sebevědomí a spokojení sami se sebou a jejich životem.

Dá se předpokládat, že se změnou společnosti došlo i ke změně pohledu mladých lidí na sebe samé.

V dnešní době se otevřela řada možností jak se realizovat a zviditelnit se. Chorvát uvádí, že „individualizace jako proces moderní společnosti založený na myšlence, že úspěch a postavení člověka závisí na individuálním úsilí, snažení a schopnostech, mohla vést u řady mladých lidí, kteří začínají být úspěšnější než jejich rodiče, ke zvýšení sebevědomí a spokojenosti se sebou samými.“⁷⁵

Tím, že se zvyšuje blahobyt naší země, dá se předpokládat, že i uspokojení z vlastního života by mohlo být větší než u předchozí generace, která byla v některých oblastech silně omezována (cestování, studium, zaměstnání, výběr spotřebních produktů a služeb na trhu atd.) tehdejším politickým systémem.

---

⁷⁵ Chorvát I. 2006, „Rodinné vztahy, vazby a perspektivy na pozadí procesu modernizace“, Praha, SOÚ AK ČR.

V otázce sebevědomí a sebehodnocení respondentů, výsledky dopadly následovně: Třicet osm dotazovaných odpovědělo, že se sebevědomí a sebejistí nikdy necítili a necítí. Nepředpokládají, že by se jejich pohled na sebe samé mohl v budoucnu změnit. Pokud by se měli zařadit podle své povahy do kategorie pesimistů, optimistů nebo realistů, nejčastěji se klonili k té první nebo třetí. Sedm respondentů projevilo kladné sebehodnocení. Tvrdili o sobě, že si připadají úspěšní a perspektivní. Všichni se řadili buď mezi optimisty, nebo realisty. Zbytek dotazovaných uvedl, že k sobě má v podstatě negativní postoj. Dva respondenti doslova řekli, že se nemají rádi, ale snaží se s tím pracovat. V poslední zmíněné skupině byly provedeny tři pokusy o sebevraždu (2 muži a 1 žena).

MÁTE POCIT, ŽE JSTE SÁM/SAMA SE SEBOU SPOKOJEN/SPOKOJENÁ?

„Nemůžu říct, že bych byla sama se sebou spokojená a smířená. Myslím si, že jsem zbytečně moc chaotická a někdy až příliš upřímná. V práci musím překonávat vždycky velký stres, protože si nejsem jistá, jestli svoje úkoly plním stoprocentně.“ (Jana, 24 let)

„Nejsem spokojený. Když se na sebe podívám do zrcadla, tak vím, že bych se měl chovat jako dospělý, ale uvnitř mi to nějak nejde. Nerad přebírám odpovědnost a myslím si, že neumím být dost důsledný“ (Roman, 33 let)

„Ano, jsem spokojená. Cítím na sobě obrovský posun oproti situaci před 10 lety. Udělala jsem na sobě za tu dobu hodně změn. Možná, že je to i tím, že mám rodinu a jsem už dospělá.“ (Martina, 35 let)

„Nejsem, v životě jsem udělal hodně chyb. Asi se nemám moc rád, ale každý den se s tím snažím pracovat.“ (Luděk, 29 let)

„Nejsem se sebou spokojený. Je hodně věcí, který bych na sobě chtěl změnit.“ (Karel, 30 let)

„Myslím si, že co se týče kariéry můžu být na sebe pyšná. V osobním životě to je o něco horší, ale žádná hrůza. Ano, můžu říct, že jsem se sebou spokojená.“ (Anežka, 28let)

Obecně však většina z mých respondentů uváděla, že ač nejsou sami se sebou úplně spokojeni, jejich životní styl se jim líbí, a nemohou říci, že by měli nějaké závažnější problémy. Výjimku tvořilo pět výše uvedených účastníků výzkumu, kteří k sobě zaujali negativní postoj. Ti uváděli, že stejně tak, jak jsou neúspěšní oni, zdá se jim být neúspěšný i celý jejich život.

JAKÝ JE VÁŠ ŽIVOTNÍ POCIT?

„Jsem spokojená, ale je to den ode dne, měsíc od měsíce, podle toho, co se přihodí. V zásadě jsem ale šťastná.“ (Lída, 35 let)

„Jsem spokojenej s tím, co mám, nic bych asi neměnil“ (Robert, 38 let)

„Můj životní pocit? Jsem šťastná a spokojená.“ (Libuše, 36 let)

„Cítím se šťastná. Ted' budu po 7 letech končit střední školu. A celou tu dobu se těším na to, jak udělám maturitu a změní se mi život.“ (Bára, 22 let)

„Můj život byl doposud fiasko. Obávám se, že můj životní pocit se rovná černý barvě.“ (Ondřej, 25let)

„I když nejsem nijak úspěšnej ve své práci, musím říct, že mám svůj život rád a cítím se šťastnej.“ (Jiří, 27let)

6. Mladá generace bude pocítovat rozdíly mezi jejími rodiči a jí samotnou.

Takřka všechna sociologická a demografická zkoumání poslední doby poukazují na určité změny mezi dnešní mladou generací a jejich rodiči. Transformace společnosti přinesla řadu nových jevů, jako je snížená míra porodnosti, změny v partnerském chování, větší zájem o

vzdělání, změna žebříčku hodnot atd. Důvody těchto změn bývají nejčastěji vysvětlovány přeměnou politického zřízení naší země po roce 1989 a s ní spojeným novým vlivem západoevropského životního stylu, který k nám začal proudit.

Účastníci rozhovorů nejčastěji uváděli, že se od svých rodičů příliš neliší. Jediné co se změnilo, jsou podle jejich názoru materiální podmínky života a možnosti životní volby. Tímto způsobem odpovědělo třicet osm dotazovaných. Zbýlých dvanáct jedinců uvedlo, že rozdíly jsou velmi znatelné, a že jim dokonce někdy znemožňují komunikaci s jejich rodiči. Část odpověděla, že se jim zdají být příliš puritánští a zdeformovaní bývalým režimem. Jednalo se zejména o respondenty mladší třiceti let (8 dotazovaných). Myslím si, že se do těchto odpovědí velmi často promítal osobní vztah a problémy respondentů s jejich rodiči.

CITÍTE ZÁSADNÍ ROZDÍL MEZI VÁMI A VAŠIMI RODIČI?

„Myslím si, že se moc nelišíme. Láska a přátelství se nezměnily, a pořád se najdou holky, který touží být hospodyňky a kluci, který se chtějí starat o rodinu. Jedinou změnu snad vidím ve větší emancipaci žen.“ (Jana, 24 let)

„Vůbec se to nedá srovnat. Myslím si, že my si víc připouštíme ty pravdy o životě, i když jsou někdy hořké. Partnerství je víc rovnoprávný. Už za tebe nerozhoduje tvůj manžel, protože on je ten velitel rodiny. Musím říct, že v době mládí mé matky, bych rozhodně žít nechtěla. Měli to tenkrát všechno těžší.“ (Markéta, 32 let)

„Vidím velké rozdíly. Žili prostě jinak. Dneska si můžeš koupit všechno, když jsou peníze. To voni nezažili. Byli taky jinak vychovaní než naše generace.“ (Antonín, 39let)

„Něco je jiné, a něco zůstalo stejné. Pořád máme podobné starosti v rodině jako naši, žijeme si ale líp. . Musím říct, že v určitém věku, mi naši připadaly úplně jiné, ale teď vidím, že mezi námi nejsou žádné zásadní rozdíly.“ (Lída, 35let)

„Myslím si, že naši rodiče nejsou od nás tak diametrálně odlišní. Jenom si netroufli říct nahlas co si myslí, a to ani před svým partnerem, což byla zásadní chyba. Ale jinak si, myslím, že ty problémy, který jsou kolem nás byly v podstatě stejné.“ (Libuše, 36 let)

„Táta s mámou žili hodně svobodně. Mám hodně mladý rodiče, je jim 42 let, takže tam zas tak velký rozdíl nevidím. Ale je jasný, že za komunismu to bylo jiné. Myslím si, že kdyby měli možnosti jako já, tak jejich život vypadá úplně jinak. Máme to lehčí. Moje rodiče omezoval systém. Jako lidi jsem ale stejný.“ (Bára, 22 let)

„Já a moji rodiče jsem úplně jiní. Nerozumí vůbec týhle době a i přesto, že mi bylo dávno osmnáct, pořád mi mluví do života. Někdy je hrozně těžký s nima vyjít.“ (Jiří, 27 let)

„V podstatě žádný rozdíl nevidím a to hlavně na vesnicích ne. Tam většina mladejch skončí jako jejich rodiče.“ (Pavel, 34let)

„Rozdíly vidím v ovládní techniky. Máme taky daleko větší možnosti. Ale myslím si, že ten rozdíl není tak velký jako mezi generací rodičů a prarodičů. Myslím tím, co se týká třeba vizáže a životních postojů.“ (Roman, 33let)

„Mám pocit, že moje mamka je zrovna hrozně moderní. Od dětství jsem s ní měla vztah jako s kámoškou. Takže si myslím, že mezi náma rozdíl není. Generační rozdíl tedy příliš nepociťuju. Asi to spíš záleží na osobnosti, než na generaci.“ (Kristýna, 25let)

VII. NÁZORY RESPONDETŮ STARŠÍCH PADESÁTI LET NA MLADOU GENERACI JEJICH DĚTÍ

Výsledky výzkumu naznačují, že si starší generace sice uvědomuje určité rozdíly mezi nimi a jejich dětmi, ale necítí je jako něco podstatného.

Změny, vidí převážně v růstu možností, které se jejich dětem nabízejí, a ve zvyšujícím se standardu života mladých lidí (pokud jsou ovšem bezdětní).

Kritika, která v rozhovorech často zazněla, se týkala toho, že jejich potomci odkládají rodičovství až na příliš pozdní dobu, mají málo volného času a žijí příliš rychle.

Další kritika byla vyslovena na adresu státu, který se z jejich pohledu neumí postarat o mladé rodiny s dětmi a klade jim do cesty více překážek než výhod.

Nicméně ani jeden z respondentů neuvedl, že by pocíťoval nějaký zásadní rozdíl v žebříčku hodnot mezi nimi a mladou generací. Ty prý zůstaly více méně stejné.

Co se týče spokojenosti se vzděláním a zaměstnáním, dvě osoby z deseti uvedly, že ani s jedním spokojeny nebyly a nejsou. Pokud by mohly ve svém životě něco změnit, byly by to právě tyto dvě skutečnosti. Zbýlých osm dotazovaných se domnívá, že jejich vzdělání je dostačující a jsou, nebo byli se svou prací spokojeni.

V otázce příjmů uvedlo šest respondentů, že na tom byli před listopadem 1989 lépe. Pět z nich uvedlo, že pro starší občany neexistují na trhu práce dobře placená zaměstnání, což považují za určitý druh diskriminace. Lepší pracovní podmínky se tedy, podle jejich názorů týkají pouze mladých jedinců. Čtyři dotazovaní jsou s nynějšími příjmy naopak spokojenější.

Partnerský vztah a rodina pro ně znamená místo, kde je člověk svým pánem, a také určitý druh zázemí, bez kterého se nedá žít. Smysl života vidí právě ve výchově dětí a spokojeném manželství. Tímto způsobem odpovědělo všech deset respondentů. Do žebříčku svých hodnot uváděli nejčastěji rodinu, lásku, partnerství a zdraví.

JAK BY ZNĚLA VAŠE RADA PRO MLADOU GENERACI?

„Neutíkejte, není kam spěchat.“ (Radek, 61 let)

„Mějte děti, stáří je smutné, když zůstanete sami“ (Olga, 68 let)

„Peníze neznamenaají všechno, a jak říká klasik, méně může být více“ (Petr, 50 let)

„Snažte se měnit svět k lepšímu, a nebuďte tak ustrašení jako naše generace“ (Marie, 69 let)

„Buďte poctiví a upřímní sami k sobě“ (Marek, 55 let)

„Žijte tak, abyste se za sebe nemuseli stydět“ (Jana, 65let)

„Přestaňte bejt marniví“ (Josefína, 52)

„Myslete víc na budoucnost svých dětí“ (Petr, 53)

„Zpomalte“ (Alena, 53 let)

„Chovejte se tak, jak byste chtěli, aby se ostatní chovali k vám“ (54, let)

VIII. DISKUSE A SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ

SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ

Dá se říct, že výzkum provedený celkem na šedesáti respondentech (padesát raně dospělých a deset z řad starší generace) potvrdil, alespoň částečně, čtyři z hypotéz.

Co se týče prvního předpokladu, ukázalo se, že většina z respondentů, žila v době výzkumu se svým partnerem mimo manželský svazek. Jejich průměrný věk se pohyboval kolem třiceti let. U převážné většiny z nich se ale jednalo o přechodný stav a do budoucna manželství plánovali, nebo o něm alespoň uvažovali. Sedm jedinců z padesáti svatbu naprosto odmítalo.

Z těchto údajů vyplývá, že se první hypotéza v určitém smyslu potvrdila. Předpokládala jsem ale, že se najde daleko více respondentů, kteří nebudou s manželstvím do budoucna počítat vůbec.

Vypadá to, že se generace mladých lidí manželskému svazku nebrání, jenom jej posouvá do vyššího věku. Důvodů toho posunu je mnoho (nepřipravenost a strach ze zodpovědnosti, špatná bytová situace, finanční potíže, studium nebo budování kariéry, příliš krátký vztah, hledání ideálního partnera atd.)

Několik dotazovaných také uvedlo, že je lepší nejprve si vyzkoušet soužití s partnerem ve „volném svazku“, kdy se navzájem poznají. V případě neshod je pak rozchod daleko „snazší“, než rozluka manželství.

Většina mladé generace, tedy vidí v manželském svazku stále určité potvrzení partnerského vztahu a nejlepší způsob soužití, pokud se rozhodnou založit rodinu.

Starší generace respondentů k tomuto tématu ve většině případů uváděla, že na alternativních způsobech soužití nevidí nic špatného, naopak osm dotazovaných z deseti prohlásilo, že je to daleko lepší, než se oženit či vdát v letech, kdy se člověk teprve hledá, což bývalo v období jejich rané dospělosti velmi časté.

Proč se tedy jedinci patřící do dnešní starší generace vdávali a ženili o poznání dříve? Možným vysvětlením může být vliv tehdejší politické situace u nás. Sobotka uvádí, že „založení rodiny spojené samozřejmě se sňatkem, bylo jednou z mála možností, jak se osamostatnit od rodičů a získat pocit relativní nezávislosti. Mladé rodiny byly navíc

podporovány systémem novomanželských půjček a centralizovanou distribucí bytů.⁷⁶ Vzhledem k omezeným možnostem, byla rodina také jedním z mála míst smysluplné seberealizace.

Chovali by se otcové a matky dnešní mladé generace dospělých v partnerství stejně jako jejich děti, kdyby měli stejné možnosti jako ony? Troufám si tvrdit, že ano.

Je dobré si ale uvědomit, že ne všichni mladí lidé posouvají svůj vstup do manželství. V mém vzorku populace převažovali vysokoškoláci, u nichž se tento posun, vzhledem k délce jejich studia, dá předpokládat. Myslím si, že u jedinců, kteří jsou absolventy středních škol a odborných učilišť, k tak výraznému posunu vstupu do manželství nedochází. Toto je ovšem pouze má domněnka, která tímto výzkumem nemohla být zhodnocena.

Druhá hypotéza, týkající se porodnosti u nás a odkladu rodičovství do vyššího věku, se u mnou vybraného vzorku respondentů také potvrdila. Výsledky však dopadly podobně jako u "manželství". Většina bezdětných uváděla, že do budoucna děti rozhodně plánuje. Pouze pět respondentů prohlásilo, že děti nechtějí vůbec. Jako nejčastější důvod byl uváděn strach ze ztráty svobody, a přílišné omezení, které rodičovství s sebou přináší.

Starší generace tento posun, v načasování rodičovství svých dětí, převážně kritizovala. Zejména ženy zmiňovaly, že nechápou, proč mladí lidé s mateřstvím a otcovstvím tak otálejí. Zde tedy došlo k první znatelné neshodě postojů mezi generací raně dospělých a jejich rodiči.

Pokládám si otázku: Proč vlastně starší generaci posun rodičovství jejich dětí do vyššího věku vadí? Možným důvodem, může být strach z osamělosti, odcizení a ztráty smyslu života. Vnučata totiž vždycky byla a jsou jakýmsi „tmelícím prvkem“ mezi generacemi.

Opět je dobré zmínit, že se stále určitý počet žen rozhoduje pro mateřství záhy po dvacátém roce života. Často se jedná o absolventky středních odborných učilišť a středoškolačky. Samozřejmě, že se toto tvrzení nedá úplně zobecnit. Je ale zřejmé, že vysokoškolačky budou rodičovství odkládat do vyššího věku vzhledem k délce jejich studia a z důvodů budování kariéry.

Můj třetí předpoklad se potvrdil jen z části. Co se týká vlivů, které hrály roli při výběru druhu studia respondentů, nejčastěji byli zmiňováni rodiče a kamarádi. U vysokoškolského studia bylo častěji zmiňováno samostatné rozhodnutí, nebo náhoda.

Většina účastníků rozhovorů byla se svým studiem spokojena.

Co se však nepotvrdilo, byl předpoklad, že rodiče dotazovaných budou se svým vzděláním spokojeni méně než jejich potomci. Osm respondentů z deseti uvedlo, že spokojeni

---

⁷⁶ Sobotka T. 2006, „Bezdětnost České Republice“, Praha, SOÚ AV ČR, s.60-62.

jsou. Opět, ale uvádím, že tento vzorek obyvatel, počtu deseti jedinců, nemohl postihnout většinový názor starší generace.

Čtvrtá hypotéza, která se týkala nespokojenosti s finančním ohodnocením v zaměstnání, se v podstatě nepotvrdila. Nadpoloviční většina respondentů (35 dotazovaných) byla se svými příjmy spokojena. Zbýlých patnáct účastníků se rozdělilo do dvou skupin. Deset z nich není se svou finanční situací spokojeno a rádi by své příjmy zvýšili. Pět respondentů si uvědomovalo, že by se jejich mzdy mohly pohybovat na vyšší úrovni, ale dávají přednost volnému času před výdělečnou činností. Předpokládala jsem, že procento jedinců, kteří nebudou souhlasit se svými platovými poměry bude vzhledem ke stále zvyšujícímu se životnímu standardu vyšší. V tomto ohledu se můj předpoklad tedy nepotvrdil.

V případě představy ideálního platu byla má očekávání opět mylná. Předpokládala jsem, že se tato představa bude pohybovat kolem 40 000 – 50 000 korun měsíčně. Výzkum ukázal, že výše ideálního příjmu, se u mnou zvoleného vzorku populace, pohybovala v rozmezí mezi 20 000 – 30 000 za měsíc.

Součástí čtvrté hypotézy byl také předpoklad, že dnešní generace mladých dospělých bude více spokojena se svým zaměstnáním, co se týče jeho smysluplnosti a možností seberealizace, než jedinci o generaci starší. Výsledky ukázaly, že čtyřicet tři jedinců bylo skutečně se svým zaměstnáním spokojeno a vidělo v něm způsob své seberealizace. U střední generace, osm z deseti dotazovaných jedinců odpovědělo, že se jim jejich práce zdál nebo zdá být naplňující a zábavná.

Pokud mám tedy formulovat závěr, který z tohoto výzkumu vyplývá, ukázalo se že většina z dotazovaných byla spokojená se svým zaměstnáním, které v době uskutečnění rozhovorů vykonávala. To se ale týkalo obou věkových kategorií, u kterých byl výzkum proveden. V tomto ohledu se tedy hypotéza nepotvrdila.

Pátý předpoklad, který se týkal změny pohledu mladých dospělých na sebe samé, se potvrdil částečně. Očekávala jsem, že dnešní generace jedinců spadající do kategorie rané dospělosti bude více sebevědomá, spokojená sama se sebou a svým životem. Obsahová analýza rozhovorů přinesla opačné výsledky. Čtyřicet tři respondentů uvedlo, že sebejistí a spokojení sami se sebou nejsou a nikdy nebyli. Pouze sedm odpovídajících mělo opačný názor.

Co se týče spokojenosti s životním stylem, zde se má hypotéza potvrdila. Až na pět jedinců, všichni dotazovaní uvedli, že i přes problémy, které mají, zdá se jim být jejich život šťastný.

Poslední hypotéza zněla takto: „Mladá generace bude pociťovat značné rozdíly mezi jejími rodiči a jí samotnou“. Ukázalo se, že mladí lidé sice vnímají určité změny mezi svou generací a tou předešlou. Nicméně z jejich pohledu se nejedná o vnitřní změnu životních hodnot. Nejčastěji zazněl názor, že se lidé nezměnili, ale došlo k transformaci možností životních voleb a materiálních podmínek. Pouze dvanáct z padesáti dotazovaných uvedlo, že rozdíly jsou velké a že dokonce občas znemožňují komunikaci mezi oběma skupinami jedinců.

Výsledky u starší generace dopadly obdobně, žádné závažné hodnotové změny nebyly těmito respondenty popsány.

Důvodů, proč se některé z hypotéz nebyly potvrzeny, může být několik: Vzorek šedesáti respondentů není dostatečně reprezentativní a nemůže zcela obsáhnout většinový názor populace. Roli hraje také fakt, že poměrně velká část mých respondentů byla absolventy vysokých škol, a to převážně humanitního zaměření. I tato skutečnost mohla do jisté míry výsledky analýzy zkreslit. Dalším důvodem může být i určitý druh zamlžování skutečností, které si dotazovaní buď nechtěli přiznat a říct je nahlas. Nebo o nich tak moc do hloubky neuvažují.

Na druhou stranu, je možné, že celý výzkum poukázal na to, že se generace raně dospělých skutečně příliš neliší od svých rodičů.

Závěrem si pokládám otázku, co je vlastně špatného na tom, že dnešní generace třicátníků odkládá rodičovství a manželství do vyššího věku a kde je vlastně psáno, že by každý jedinec děti mít měl?

Osobně si myslím, že děti k životu sice patří, ale je dobré se pro ně rozhodnout až tehdy, když se člověk cítí být na tak důležitý životní krok připraven. To, co se musí změnit, je sociální a důchodová politika našeho státu, a ne přístup k dnešnímu pojetí rodičovství.

IX. ZÁVĚR

V teoretické části práce jsem se zaměřila na charakteristiku raně dospělých jedinců z hlediska vývojové psychologie. Popsala jsem stěžejní úkoly, které jsou na jedince tohoto věku kladeny, ze strany společnosti. Jednalo se o vzdělání, povolání, výběr partnera, partnerství a rodičovství. Dále jsem se zabývala novými sociologickými jevy (snižující se míra porodnosti, nové způsoby partnerského soužití, fenomén singles atd.), které k nám začaly pronikat po změně politického systému v roce 1989. Vyslovila jsem možné budoucí předpoklady snižující se natality u nás, a postoj české veřejnosti k tomuto jevu. V závěru praktické části se zabývám shrnutím mezigeneračních rozdílů mezi mladými lidmi a jejich rodiči.

Praktická část je věnována výzkumu, který probíhal na přelomu roku 2006/2007. Zde, je popsán cíl mého výzkumu, metoda provedení, průběh a charakteristika zkoumaného vzorku. Na závěr úvodní části uvádím způsob provedení výzkumu a metodu vyhodnocení získaných dat. Dále uvádím seznam dvaceti otázek, které jsem položila padesáti respondentům z řad generace raně dospělých, a sedm dotazů na které odpovídala generace jejich rodičů (deset respondentů). Poté následuje část, věnovaná hypotézám a výsledkům výzkumu, společně s jejich interpretací. Nakonec uvádím shrnutí výsledků a diskusi, která je nad nimi vyslovena.

Závěrem bych ráda uvedla, že na začátku mého zkoumání jsem byla poněkud skeptická. Vzhledem ke zkušenostem z okolí jsem očekávala, že řada jedinců mé generace bude zastávat negativní postoje k manželství a rodičovství. Předpokládal jsem, že většina mých vrstevníků bude dávat přednost budování kariéry a plnění individuálních cílů, které si stanovili. Žádná z těchto hypotéz se ale nepotvrdila, což naprosto změnilo můj pohled na tuto problematiku.

K jakým změnám tedy po roce 1989 došlo? Změnili se lidé a jejich pohled na svět? To, co se změnilo, jsou podmínky plnění osobních cílů a možnosti seberealizace. Naše země se stala více prosperující, ale na druhou stranu se objevily i negativní jevy, jako je nezaměstnanost, zvyšující se náklady na bydlení atd. Nicméně, rozhodně nedošlo ke změně charakteru lidí a žebříčku základních životních hodnot, jak již bylo v mé práci uvedeno. Lidé a jejich tužby se nemění. Mění se pouze podmínky ve kterých žijí, a to jak mohou svých přání dosahovat.

Zajímavé ale je, že se ve výzkumu odrazila nespokojenost mladých lidí se sebou samými. Respondenti často uváděli, že i přes své studijní, pracovní nebo rodinné úspěchy, mívají pocity prázdnoty. Nevědí kam mají směřovat a kdo jsou. Nejsou si jisti sami sebou. Mají

spousty plánů, ale nevědí, který z nich by měli realizovat. Cítí se být příliš mladými na to, aby měli děti, vstupovali do manželství, brali si hypotéku atd. Na druhou stranu si uvědomují, že přesto, že se cítí mladí, stárnou. Začínají mít strach ze samoty a z toho, že jim takzvaně „ujede vlak“. Myslím si, že se moje generace skutečně projevuje spíše jako „adolescent“ než jako „dospělý“.

V tomto ohledu jsou naši rodiče jiní. Snad měli stejné pocity jako my, ale protože většinou vstupovali do manželství a rodičovství daleko dříve, neměli čas se zaobírat myšlenkami, jako generace dnešních raně dospělých.

X. SUMMARY

Changes in demographic and family behaviour represent a significant challenge for post-modern society. They modify demographic structure, increase social risks and impact the long-term stability of social protection systems. Fertility rates in the Czech Republic, similar as in many other post communist countries, decreased below that of the EU countries with the lowest level of fertility rates during the 1990's. There is also the rapid fall in the marriage which brought lively discussion on its causes, particularly on the conditions for establishing a family, but also on the value of marriage and parenthood. It is also said, that the values of life completely changed mainly among young adults.

In my diploma work I tried to find and describe what has happened with our society after the Velvet Revolution and if young adults are really different from the generation of their parents. This work has two main parts, theoretical and practical one. In the practical part I devoted to parenthood, marriages, education, employment and friendship. I also mentioned new prodigies like falling rates of fertility, prodigy of singles which were not common during the period before the year 1989. There is my research in the second part of my work which was carried out of sixty persons.

SEZNAM LITERATURY

- Brůčková M., 2006, "Zpráva státního zdravotního ústavu v ČR", internetový zdroj.
- Červenka J., 2006, "Rodina a životní úroveň ČR", Praha, Sociologický ústav AV ČR, s.67.
- Česká tisková kancelář, 2006, "Kolik stojí svatba v Česku?", internetový zdroj.
- ČSU, 2004, Pohyb obyvatel, internetový zdroj.
- ČSU, 2004, Pohyb obyvatel, internetový zdroj.,<http://www.czso.cz/csu>.
- Education at glance.OECD, 2004, Paris (www.oecd.org/edu/eag2004).
- Esping-Andersen G.,2002 "Why we need a new Welfare state?", Oxford, Oxford University Press.
- Fialová L., Kučera M., 1997,"The main features of population development in the Czech Republic during the transformation of society", Czech Sociological Review 5(1): 93-111.
- Goddy J., 2000, " The European family", USA, Blackwell, s.72.
- Hašková H.,2006, "Fenovév bezdětnosti v sociologické a demografické perspektivě", Praha, SOÚ AV ČR, s. 122.
- Hoppe. H. 1993, "Život ženy:všednost, rozkvět, nové jistoty", Bielefeld, Kleine.
- Chorvát I., 2006, "Rodinné vztahy, vazby a perspektivy na pozadí procesu modernizace", Praha, SOÚ AK ČR.
- Kantorová V., 2004, "Education and entry into motherhood", The Czech Republic during the state socialism and transition period (1970-1997), Demographic Research, Special Collection 3 Article, 10:245-274.
- Karsten H., 2006, "Muži - Ženy", Praha, Portál, s.118.
- Kinsey A.C., 1948-53, "Sexuální chování muže a ženy", internetový zdroj.
- Kuchařová V., 2003, "Některé obsahové změny postojů k manželství a rodičovství", Modernizace a česká rodina, Barrister and Principal, Brno, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity
- McAllister F., Clarke L., 2000, "Voluntary childlessness", Cambridge, Cambridge University Press.
- Menken J., 1985, "Age and fertility. How late can you wait?", Demography 22 (4) 469-483.
- Možný I., Rabušic L., 1999, "The Czech Family, The Marriage Market and Reproductive Climate", Večerník J, Matějů P., (eds.) " Ten Years of Rebuilding Capitalism: Czech Society after 1989" Praha, Academia, s. 94-112.
- Možný I. 1999, "Sociologie rodiny", Praha, Slon.

- Palonciová J., 2002, "Rodinné chování mladé generace, závěrečná zpráva z biografického výzkumu mladé generace 2002", Praha, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, s. 9.
- Potůček M., 1999, "Česká společnost na konci tisíciletí, Praha, Karolinum.
- Psychologie č. 6., 2006, Praha, Portál s.r.o.
- Rabušic L., 2001, " Value change and demographic behaviour in the Czech Republic" Czech Sociological Review 9(1): 99-122.
- Rabušic L., 2001, "Kde ty všechny děti jsou?", Praha, Slon, s. 193.
- Radimská R., Tomášek M., 2003, "Singles-nový životní styl a jeho genderová specifika v České republice", gender, rovné příležitosti a výzkum, 1-2.
- Rychtaříková J., 1997, "Nechci této společnosti namlouvat, že se nic neděje", Demografie 39(4):77-90.
- Říčan P., 1989, "Cesta Životem", Praha, Panorama, s. 247.
- Sears D.O., 1988, "Social Psychology", Englewood Cliffs.
- Sirovátka T. 2003, "Rodinné chování a rodinná politika v České republice", Brno, FSS MU.
- Sobotka T., 2003, "Změny v časování mateřství a pokles plodnosti v ČR v 90. letech", Demografie 45 (2): 77-78.
- Sobotka T., 2006, "Bezdětnost v České republice", Praha, Sociologický ústav AV ČR.
- Stein, J.P., 1981, "Single Life: Unmarried Adults in social context", New York, St. Martin's Press.
- studie OECD 2004, internetový zdroj.
- Šafaříková K., Šupová T., 30.9.2006, "Generace X", Lidové Noviny, s.5.
- Šalamounová P., 2002, "Změny v plodnosti v České republice v 90. letech", Praha, SDA Info: IV (1-2):1.
- Tapperman L., Dajo A., 1986, "Choices and changes", New York, Harcourt Brace Jovanovich.
- Tomášek M., 2003, "Singels ve světle menících se typologií a definic", Brno, Barrister and Principal, s. 226.
- Večerník J., 1998, "Nerovnosti ve výdělích, v příjmech a majetku domácností", Praha, Academia, s.113.
- Vladimír Špidla, 2007, Konference Evropské Unie-"odpovědi na výzvy demografického vývoje", (dne 26.1.2007), publikováno 17.2.2007, Internetové stránky Evropské Unie.
- Všeobecná encyklopedi Diderot, 1999, s. 441.
- Výpočty z dat Eurostatu, (New Cronos database 2005).

Zpráva Českého Statistického úřadu z roku 2006, internetový zdroj.

Příloha č. 1

ZÁKLADNÍ ÚDAJE TÝKAJÍCÍ SE RESPONDENTŮ RANÉ A ZRALÉ DOSPĚLOSTI

(věk, vzdělání, rodinný stav, zaměstnání)

RANÁ DOSPĚLOST - ŽENY

Markéta-32 let, absolventka odborného učiliště, svobodná, bezdětná, servírka

Tereza -23 let, absolventka SŠ, svobodná, bezdětná, překladatelka

Barbora- 22 let, studující SŠ, svobodná, bezdětná

Lída -35 let, odborné učiliště, vdaná, 2 děti, pomocná síla v kuchyni

Karolína-29 let, absolventka VŠ, svobodná, bezdětná, psychologka

Běta -31 let, absolventka VŠ, svobodná, 1 dítě, historička

Kateřina -22 let, studující VŠ, svobodná, bezdětná

Alžběta -22 let, absolventka SŠ, svobodná, bezdětná, obchodní asistentka

Jitka -21 let, studující VŠ, svobodná, bezdětná

Jana -24 let, studující VŠ, svobodná, bezdětná

Anežka-28 let, absolventka VŠ, svobodná, bezdětná, učitelka na základní škole (dnes vdaná)

Libuše- 36 let, absolventka VŠ, vdaná, bezdětná, učitelka na základní škole (dnes čeká potomka)

Lenka- 22 let, absolventka odborného učiliště, svobodná, bezdětná, prodavačka

Magdalena- 35 let, absolventka VŠ, vdaná, bezdětná, zaměstnaná v neziskové sféře

Sylva- 30 let, absolventka SŠ, vdaná, bezdětná, zaměstnaná v neziskové sféře (dnes očekává potomka)

Kristýna -25 let, absolventka učebního oboru s maturitou (SŠ), svobodná, bezdětná, podnikatelka

Lenka – 25 let, studující VŠ, svobodná, bezdětná,

Monika – 28 let, absolventka SŠ, svobodná, bezdětná, zaměstnankyně banky

Martina – 35 let, absolventka SŠ, rozvedená, 2 děti, učitelka na pro první stupeň

Jana – 36 let, absolventka VŠ, rozvedená, bezdětná, učitelka pro první stupeň

Mírka – 27 let, absolventka VŠ, svobodná, bezdětná, grafička

Tereza – 27 let, absolventka VŠ, vdaná, bezdětná, lékařka

Zuzana – 31 let, absolventka VŠ, svobodná, bezdětná, pracovnice v neziskovém sektoru

Barbora- 32 let, absolventka VŠ, svobodná bezdětná, překladatelka

Linda- 26 let, studující VŠ, svobodná bezdětná

RANÁ DOSPĚLOST - MUŽI

Marek – 33 let, absolvent VŠ, svobodný, bezdětný, grafik

Pavel – 34 let, absolvent VŠ, svobodný, bezdětný, elektroinženýr

Jan – 22 let, studující VŠ, svobodný, bezdětný

Mírek – 31 let, absolvent SŠ, ženatý, bezdětný, podnikatel

Josef – 39 let, absolvent SŠ, ženatý, bezdětný, zaměstnanec neziskového sektoru

Petr – 29 let, absolvent SŠ, ženatý, bezdětný, učitel pro SŠ

Martin – 34 let, absolvent základní školy, svobodný bezdětný, zedník

Martin – 27 let, studující VŠ, svobodný, bezdětný, fotograf

Luděk – 29 let, absolvent VŠ, svobodný, bezdětný, učitel

Tomáš – 34 let, absolvent VŠ, rozvedený, bezdětný, přírodovědný pracovník

René – 36 let, absolvent odborného učiliště, rozvedený, bezdětný, fotograf

Robert – 39 let, absolvent SŠ, ženatý, 2 děti, instalatér a vzduchotechnik

Antonín – 39 let, absolvent odborné učiliště, rozvedený, 2 děti, instalatér

Karel – 30 let, absolvent SŠ, svobodný, bezdětný, podnikatel

Jiří – 27 let, studující VŠ, ženatý, bezdětný

Roman – 33 let, absolvent VŠ, svobodný, bezdětný, učitel pro SŠ

Martin – 28 let, absolvent SŠ, svobodný, bezdětný, zaměstnanec fotoalbu

Ondřej – 25 let, absolvent základní školy, ženatý, bezdětný, číšník

Josef – 36 let, absolvent odborného učiliště, svobodný, bezdětný, číšník

Jindřich – 28 let, odborné učiliště, svobodný, bezdětný, podnikatel

Marián – 32 let, absolvent SŠ, ženatý, bezdětný, zahradník

Luděk – 34 let, absolvent VŠ, svobodný, bezdětný, podnikatel

Marcel – 33 let, absolvent VŠ, ženatý, bezdětný, zaměstnanec státního sektoru (dnes čeká potomka)

Karel – 26 let, absolvent VŠ, ženatý, bezdětný, učitel angličtiny

Bedřich – 22 let, absolvent odborného učiliště, ženatý, bezdětný, holič-kadeřník

ZRALÁ DOSPĚLOST – ŽENY

Jana – 65 let, absolventka odborného učiliště, vdaná, 2 děti, důchodkyně

Olga – 68 let, absolventka VŠ, vdaná, 2 děti, důchodkyně

Josefína – 52 let, absolventka odborného učiliště, vdaná 1 dítě, prodavačka

Alena – 53 let, absolventka SŠ, vdaná, 3 děti, účetní

Růžena – 45 let, absolventka SŠ, vdaná, 3 děti, podnikatelka

Marie – 69 let, absolventka VŠ, vdaná, 1 dítě, důchodkyně

ZRALÁ DOSPĚLOST – MUŽI

Radek – 61 let, absolvent SŠ, 2x ženatý, 4 děti, učitel odborného výcviku

Marek – 55 let, absolvent VŠ, ženatý, 2 děti, lékař

Petr – 50 let, absolvent odborného učiliště, rozvedený, 1 dítě, truhlář

Mírek – 53 let, absolvent odborného učiliště, ženatý, 2 děti, podnikatel

Příloha č. 2

UKÁZKA PŘEPISU DVOU ROZHOVORŮ

Kristýna – 25 let, absolventka učebního oboru s maturitou, svobodná, bezdětná, podnikatelka

Cítíte se být dospělá?

„No, vidím u sebe velký změny například oproti době, když mi bylo dvacet. Nemůžu, ale říct, že bych se cejtila jako dospělá se vším všudy.“

Jak byste definovala dospělost?

„Asi jako určitý druh odpovědnosti.“

Znamená to, že se necítíte být dostatečně odpovědná?

„Asi ano. A taky bych chtěla bejt míň výbušná. Je mi líto, že nerozeznávám to, co si můžu dovolit říct, a co ne. Ale bohužel to nedokážu ovlivnit a ovládat. Asi jsem příliš upřímná. Něco myslím dobře, ale ono to zní špatně. Neumím se vyjádřit. Vypadá to jako bych byla nafoukaná. To asi taky nepatří k dospělosti.“

Pokud byste se mohla vrátit do minulosti, změnila byste něco ve svém životě?

„Asi bych chtěla změnit hodně věcí. Například bych nikdy nezačala podnikat.“

Cítíte se být spíše optimistou nebo pesimistou?

„Jsem rozhodně optimista. No vlastně záleží na náladě, kterou mám.“

Plánujete si svůj život nebo žijete ze dne na den?

„Snažím se plánovat, ale moc mi to nevychází.“

Máte pocit, že jste sama se sebou spokojená? Jaký je váš životní pocit?

„Asi jsem se sebou spokojená a vyrovnaná. Teda až na to moje podnikání, který si pořád vyčítám. Jsem v podniku s bráchou a můj přítel si to nepřejde. Má k tomu své důvody, protože

jsem v dluzích. Takže jsem mezi mlýnskýma kamenama. Taky mě občas tíží ta moje nešťastná povaha. Každýmu všechno řeknu na rovinu. A to asi není dobrý. Přítel mi taky často vyčítá, že o sobě všem prozrazuju moc ze svého soukromí.“

„Jinak v životě jsem celkem šťastná. Mám fajn přítele. Moje rodina je taky bezva.“

Trápíte se někdy pocitem prázdnoty nebo deprese?

„No někdy mi je smutno a divně, ale ne moc často. Nemůžu říct, že bych měla deprese“

Jak jste volila střední školu? A co všechno ovlivnilo Váš výběr?

„V podstatě mi bylo jedno, co vystuduju. Hlavně jsem chtěla mít maturitu, aby na mě byla mamka pyšná. U nás v rodině jí do té doby nikdo neměl, všichni jsou vyučený. Tak jsem nakonec podle mojí kámošky vybrala učební obor číšník/servírka s maturitou. Navíc jsme si jako děti snily o tom, že jednou budeme mít vlastní hospodu. Takže to byl vlastně můj sen od malička.“

Jste spokojená s Vaším výběrem školy? Byla pro Vás přínosem?

„Ano jsem. Myslím, že tahle škola pro mě byla přínosem. Po střední škole jsem ale chtěla dál studovat. Chtěla jsem jít na střední zoologickou. Dala jsem tam přihlášku, ale neozvali se. No a potom jsem se ještě hlásila na obor vychovatelství. Bylo to něco jako pedagogický minimum. Tam mě přijali, ale kvůli finanční situaci jsem nenastoupila. Chtěli tam asi 7 tisíc za semestr, a to se mi v mé situaci zdálo moc. Nakonec jsem dala všechny moje uspořené peníze do podnikání. Když nad tím tak přemejšlím, mám vlastně pořád tendence dál studovat. Jsem ale v tomhle ohledu dost nerozhodná. Nemůžu mít přece všechno. Chtěla bych studovat, ale i vydělávat peníze. Bojím se dělat obojí najednou. Už jednou jsem to při střední zkusila a zkolabovala jsem. Prostě je tady hodně okolností, který mě brzdí v dalším studiu. Ale na druhou stranu uvažuji o nějakým kurzu. Jenomže je to těžký, protože já do teď vlastně nevím, co bych chtěla dělat. Na jednu stranu mám strašně ráda zvířata a chtěla bych u nich dělat, ale vím jaká je to dřina. Takže na druhou stranu jsem asi i dost líná pouštět se do něčeho nového. A hlavně mě trápěj ty peníze, který bych za to musela dávat.“

Pracujete ve Vámi vystudovaném oboru?

„Pracuju, mám s bratrem hospodu. Bohužel to nejde podle našich představ. Ted' vlastně nevím, jestli mám litovat, že jsem tu hospodu rozjela. Tohle mě dost psychicky deptá. Přítel na mě tlačí abych jí zavřela. A ještě mi k tomu vyčítá, že vlastně nic pořádného nedělám. Ta hospoda je napsaná na mne, protože na to mám jako jediná z rodiny vzdělání. Fakticky jsem to ale rozjela kvůli bráchovi. Takže já tam vypomáhám a vedu účetnictví. V podstatě se cejtim, jako bych byla nezaměstnaná. Občas si přivydělávám hlídáním dětí, ale je to jenom malá částka.

Máte ráda svojí práci? Jste spokojená s Vaším příjmem?

„Nemůžu říct, že nemám. Baví mě to, ale problém jsou právě peníze. To co mi z podnikání zůstane, nestačí ani na pokrytí mejch nákladů. Takže většinu domácnosti táhne můj přítel.“

Jaká je Vaše představa ideálního příjmu?

„Ideální příjem, tak v tomhle ohledu nejsem vůbec náročná. Nemusím mít drahý oblečení, nemusím se malovat. Takže by mi stačilo málo. Nedokážu říct vlastně ani kolik přesně. My ted' máme pro dva rozpočet asi 10 000. Mě to zatím stačí. Samozřejmě, že čím víc peněz, tím víc možností. Myslím, že by mi 20 000 připadalo tak akorát.

Toužíte po kariéře?

„Mojí prioritou je práce, která mě bude bavit. Práci přecejenom trávíme polovinu svého života. Takže když tam nejsi alespoň trochu spokojenej, tak se ti to projeví i v soukromí. Takže pro mě není důležitá kariéra, ale zábavná práce.“

Jak trávíte volný čas? Souvisí nějak Vaše práce s vašimi koníčky?

„Můj volný čas nejraději trávím se svým přítelem a s mojí rodinou. Taky mám moc ráda zvířata, a tak máme psa a kočku. Když je možnost jedu na kole nebo na výlet a taky občas maluju. Mám prostě ráda přírodu. Moje koníčky tedy vůbec nesouvisejí s mojí prací.“

Co pro Vás znamená partnerství?

„Můj přítel pro mě znamená hrozně moc. Je to člověk s kterým trávím nejvíc času a mám pocit, že už s ním zůstanu.“

Kolik jste měla v životě partnerů?

„Pokud mluvíme o stěžejních partnerech pro můj život, tak dva. Celkem ale tři. Každý z nich byl jinej. Ten můj druhý kluk mě strašně ovlivňoval, ale negativně. Staral se jenom o můj vzhled. Tak jsem trávila hodně času v posilovně. Pak jsem ho načapala s jinou.“

Kdy jste měla Vaší první sexuální zkušenost?

„Na to se mi nechce vůbec odpovídat, byla jsem totiž v dětství zneužívaná otčímem. Nechci se k tomu vracet. I když si myslím, že jsem s tím už vlastně srovnaná. Pro mě byl můj první sexuální styk v 16. Byla to úžasná zkušenost s mojí první láskou.“

Myslíte si, že víte co to je láska?

„Jo, myslím, že jí zažívám.“

Jaké partnery si vyvíráte?

„Jak jsem říkala, každý z mých partnerů byl úplně jinej. Musí to být ale vůdčí osobnosti. To mě přitahuje.“

Věříte v dlouhodobý a pevný vztah mezi mužem a ženou?

„Samozřejmě, že věřím.“

Co si myslíte o nevěře?

„To je ta nejhorší věc, která může bejt.“

Věříte na přátelství mezi mužem a ženou?

„Ano, mám hodně kamarádů. Nemyslím si, že by tam byl nějaký sexuální podtext.“

Plánujete někdy založení rodiny?

„Děti plánuju. Trochu se bojím stárnutí, protože vím že mi je už 25 let a za rok nebo za dva bych už měla mít první dítě. Záleží na tom, jestli se nám podaří mít byt a zázemí. Ted' bych určitě dítě nechtěla, do tohoto chaosu. Přemejšlíme ale o tom, že si vezmeme hypotéku a něco si pořídíme. Zatím ale ne to nemáme dostatečný příjmy.“

Je pro Vás instituce manželství důležitá?

„Myslím, že je. Asi bych se chtěla vdávat. Zvláště, když přijde potomek.“

Co pro Vás znamená vaše rodina?

„Hrozně moc. Mám moc ráda svoji mamku a sourozence.“

Jaký je Vás žebříček hodnot?

„Moje hodnoty jsou rodina a přítel.“

Jste věřící?

„Věřící nejsem. Samozřejmě, že se občas bavím se svým podvědomím, ale věřící nejsem.“

Cítíte nějaký zásadní rozdíl mezi Vámi a vašimi rodiči?

„Mám pocit, že moje mamka je zrovna hrozně moderní. Od dětství jsem s ní měla vztah jako s kámoškou. Takže si myslím, že mezi náma rozdíl není. Generační rozdíl tedy příliš nepocítuju. Asi to spíš záleží na osobnosti, než na generaci.“

Marek – 33 let, absolvent SŠ, ženatý, bezdětný, zaměstnanec v neziskovém sektoru (čeká rodinu)

Cítíte se být dospělým jedincem?

„Co je to být dospělý? To je otázka. Já bych se nerad cejtil dospělej, protože to se vyrovná tomu bejt mrtvej. Ale je pravda, že cejtim větší zodpovědnost a umím brát větší ohled na druhý. To ale neznamená, že musím, ale že chci. Chci se přizpůsobovat. Před deseti lety jsem měl v sobě takovou tu názorovou lehkost, kdy bylo všechno černo-bílý. Ted' vidím i další barvy. Ale je pravdou, že začínám dělat čím dál tím víc kompromisů, a trochu se jich bojím. No, ono to jsou spíš kompromisy o mojí pohodlnosti. Nechci se s nikým hádat jako dřív. Říká se tomu diplomacie. Prostě už nejdu do sporů tak ostře, aby to bylo na krev.“

Cítíte na sobě tedy velkou změnu?

„No, to je těžký zodpovědět. Člověk může sám sebe jen těžko pozorovat. Ale je pravda, že to ted' vidím na svejch sestřích. Třeba moje sestra, která je o devět let mladší, dělá úplně stejný boty jako jsem dělal v jejím věku já. Nemůžu jí nijak pomoci, protože si tím musí projít sama, aby něco pochopila. Asi jsem taky v něčem daleko vyhraněnější než jsem bejval. Už jsem si na ručítý věci udělal svůj názor. Jsem línější a pohodlnější. Mám větší příjmy. Takže ano, cítím celkem velkou změnu.“

Pokud byste se mohl vrátit do minulosti, změnil byste něco ve svém životě?

„Myslím, že bych neměnil nic.“

Cítíte se být optimistou nebo pesimistou?

„Vlastně ani nevím, kam bych se zařadil. Mě například víc motivuje, když jsem v nějakým průšvihů, a musím se z něj vyhrabat. V takovou chvíli jsem optimista. Nejednou, když všechno běží tak jak má, začínám se stávat pesimistou, protože necítím žádný nebezpečí, který by mě ohrožovalo a hnalo dál. Ale když se vyhrabáváš z průšvihů musíš bejt přece optimista, protože jinak bys ses z něj nedostal. Takže asi podvědomě vyhledávám napjatý situace. Všechno se mi to střídá, podobně jako nálady.“

Plánujete si svůj život nebo žijete ze dne na den?

„V tom jsem se hodně změnil, teď už víc plánuju.“

Máte pocit, že jste se sebou spokojen?

„Myslím si, že se mám rád, a jsem sám se sebou vyrovnaněj. Ale trvalo mi to hrozně dlouho. Asi ta má spokojenost není 100%, to bych musel bejt asi Buddha, ale je to daleko lepší než dřív.“

Jaký je Váš životní pocit?

„Neřeším teď žádný zásadní problém, ale spoustu drobností jako každý člověk. Ve své podstatě jsem šťastnej. Čekám rodinu takže mám velký pocit zodpovědnosti. To ale neznamená, že mě svazuje. Prostě jsem šťastnej, ale jinak než když mi bylo dvacet.“

Trápíte se někdy pocitem prázdnoty nebo dokonce deprese?

„Ani moc ne. Občas se necítím dobře jako každej, ale nejde o nic vážnýho.“

Máte se rád?

„Mám se rád. Za tohle jsem vděčným mému pobytu v Čecně, kde jsem byl s“ Člověkem v tísní“. Tam jsem nemohl utéct sám před sebou a musel jsem okamžitě řešit všechny problémy. Viděl jsem tam dost hrůzy a neštěstí. To změnilo úplně můj pohled na svět a ne sebe samotného.“

Jak jste volil střední školu?

„Mám strojní průmyslovku. Šel jsem tam, protože mě nevzali na gymnázium, kam jsem chtěl. A taky tam šli moji kamarádi. Myslím si, že mi tahle škola nijak neublížila. Naučil jsem se tam analyticky myslet.“

Co vysoká škola, jak tu jste volil?

„ Šel jsem na ČVUT. Tam mě nejvíc bavila filozofie. Ostatní předměty mi moc neřikaly, takže jsem skončil na konci druháku. Potom jsem absolvoval roční soukromou školu zaměřenou na obchodní manažerskou činnost. Tam jsem si udělal druhou maturitu. Bylo to tam zajímavý, protože jsem tam přišel do styku s psychologií, a ta mě bavila. A hlavně jsem se tam naučil ovládat počítače. Potom jsem šel na přírodovědu, obor geologie. Zůstal jsem tam tři roky a před bakalářkou jsem skončil. Připadalo mi to tam stejný jako na strojárně s tím rozdílem, že jsem zkoumal kameny. Pak jsem přestoupil v rámci přírodovědy na demografii se sociologií. Uznali mi většinu zkoušek. To byla asi jediná vysoká škola, která mě bavila. Bohužel jsem tam taky skončil. Ztroskotalo to mém vztahu. No, ony skoro všechny moje školy skončily díky vztahům. Myslel jsem si, že nejdůležitější je láska, a to ostatní je okrajový. Strojárnu jsem skončil po tom, co jsem odjel na 3 měsíce do Belgie za jednu dívkou. Geologii kvůli své lásce, protože jsem chtěl za ní přestoupit na demografii. A demografii, tu jsem skončil kvůli rozchodu. Měl jsem pocit, že na té fakultě už nemám co dělat. Nechtěl jsem jí potkávat. “

Byl jste jinak úspěšný student?

„V tom nebyl problém. Učil jsem se celkem rychle. Dokonce jsem všem svejm přítelkyním pomáhal psát diplomové práce. Je legrační, že mě baví psát víc, když vím, že to dělám pro někoho jiného, než když to dělám pro sebe. To je ten problém. Mám asi syndrom pomáhání. Ted' si uvědomuju, že jsem se vždycky vypsal za jiný, a když jsem měl psát za sebe, tak už to nešlo. Tohle byla jedna z věcí, která mi nejvíc srazila sebevědomí. Myslím tím, že jsem nedokončil ani jednu vejšku. Dlouho jsem to řešil. Ted' už ten problém nemám. Do budoucna chci znovu studovat a vím, že ted' už to dokážu dotáhnout až do konce. Chtěl bych jít na nějaký humanitní směr třeba na andragogiku, ale musí to být dálkově.“ (v červnu úspěšně složil na tento obor přijímací zkoušky).

Pracujete v oboru, který jste vystudoval?

„Ne, nepracuji. Jsem zaměstnancem humanitární organizace „Člověk v tísni“. Momentálně jsem hlavním produkčním na festivalu „Jeden Svět“. Moje práce mě moc baví. Mám tam velkou volnost. Do budoucna bych tam chtěl zůstat i když tam nejsou úplně dobrý peníze. Ale nevím jestli to bude možný, protože čekám rodinu a budu muset vydělávat víc peněz. “

Jaká je Vaše představa ideálního příjmu?

„No asi tak 20 000 na osobu.“

Jak trávíte volný čas?

„To je různý. Mám rád sport a přírodu. Hodně času taky trávím s mojí ženou, rodinou a přáteli.“

Co pro Vás znamená partnerství?

„Hrozně moc, je to důležitý mít někoho blízkého s kým si dovedete představit svoji budoucnost.“

Kolik jste měl ve vašem životě partnerek?

„Měl jsem pět stěžejních partnerek. Každá z nich byla jiná. Mezi nimi byly asi další čtyři. S nynější partnerkou bych chtěl zůstat až do konce života. Ted' čekáme rodinu, a hrozně se těším na to, až budu otcem. Myslím, že jsem našel tu pravou.“

Kdy jste měl svojí první sexuální zkušenost?

„Bylo mi přes dvacet. Byla to pro mě nepříjemná zkušenost. Ted' mám sex hodně rád. Ve vztahu hraje hrozně moc.“

Myslíte si, že víte co to je láska?

„Ano ted' už to vím. Láska je, když někoho milujete natolik, že se sním rozhodnete mít děti.“

Jaké partnerky si vybíráte?

„No, jak jsem říkal moje partnerky si nebyly nikdy podobný. Každá z nich byla jiná. Jedno vlastně společné měly, byly to silné osobnosti.“

Věříte v dlouhodobý a pevný vztah mezi mužem a ženou?

„Ano, teď už ano.“

Co si myslíte o nevěře?

„No, jak to formulovat. Já jsem byl nevěrný jednou. Výčitky jsem neměl. Byla to taková ta jednovečerní záležitost. Takže vím, že to jde udělat, ale vlastně nevím proč. Nechci pokoušet můj nynější vztah, a tak si myslím, že už to nikdy neudělám. Myslím si ale, že pokud už nějaká ta nevěra proběhne, a jde o jednu noc, tak by se asi neměla vytahovat na světlo. Takže dobrý je si to vyzkoušet, poučit se, a nedělat to už nikdy víc.“

Věříte na čistě přátelský vztah mezi mužem a ženou?

„Ano věřím. Myslím si, že to existuje. Je ale pravda, že to má vždycky určitý sexuální podtext. Mezi mužem a ženou to vždycky nějak pne. To ale neznamena, že se spolu chtějí vyspat. Je dobrý mít kamarádku, protože ti to otvírá obzory do jiného světa. Já osobně mám pár kamarádek. Měl jsem dokonce na koleji super kámošku, o který si všichni mysleli, že je krásná. Mě ale vůbec nepřitahovala. S ní jsem měl opravdu ryzí vztah. Pak jsou taky kamarádky nebo známí, který se ti přicházejí svěřovat. No a to mi samozřejmě dělá, jako chlapovi, dobře. To přiznávám.“

Čekáte rodinu, těšíte se?

„Moc se těším. Chtěl bych mít víc dětí. Tak alespoň tři. Pamatuju si ale na dobu, kdy jsem nechtěl mít děti vůbec. Nejdřív kvůli rodičům, protože jsem nechtěl aby někdo dopadl jako já a moje sestry. Naši se hodně hádali a neměli ideální vztah. No a později kvůli svobodě. Báł jsem se zodpovědnosti.“

Je pro Vás instituce manželství důležitá?

„To je stejný jako s rodičovstvím. Manželství jsem si taky nedovedl představit. Ani nevím jak to přišlo, nejednou jsem se rozhodl změnit můj život. Možná že stárnu nebo to je zkušenost. Každopádně teď jsem ženatý, budu otcem a mám pocit, že jsem nejšťastnější na světě.“

Co pro Vás znamená rodina?

„Hrozně moc. Je to útočiště. I když jsme měli dřív problémy, teď se všechno srovnalo. Rodina je na prvním místě.“

Jaký je Váš žebříček hodnot?

„Rodina, láska, přátelství, zdraví.“

Jste věřící?

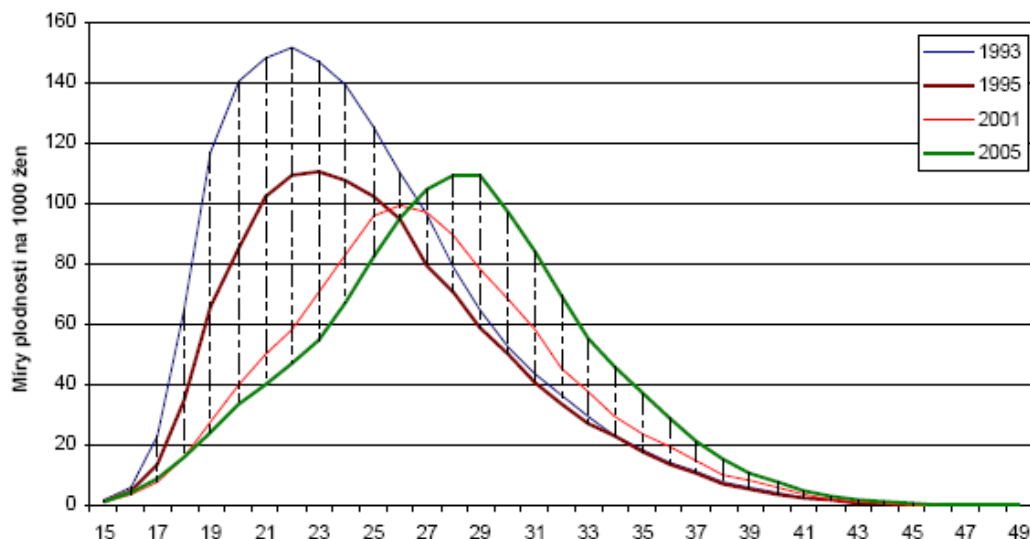
„Věřící nejsem. Tedy myslím v žádný současný náboženství. Na druhou stranu nejsem ani ateista. Já si myslím, že některý věci se dějí ne náhodou, a že život je daný určitejma mantinelama. A je pravda, že když mi je ouzko, pomodlím se. Nebo jdu do kostela, ale nemá to nic společného s církví. Je to pro mě jen kontemplativní místo.“

Cítíte zásadní rozdíl mezi Vámi a vašimi rodiči?

„Myslím si, že je tu rozdíl, ale zase ne tak diametrální. Naši rodiče měli samozřejmě míň možností. Je nemělo co formovat. Já bejt zavřenej v Čechách, bez možností se formovat, tak bych se třeba ve vztahu choval jako idiot. Dneska není skoro nic moc problém. Nevěřím na řeči nemůžu, nejde, je to těžký ...Pohodlnost je zkrátka takovej kopec, kterej se ne každému podaří přelízt.“

Příloha č. 3

Graf 6 Míry plodnosti podle věku ženy ve vybraných letech

Tab. 13 Průměrný věk matky při narození dítěte podle rodinného stavu v letech 1993 - 2005

Rok	Ženy celkem	v tom			
		vdané	ostatní	z toho	
				svobodné	rozvedené
1993	25,0	25,1	24,6	22,3	29,8
1996	26,1	26,3	25,2	23,0	30,4
1999	26,9	27,2	25,6	23,6	31,1
2000	27,2	27,6	25,8	23,9	31,4
2001	27,5	28,0	26,1	24,3	31,7
2002	27,8	28,4	26,2	24,5	31,9
2003	28,1	28,7	26,5	24,8	32,3
2004	28,3	29,1	26,7	25,1	32,5
2005	28,6	29,4	27,0	25,5	32,9

Tab. 14 Průměrný věk matky při narození dítěte podle pořadí dítěte v letech 1993 - 2005

Pořadí dítěte	1993	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1.	22,6	23,7	24,6	24,9	25,3	25,6	25,9	26,3	26,6
2.	25,9	26,8	27,7	28,1	28,4	28,7	29,0	29,3	29,6
3.	29,3	30,2	30,9	31,2	31,5	31,9	32,0	32,2	32,4
4.+	31,8	32,2	32,8	32,9	33,2	33,3	33,5	33,6	33,7

Tab. 15 Meziporodní intervaly vybraných pořadí v letech 1993 - 2005

Interval	1993	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1. - 2. porod	3,9	4,5	5,0	5,1	5,2	5,3	5,3	5,3	5,2
2. - 3. porod	5,7	6,2	6,5	6,6	6,8	6,9	6,9	7,0	7,0

